

FREKVENSENS

Specialtidningen om radio och TV

Nr 2 1995 Årg 10

Landets starkaste kortvågspirat på Gotland stängdes av polisen

Claes H Nydahl vill befria lokalradion från klåfingriga politiker

Politikerna vågar inte släppa den kommersiella lokalradion lika fri som tidningarna i Sverige. De vackra orden om tryckfrihet gäller inte radiomediet, säger Claes H Nydahl i en stor intervju i Frekvens. Han varnar också för att den nya DAB-tekniken kan stärka Sveriges Radios ställning på bekostnad av de kommersiella radiostationerna.

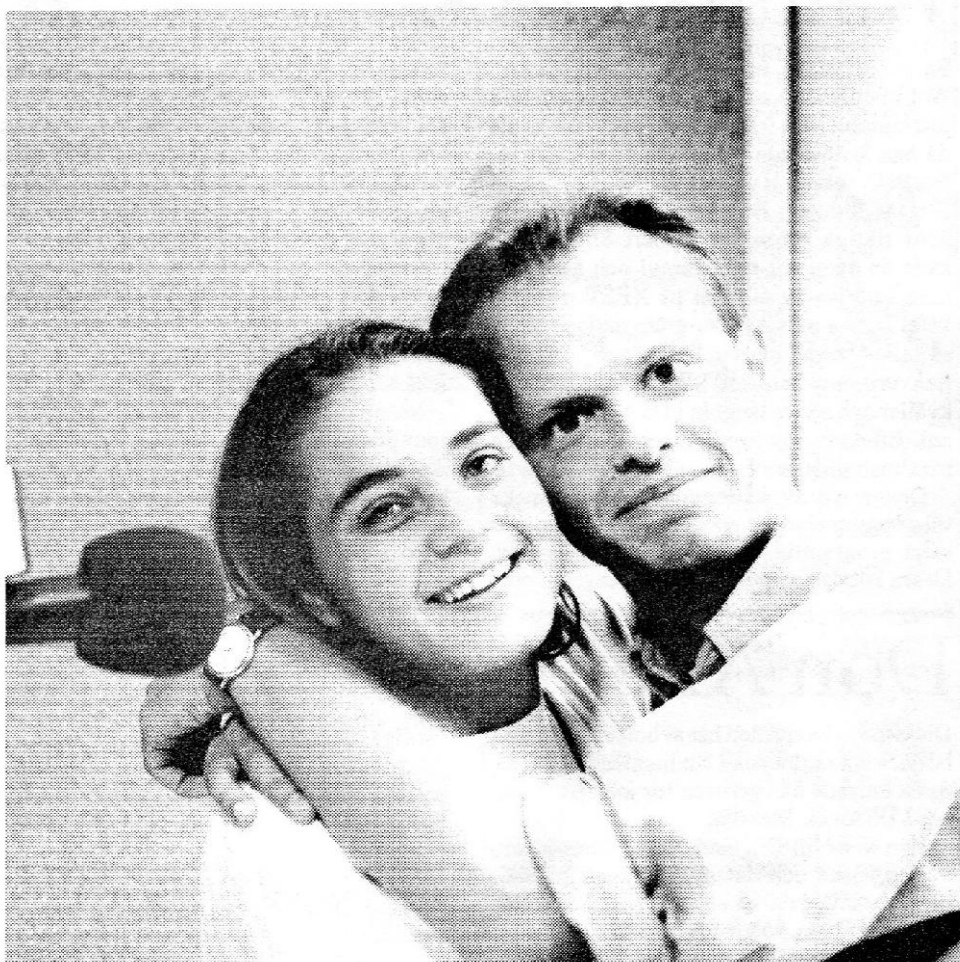
Claes H Nydahl har kämpat för fri radio sedan han startade Radio Nova i mitten på 80-talet. Nu har han tvingats överge stationen som så intimt förknippats med honom.

sidan 21

Kvinnliga lyssnare svimmade när Radio Syds Rock-Chrichan uppträdde

Balanskonstnären och rockmusikern Lennart Christiansson var en av Radio Syds populäraste programledare. Han kallade sig för Rock-Chrichan och orsakade hysteri bland flickorna när han spelade i Malmö folkpark. Läs andra delen i vår serie om Radio Syd! *sidan 4*

De gör Klassiska Hits fartfyllda morgonshow

Kajsa Lindh och Johan Grenner aktiverar Klassiska Hits lyssnare på vardagsmorgnarna med tävlingar och allehanda upptåg. *sidan 9*

NRJ går framåt i storstäderna och Sveriges Radio tappar lyssnare

Kameraman i Danmark filmade fångarnas flykt från fängelset

Lennart Stendahl

Etervågskommunikatören Lennart Stendahl har avlidit. Han blev 50 år.

Via Mälardalens Radiosällskap och deras sändningar på Stockholms närradio kom han in i närradioverksamheten 1982. Lennart fick med tiden allt större ansvar för föreningens sändningar som självkörande programledare i tisdagssändningarna och i ett oräkneligt antal nattsändningar. Mycket ofta var det debatter om fri radio som det handlade om.

Mest i sitt esse var Lennart alltid när det handlade om den saltstänkta offshorepiraten Radio Nord från det tidiga 60-talet. Lennart hade ett stort "katalogbitarkunnande" på området och anlätades bland annat i samband med den Radio Nord-special som SvT:s Kanal 1 Nöje sände i april 1994.

Lennart var den drivande kraften bakom utgivningen av ett Radio Nord's Topp 20-häfte. Han var producent för CD-skivan "Historien om Radio Nord", som kom ut 1992 och som fortfarande finns i skivhandeln. Det var ett hästarbete som pågick i flera år och Lennart gjorde verkligen en mycket speciell och

för Radio Nord hedersam minnesskiva.

Under ett flertal år arbetade Lennart som skivpratare hos Radio Nova i Vagnhärad. Stationen må ha varit liten och lantlig, men den var en viktig spjutspets i kampen för fri radio och det var det som gjorde att Lennart sökte sig dit. Han nådde stor popularitet genom sin rätframman personlighet och genom att följa Radio Nord-receptet för framgång: ett mycket rikligt blandat populärt musikurval. För cirka två år sedan vände Lennart tillbaka till Stockholm och har varit verksam som programledare i sändningar från både Radio Viking (Ekerö) och Radio Lidingö.

Lennarts sista levnadsår fördröjades sedan han drabbades av en cysta i hjärnan. Han genomgick ett flertal operationer och plågorna tog alltmer på hans humör. Den oförtröttliga entusiasm han tidigare hade haft var helt bortblåst. Vid månadsskiftet oktober-november 1995 var livsgnistarna borta, eller som han själv skulle ha uttryckt det: "han flyttade till Fin-spång".

Ingemar Lindqvist

Wolfman Jack

En av världens mest kända radiopratare, Wolfman Jack, har avlidit. Han hade i juni just kommit hem från en tre veckor lång turné då han kollapsade i bostaden i Belvedere, North Carolina. Han blev 57 år.

Hans föddes i Brooklyn, New York, och hans riktiga namn var Robert Smith. Han hade en egen stil med vargyl och slog igenom i början av 60-talet på XERF på 1570 kHz. Denna mexikanska gränstation var en så kallad border blaster. Den sände på en hög frekvens med hela 250 kW och nådde under kvällar och nätter långt in i USA med sin signal. Effekten var fem gånger högre än den maximalt tillåtna effekten i USA och Kanada.

Denna typ av stationer med mexikanska tillståndsinnehavare specialiserade sig på att sälja programtid till amerikanska företag. Dessa kunde använda tiden till att reklamera

för sina egna produkter eller producera musikprogram och i sin tur sälja reklamtid. Under många år härskade kvacksalvare på dessa frekvenser, vilka framgångsrikt sålde olika mirakelmediciner. Senare såg mindre skivbolag möjligheterna i att sälja skivor och etablera artister via de mexikanska gränstationerna.

Wolfman Jack blev ett mycket känt namn under den här tiden. I filmen "Sista Natten med Gänget" från 1973 spelade Wolfman Jack sig själv på en sådan station

Senare har han gjort syndikerade program som gått över hela USA och på AFN-stationer i bland annat Tyskland. Därmed nådde han även skandinaviska lyssnare. Han har även lagt röster på tecknad film och haft en egen TV-show.

Karl-Erik Stridh

Don Allen

Dicjockeyn Don Allen har avlidit i Irland. Han började sin radiobana i sitt hemland, Kanada. Snart korsade han gränsen för jobb på stationer i USA och Mexiko.

Han kom till England 1964. Dons hustru var engelska och det nygifta paret passade på att besöka hennes släktingar under smekmånaden. Don Allen hörde Radio Caroline och blev nyfiken på stationen. Han besökte Caroline House i London, erbjöds anställning och tackade ja.

Han började på Radio Caroline South, och efter en tid i Caroline House flyttade han till Radio Caroline North i Irländska sjön. Här byggde han upp en stor och trogen publik. Don stannade tills skeppet bogserades till Holland i mars 1968. Därefter hördes han på Manx Radio på ön Man.

Han fick en ännu större publik 1972 då han började på Radio Nordsee International utanför den holländska kusten. Här sände han

vanliga popprogram och sin specialitet, "Daffy Don Allen's Country & Western Jamboree". Programmet var en succé och Don fick många och långa uppskattande brev från lyssnarna.

Det roliga tog slut i augusti 1974. Efter en tid med olika arbetsuppgifter träffade Don sin tidigare Radio Caroline-kollega, Robbie Dale, i Irland. Dale arbetade då på Radio 3 i Tullamoor.

I slutet av 70-talet hade företagsamma personer upptäckt stora luckor i den irländska föräldrade radiolagen. Fri radio blomnade på den gröna ön och skulle så göra till slutet av 80-talet då nya lagar infördes. En del stationer framhärdar än i dag, som Radio Star Country i Monaghan. På denna station fortsatte Daffy Don Allen att spela countrymusik. Även om kroppshyddan hade tilltagit i volym var rösten omisskännlig.

Karl-Erik Stridh

Den här sidan ser lite annorlunda ut mot normalt. Ni får klara er utan min krönika eftersom vi har en akut utrymmesbrist i det här numret. De utlovade reportagen från Argentina och Köpenhamn ställs över till nästa nummer. Då kommer vi också med en stor special om radion i Holland och en rapport från London.

Jovisst, skulle utrymmesbristen minska med en tätare utgivningen och vi har också det som ett mål, särskilt som det händer alltmer på radio- och TV-fronten på våra breddgrader och ute i världen. Sedan är det en annan fråga om denna aktivitet utvecklar eller förflyckar etermedierna. Det får vi anledning att återkomma till.

Jag välkomnar en ny medarbetare, Lars Lundeberg, som skall skriva från Los Angeles horisont. Trogna läsare kommer ihåg att Lars skrev i Frekvens på 80-talet, både artiklar och krönikor om svensk och amerikansk radio. Den här gången skriver Lars om sin egen radiobakgrund och varför AC blivit det dominerande musikformatet i Sverige.

En liten tankenöt så här i juletider. Vilka radiostationer döljer sig bakom hybridfloskeln?: "Du är helt informerad med perfekt musik på den mest ledande frekvensen". Hur mycket vet man när man är "helt informerad", vad är "perfekt musik" för något och kan man vara mer än "ledande frekvens"? Våra reklamradiostationer tillför onekligen det svenska språket en ny dimension!
James Mollan

FREKVENNS

NR 2 1995 ÅRGÅNG 10
ISSN 0283-927X

Utgivare: Mediaföreningen RTV
Adress: Box 2081, 145 02 Norsborg
Telefon/telefax: 08 - 531 786 70
Postgiro: 16 04 81 - 8

Redaktion:
James Mollan (Chefred & ansv utg)
Kenneth Andersson, Hans Engström,
Lars Lundeberg, Olof Olsson, Robert
Olsson, Karl-Erik Stridh och Børnt
Erfjord (Norge)

Pränumeration om fyra nummer kostar 80 kr och inkluderar **stödmedlemskap** i Mediaföreningen RTV.
Aktivt medlemskap kostar 130 kr och inkluderar fyra nummer.

Lösnummer kostar 20 kronor styck.
Äldre nummer (86:1, 87:1,2,3, 88:1,2, 89:1, 90:1,2, 91:1, 92:1, 93:1, 94:1,2) kostar 15 kr styck.

Vid varje betalningstillfälle via **postgiro utanför Sverige** lägg till 30 sv kr.
Tryck: Akademitryck, Edsbruk, 1995

Annonser:

1/1 sida = 500 kr, 3/4 sida = 390 kr
2/3 sida = 354 kr, 1/2 sida = 270 kr
1/3 sida = 183 kr, 1/4 sida = 140 kr
1/6 sida = 95 kr, 1/8 sida = 73 kr
Priserna avser pappersoriginal klara för tryckning.

Annonseredaktör: Kenneth Andersson, tel 08 - 16 25 67.

DMX i luften

Den digitala radion har sedan några månader gått igång över Europa. Fast liksom vid DAB-premiären i Sverige är det inte många som kunnat höra sändningarna.

Ett omfattande paket av digitala "radio"-kanaler sänds nu över ASTRA-satelliten. Även mottagare lär ha dykt upp, åtminstone i Tyskland, Österrike och Schweiz.

Utbudet består av ett "fritt" paket om cirka 25 radiokanaler med varierande innehåll. Flera av dessa sänds även analogt över ASTRA.

Därutöver kan man prenumerera på ett paket av upp mot 90 kanaler med olika musiktyper, som sänds utan avbrott för vare sig nyheter eller reklam. Bakom betalpaketet, som kallas Digital Music Express, DMX, står USA-företaget International Cablecasting Technologies.

Gott om kanaler

För att ta emot de digitala sändningarna behövs en särskild mottagare, som kopplas till satellitmottagaren. Sedan kan man med fjärrkontrollen kryssa mellan bland annat opera, rock, oldies, soul, dixieland, indisk, hawaii, jazz, italienska hits. På mottagaren finns en display som visar titel, artist kompositör med flera uppgifter.

Priset för ett DMX abonnemang är runt en hundring i månaden. En mottagare betingar

Eutelsat analoga radiokanaler

Eutelsat Hot Bird 1 (II-F6) och Eutelsat II-F1

Station	TV-frekv.	Radio
BBC World Service	10.987	M 7.38
BBC World Service	10.987	M 7.56
Radio Swoboda	11.095	M 8.1
Deutsche Welle	11.163	S 7.02/7.20
Voice of America	11.163	S 7.38/7.56
Deutsche Welle	11.163	7.74/7.92
Deutsche W. Asien	11.163	M 8.28
Deutsche W. Afrika	11.163	M 8.46
Finland	11.163	M 8.10
RNE 1	11.221	M 7.38
RNE Exterior	11.221	M 7.56
Radio Canada Int.	11.262	M 7.20
BBC World Service	11.262	M 7.38
BBC World Service	11.262	M 7.56
BBC World Service	11.262	M 7.74
France Info	11.321	M 7.20
France Inter	11.321	M 7.38
France Culture	11.321	M 7.56
Radio Suisse Rom.	11.321	M 7.74
RAI radio 1	11.362	M 7.38
RAI radio 3	11.362	M 7.56
RAI radio 2	11.449	M 7.38
RAI International	11.449	M 7.56
Polen R1	11.474	M 7.38
Polen Int.	11.474	M 7.56
Polen R3	11.474	M 7.74
Polen R4	11.474	M 7.92
Radio Dubai	11.513	M 7.02
MBC Radio	11.554	S 7.38/7.56
WRN	11.554	M 7.74
BBC WS	11.619	M 7.38
BBC WS	11.619	M 7.56
BBC WS	11.619	M 7.74
BBC WS	11.619	M 7.92
Reteotto	11.673	S 7.02/7.20
Radio Maria Int.	11.673	M 7.56

3000 - 4000 kr.

I Sverige kommer DMX att marknadsföras av Multichoice som ingår i NetHold/FilmNet-sfären.

Ett annat företag, Music Choice Europe, med EMI, Sony och Time Warner som ägare, har planer på 64 betalradiokanaler via ASTRA.

Även om Music Choice Europe lägger beslag på ytterligare ett antal kanaler på ASTRA finns det gott om plats för radio kvar. 700 kanaler till finns det faktiskt kapacitet för.

Annars lugnt

För övrigt har det varit ganska lugnt på radiofronten på ASTRA. RTL Rock har ersatts av Kink FM som spelar i mitt tycke ännu hårdare rock. Ölsändaren "Carlsberg live" tvärdog i juli och har inte hörts sen dess trots rykten om återuppståndelse. En annan station som inte levt upp enligt ryktena är Radio Caroline som skulle ha dykt upp. Till och med frekvens fanns angiven.

Den Holländska radiobuketten har utökats med Omsroep Radio. Den evangeliska radion har utökats med ett ungdomsprogram, ERF Junge Welle.

Radio Sweden har bytt plats och sänder nu på 10.964 GHz - 7.38 MHz.

Nyheter dygnet runt

En radiostation att rekommendera för alla som tröttnat på CD-spelarnas vevande kan smyga in WRN som sänder via ASTRA-satelliten på 11.538 GHz och 7.38 MHz.

WRN, eller World Radio Network, sänder informations- och nyhetsprogram på engelska från jordens alla hörn.

Programmen produceras av ett 20-tal olika företag. Det är flera nationers utlandsprogram och public serviceföretag som bidrar. Bland programleverantörerna finns BBC, National Public Radio, NPR i USA, Voice of Russia, Radio Australia och inte minst Radio Sweden.

WRN kallar sin engelska utsändning för Network One. Ett Network 2 planeras. Där kommer sändningarna att bestå av program på tyska.

WRN Network One började sändningarna i Europa över ASTRA-satelliten i oktober 1993. I januari 1994 började man även sända över Amerika under namnet WRN North American Service.

Många lokala radiostationer återutsänder WRNs program. Här i Sverige deltar Stockholm International på 89,6 Mhz. Över Stockholm hörs till exempel på eftermiddagarna NPRs morgonprogram samtidigt som det går ut över hela USA. I Kanada fyller nationella CBC Radio sina mellanvägssändningar natetid med program från WRN.

WRN är en högautomatiserad radiostation. Det mesta styrs av datorer. En del program som tas emot av WRN lagras och återutsänds vid senare tillfälle, helt styrt av några PC-maskiner.

VOA söker pengar

Ja, vad sker då på andra satelliter. Naturligtvis finns det mycket på de flesta satelliterna. Själv har jag studerat Eutelsat i position 13 grader öst lite närmare.

Här återfinns BBC och Deutsche Welles

Hans Engström ger ut nyhetsbrevet Radionytt och nås på fax: 08-732 82 05

flerspråkiga sändningar. Flera franska och italienska kanaler. För att inte tala om polska, arabiska, spanska och polska. Och så förstas Voice of America, dvs VOA Europe.

Voice of America, VOA, är amerikanska statens utlandsradio. VOA har idag en mångfald program på olika språk som sänds över hela världen på praktiskt taget alla radioband.

Över Internet kom det tidigare i år ett upprop om pengar. För att spara amerikanska skattebetalares pengar är VOA nu berett att ingå joint ventures med den privata sektorn.

Man är särskilt intresserad av att finna finansiering till just musik och underhållningsprogrammet VOA Europe.

Vi får väl se vad Kinnevik kan hitta på.

Hans Engström

ASTRA analoga radiokanaler

Station	TV-frekv.	Radio
RTL Oldie Sender	10.759	S 7.38/7.56
Kink FM	10.759	S 7.74/7.92
SRI	10.803	M 7.38
SRI	10.803	M 7.56
Radio Eviva	10.803	M 7.74
Vlandern Intern.	10.921	M 7.38
BRTN Nachradio	10.921	M 7.38
Holland FM	10.936	S 7.38/7.56
Omsroep Radio	10.936	M 7.74
Radio Sweden	10.964	M 7.38
BBC Radio 1	10.979	S 7.38/7.56
BBC Radio 3	10.979	S 7.74/7.92
ERF	11.038	M 7.38
ERF Junge Welle	11.036	M 7.56
WDR 2	11.053	S 7.38/7.56
WDR Eins live	11.053	S 7.74/7.92
MDR Sputnik	11.112	S 7.38/7.56
Butiksradio	11.127	M 7.74
Butiksradio	11.127	M 7.92
Supergold	11.171	M 7.38
ASDA	11.171	M 7.56
Antenne Bayern	11.214	S 7.38/7.56
Deutsche Welle 1	11.229	S 7.38/7.56
Deutsche Welle 2	11.229	M 7.74
Deutsche Welle 3	11.229	M 7.92
Sky Radio	11.317	S 7.38/7.56
Deutschl.ra Köln	11.347	S 7.38/7.56
Deutschl.ra Berlin	11.347	S 7.74/7.92
Virgin 1215	11.377	S 7.38/7.56
Star*Sat	11.406	S 7.38/7.56
Radiropa Info	11.406	S 7.74/7.92
RMF FM	11.420	S 7.74/7.92
N-Joy	11.464	S 7.74/7.92
Sunrise	11.479	M 7.38
SWF 3	11.493	S 7.38/7.56
UCB	11.508	M 7.56
WRN Network 1	11.538	M 7.38
RTE 1	11.538	M 7.56
Limerick	11.538	M 7.92
BBC World Serv.	11.552	M 7.38
BBC Radio 4	11.552	M 7.56
BBC Radio 2	11.552	M 7.74
BBC Radio 5	11.552	M 7.92
CMR	11.568	M 7.56
NDR 2	11.582	S 7.38/7.56
NDR 4 FM	11.582	M 7.74
NDR 4 MW	11.582	M 7.92
CNN Radio	11.627	M 7.92
Cadena Dial	11.656	S 7.38/7.56
Cadena SER	11.656	M 7.74

Rock-Chrichan fick flickorna att svimma i Folkets park

Flickorna svimmade och publiken tryckte på när Radio Syd arrangerade en rockgala i Malmö Folkets park. Rock-Chrichan and the Gamblers var ett av dragplåstren.

Rock-Chrichan gjorde också program för Radio Syd och var en urstyv balanskonstnär. Han satt och spelade gitarr på en stol som

balanserade på två glas som stod på trapetsen.

Sydfiebern hade spridit sig till hela Skåne. Folk köpte radiomottagare bara om dessa kunde ta in stationen och personalen från Radio Syd åkte runt i folkparkerna. Ibland blev det tekniska missöden, som i Örkelljunga Skyttepaviljong, och då fick man fuska i efterhand.

Del 2

Radio Syds sändningar skedde till en början på frekvensen 89,6 på FM-bandet, men man flyttade senare till 88,3 för att inte ligga för nära Sveriges Radios riksprogram och riskera att störa detta.

Beträffande sändarfartygen så måste jag redan nu klarlägga några fakta. Massmedia har angett att Britt Wadner började sända från Cheeta 2. Detta är fel. Sändningarna startade från ett litet fartyg som enbart hade namnet Cheeta. Fartyget ägdes ursprungligen av danska Radio Mercur, men i och med att Britt Wadner i mars 1962 döpte om svenska Radio Mercur till Radio Syd, så övertog hon också sändarfartyget Cheeta.

Hon kunde göra det eftersom danska Radio Mercur vid detta tillfälle införskaffat ett nytt och betydligt större fartyg vid namn Mosken. Mosken skulle senare bli Cheeta 2, men inte förrän i december 1964 då den ursprungliga Cheeta gått på grund i en storm och förlit vid den skånska kusten.

Turnerade i folkparkerna

Britt Wadner hade i mars 1962 både en egen radiostation och ett eget sändarfartyg. För varje dag som gick ökade Radio Syds popularitet bland människorna. Kanske berodde det på satsningar som när man åkte ut med en buss fylld med utrustning och intervjuade publiken i folkparkerna på lördagskvällarna. Intervjuer som sedan sändes i radion tillsammans med önskeskivorna.

Britt Wadner: "Vi måste ju märkas och kom med en stor inspelningsbuss som vi hade målat Radio Syd på. Vi hade ju inte så mycket dubbelutrustning, utan vi kom med alla stora Lyrecar och långa sladdar och mikrofoner".

K-G Alfe: "Under ett par års tid var vi varje lördagskväll ute i någon folkpark i Skåne, och det var en av våra annonsörer som sponsrade det här. Vi delade ut choklad från scenen och talade med folk under någon timmes program och tog upp önskeskivor. Det gällde ju att komma fram i alla lägen eftersom det var annonserat veckor i förväg. Parken hade väl sålt lite extra biljetter för att Radio Syd skulle komma dit.

Jag minns ett tillfälle när vi skulle upp till Kristianstad. Vi hade just köpt en stor begagnad buss, som vi målat upp, och skrotat

en hel studio som vi hade plockat in där bak. Det blev något fel på bussen. Bensinpumpen hade gått sönder. Motorn satt inne i förarhytten, och jag minns att sista biten upp till folkparken i Kristianstad så satt Chrichan och blåste in bensin i förgasaren för att vi skulle kunna komma fram ett par hundra meter åt gången. Men vi kom fram i alla lägen och det blev alltid program".

Spelade häftig rockmusik

Chrichan hette egentligen Lennart Christiansson. Han blev känd under artistnamnet Rock-Chrichan. Han hade en egen orkester och spelade häftig rockmusik. Han blev en av de stora stjärnorna på Radio Syd. Hans program hade en speciell karaktär vars konstnärskap bestod i att skapa så kallad musikmosaik, där man fyndigt klippte ihop olika artisters låtar till ett fantastiskt slutresultat.

Chrichan berättar om sitt första möte med Britt Wadner på Kalendegatan 18 i Malmö: "Ofta tänker jag på den gång då jag tog mod till mig som ung man och vandrade till Kalendegatan 18 där Radio Syds kontor och studio fanns. När jag klev in till Britt Wadner och sökte jobb. Hur själslaglad jag blev när hon var villig att prova mej. Hur jag stoppades in i en studio, med utrustning som fick det att svindla för ögonen. Hur glad jag blev när hon skrattade hjärtligt åt mitt första egenhändigt producerade program. Hur det värmdes, när hon tyckte att jag skulle göra ett sådant program per vecka, händelser som satt sin prägel på det mesta jag gjort sen dess.

Det är viktigt när man är ung och osäker att man har någon att se upp till, och som ger en ett stöd som man behöver. Sådan var Britt, en chef att se upp till och en kompis att skratta med. Allt hon gjorde präglades av värme".

Missöde med mikrofonen

Men nu tillbaka till folkparkerna och Radio Syds intervjubuss. K-G Alfe och Chrichan berättar om ett missöde med mikrofonen:

K-G Alfe: "Det hände ju också att vi hade tekniska problem. Vid ett tillfälle i Örkelljunga Skyttepaviljong gick mikrofonen sönder. Men vi gick ändå runt och intervjuade folk väl medvetna om att inte ett ord gick in. Sen åkte vi hem till studion på natten och ringde upp alla våra kompisar och skaffade lite bakgrundsljud. Vi intervjuade dom om hur

det var i Örkelljunga Skyttepaviljong och sände programmet nästa dag. Det var ingen som märkte att vi inte varit i Örkelljunga!"

Chrichan: "Jag kommer ihåg det tillfället. När vi var ute och intervjuade på lördagskvällarna var det alltid dansmusik i bakgrunden, inte den typen av dansmusik som finns idag utan det var mera storbandsstil, exempelvis Wiléns orkester i Lomma. Det första vi hittade i storbandsstil på studion var Duke Ellington och Count Basie, och dom lade vi naturligtvis in i bakgrunden. Så det är väl första och förmodligen enda gången som Duke Ellington och Count Basie spelat tillsammans i Örkelljunga Skyttepaviljong!"

Många försökte få in en fot

På den tiden då jag själv blev anställd på Radio Syd var det många som sökte jobb där och försökte få in en fot i företaget. Allsköns suspekta figurer sprang i trapporna på Kalendegatan dagarna i ända och påstod sig känna Britt. Många kände sig kallade men få blev utvalda.

Många fick vi också avvisa som rena lycköskare, sådana som förvisso hade viljan men inte minsta praktiska förutsättning för att överhuvudtaget kunna snickra ihop ett radio-program. En del av dessa personer hämnades sedan på oss genom att inför andra påstå att de handlade på Britt Wadners uppdrag i olika frågor, något som givetvis var helt felaktigt. Radio Syd hade under hela sextio-talet ett icke föraktligt besvär med denna svans av lycköskare.

Själv hade jag kanske lite tur när jag fick jobb på Radio Syd, ty jag kände en mycket duktig ljudtekniker som hette Kenneth Andersson och som redan jobbade på Syd. Han introducerade mig hos Britt Wadner. Men så går det till här i världen - plötsligt var jag på Kalendegatan 18 i Malmö där Radio Syd hade sina studios och kontor på tredje våningen i ett sådant där förtjusande sekelskifteshus med stuckatur kring fönster och dörrar.

Mitt i Malmös affärsliv

Kalendegatan 18 låg ett stenkast från Hippodromteatern, på den tiden mitt i Malmös pulserande affärsliv. Då bilat fick köra på gatorna och folk fick gå på trottoarerna. Detta sextio-tal då vi ännu hade en levande stadsbild utan vandalisering. Då människorna fortfarande var öppna i sina sinnen och hjärtan

och andlösas över allt som tillvaron kunde bjuda dem.

Gågator och andra halvmesyres, som trasar sönder stadsbilden, var vi ännu lyckligt okunniga om. På sextioalet var staden en stad och landet var landet. Samspelet mellan dessa två begrepp fungerade utmärkt till skillnad från senare tiders kompromisslösningar, där affärlivet fått stå tillbaka och gatorna förvandlats till tummelplatser för fyllerister och våldsverkare.

Flickorna var överförtjusta

När Chrichan uppträdde på en Radio Syd-fest i Malmö Folkets Park svimmade flickorna av förtjusning. Ingvar Hjulström och Britt Wadner kommenterar:

Ingvar Hjulström: "Vi hade sån tur så att vädret blev till och med vackert. Det bara ringlade in köer. Publikrekordet i Malmö Folkets Park det innehas av Edvard Persson, nummer två det är Michael Landon och nummer tre är Radio Syd. Vid detta tillfälle var det en popgala. En av orkestrarna var Chrichan med sin grupp *The Gamblers*."

Britt Wadner: "Och så såg man avsvimmade flickor i stora bilder på löpsedlarna som gastade och skrek!..."

En kuriös historia

Kring Radio Syds skivarkiv, som låg tvärs över kökstrappan ute i en gammal industri-lokal, finns en kuriös historia. Här spelade Chrichan in sin första grammofonskiva. Året var 1962 och singeln var pressad och utgiven av Viking Records i Lund. Förstasidan upptogs av den tyska schlageren "Lili Marlene". På baksidan fanns den instrumentala "Stuvarefröjd", med all säkerhet associerande till det glada livet i Malmö hamn.

Chrichan var en naturbegåvning som bli-

vit berömd genom att sitta i Folkets Park i Malmö uppflugen i en trapets samtidigt som han sjöng och spelade gitarr. Ja, han satt inte bara i trapetsen, utan på en köksstol som stod på två dricksglas som i sin tur stod på trapetsen – ett icke föraktligt balansnummer! Chrichan blev mäkta populär både som artist och medarbetare på Radio Syd.

Kompet i skivarkivet

När så hans första platta skulle göras befanns studio A vara för liten för att få in trummor, bas, gitarr och blåsinstrument. En nödlösning kom till stånd en vacker natt på Kalendegatan: Chrichan placerade hela kompet ute i skivarkivet, drog ledningar över kökstrappan genom köket och in i studio A, där allihop bandades på Ampexmaskinen. Någon dag senare spelade Chrichan in sången på det tidigare upptagna musikbandet.

På den tiden var det inte så mycket hokus pokus kring grammofoninspelningar. En artist lät som han skulle utan draghjälpp av fuskbyggen och musikanläggningar som påminner om kontrollbordet på ett större rymdskepp. Det var ärligare då. Numera har dom allra flesta syntetiserat ihjäl sig själva och allting låter likadant.

Skiva mot Olof Palme

Vi skall återkomma till Rock-Chrichan längre fram. Han producerade ytterligare en singel, nu med udden riktad mot det politiska etablissemang som arbetade på att stoppa Radio Syd. Låtarna på den skivan bär namnen "Viva Britt Wadner" och "Moss lille Olle". I namnet Olle skall läsas in den dåvarande kommunikationsministern Olof Palme.

Under min första tid på Radio Syd tjänstgjorde jag enbart på Kalendegatan. Varje dag var ett äventyr. Ibland fick jag åka taxi ner

till flygbåtarna för att hämta upp den danska popgruppen Lollipopps, och lotsa dem upp på Radio Syd över den obebyggda tomten som gränsade till Studentgatan. Vi ville undvika de tusentals fans som samlats på Kalendegatan. Så var det inspelningar, andlösas reklamslag som skulle bandas och klippas i de olika studiorna. Det var liv och rörelse dygnet runt.

Tiden saknade betydelse

Ibland när timmen blivit sen och tågen slutat att gå körde K-G Alfe mig hem i sin egen bil till min bostad. Klockan kunde bli både två och tre på morgonen. Men man var en del av ett privilegium och tiden saknade betydelse. Tillvaron var ett rus av doftande sommarnätter och skivor som skulle lyssnas in och band som skulle klippas. Brev skulle sprättas och sorterats till de olika önskeprogrammen.

Man kände värmen och entusiasmen från de hundratusentals lyssnarna ute i den ljumma sommarnatten. Man kokte mera kaffe och tände ytterligare en cigarett. Man skrev sändningslistor och STIM-rapporter. Man svarade i telefonväxeln. Man talade med Britt, som alltid hade ett uppmuntrande ord till övers för sina medarbetare.

Hon var själv en nattmänniska, pendlande mellan studion på Kalendegatan i Malmö och sitt hus vid Nygatan i Lund. Hon rökte massor med cigaretter, och ljuset i hennes privata arbetsrum lyste ofta till långt fram på småtimmarna.

Radio Syd-feber i Skåne

Det hade således spridit sig en slags Radio Syd-feber i landskapet. När folk skulle gå in i en radioaffär och köpa en radio frågade dom alltid: "Kan den här apparaten ta in Radio Syd?" Annars ville man inte ha den. Människorna såg upp till och beundrade sina stjärnor på Radio Syd: Britt Wadner, Ingvar Hjulström, Chrichan, Ragnar Landerholm, K-G Alfe och Britts egen dotter Connie, som också jobbade på radion.

Runt dessa centralfigurer fanns teknikerna. Dessa avundvärda personer som satt på andra sidan glasrutan i studion och såg till att skivorna kom där de skulle och att rösterna från Radio Syds stjärnor inte blev överstyrda. Över en natt hade jag själv blivit en av dessa tekniker och mött Britt Wadner personligen, där hon kom emot mig på heltäckningsmattan och med sin framsträckta hand hälsade mig välkommen i gänget.

Ett privilegierat ögonblick

Det var ett privilegierat ögonblick, förbehållet en ytterst liten krets av människor. De som i realiteten, och inte bara i drömmar, diktning eller löst prat på stan, fick ett fast jobb på Radio Syd.

Plötsligt tillhörde jag själv den innersta cirkeln kring Britt, och tillvaron blev sedan aldrig någonsin vad den tidigare hade varit. "Vad jobbar du med?" kunde ibland folk fråga mig på stan. "Jo jag är tekniker på Radio Syd", svarade jag. I den imponerade tystnaden som följde kunde man ana små änglar tassa runt gathörnet.

© Bengt Göran Sandell
HSR Studios Förlag 1995

Rock-Chrichan, alias Lennart Christiansson, tränar på scenshowen i kontrollrummet till Radio Syds studio A på Kalendegatan 18 i Malmö. (1962)

Foto: Bengt Göran Sandell

Skrivfel stoppade The Voice

Ett skrivfel har stoppat The Voice i Köpenhamn. När det var dags att förnya tillstånden i huvudstaden hade radiostationen skrivit i sin ansökan att hela sändningstiden var såld. Naturligtvis menade man att all reklamtid var såld.

Detta slarviga ordval gjorde att lokalradionämndens majoritet, bestående av representanter för socialdemokraterna och socialistisk folkeparti, drog in stationens sändningstillstånd från och med den 1 september. Motiveringen var att The Voice inte bedrev självständig radioverksamhet.

Politikerna gav den lediga sändningstiden på 102,9 MHz till Station Köbenhavn, som drivs av arbetarrörelsen. Samma dag som beslutet togs av den lokala radionämnden distribuerades en annons av A-pressen där radiostationen sökte reportrar på vikariat. Station Köbenhavn sänder från lokaler i A-pressens hus vid Rådhusorget i Köpenhamn.

Det liberala partiet Venstre och de kommersiella stationernas organisation KOMM stöder The Voice i dess kamp för fortsatt sändningstillstånd i huvudstaden. KOMM påpekar att så gott som alla stationer har avtal mellan produktionsbolaget som gör programmen och de olika tillståndshavarna. Med samma tolkning av bestämmelserna skulle de flesta lokalstationer i Danmark förlora sina sändningstillstånd, enligt KOOM:s ordförande Steen Södergren.

The Voice har angräpits kulturministern,

Jytte Hilden, i en annons i Morgenavisen Jyllandsposten, som är en rikstäckande tidning med en speciell Köpenhamnsupplaga. I annonsen skriver man:

"Nogle politikere vil hellere tale en lytte. Det gælder ikke kulturministeren. Jytte vil lytte. Lytte til dig. Jytte ønsker nemlig en bred folkelig debat. I HT-området (Hovedstadens Trafikområde – det mesta av Nordsjælland) er 88 % af de unge imod lukningen af The Voice. I kulturministerens eget parti er 83 % af de, der har taget stilling, imod lukningen. Det ved Jytte ikke.. endu. Hjælp Jytte! Fortæl din mening! Unge vælger The Voice. Unge vælger også politikere. Politikere vil ha din stemme. Nu skal de først lytte til den."

Voice har (haft) 300.000 lyssnare i Köpenhamnsområdet och fortsätter som vanligt på sina andra orter och över hybridnätet (kabelnät). Stationen har i flera perioder avstängts, men då kringgått det hela genom bulvasändningar över andra tillståndshavare. The Voices ambition har varit att expandera över hela landet med systerstationer i bland annat Odense och Ålborg.

Man har drivit en satellitkanal registrerad på en boxadress i Malmö och sänt på en underbärvåg till Femman. Danska lokalstationer får nämligen bara sändas i hybridnätet inom det egna sändningsområdet, vilket som regel är en kommun. Där flera kommuner delar på en lokalradionämnd får signalen också vidarebefordras till grann-

kommunernas kabelnät.

The Voice ville ha en nationell kanal i kabelnätet och ansåg sin satellitkanal för att vara en utländsk kanal som fick distribueras över hela hybridnätet i landet. Myndigheterna menade dock att det var program som producerades i Köpenhamnsstudion och samtidigt sändes lokalt. Danska lokalstationer får endast återutsända program från utomstående källor om de först haft möjligt att lyssna genom programmen. Syndikerade program i Danmark har därför distribuerats på band.

I Odense tog sig radiostationens problem med lokalradionämnden smått fantastiska uttryck. Liksom på många andra orter hade The Voice inte det formella sändningstillståndet utan utnyttjade ett par andra organisationers tillstånd. Lokalradionämnden i Odense drog då in tillstånden.

Under sin återstående sändningstid drev The Voice en originell kampanj. Kommunalvalen närmade sig och The Voice drog igång en reklamkampanj för en socialdemokratisk ledamot av lokalradionämnden. Hon blev senare anmäld för tagande av muta! Hon försökte först förneka kännedom om annonserna, men överbevisades om att hon var medveten om dem.

Den kvinnliga ledamoten fälldes i tingsrätten för tagande av muta och fick ett bötesstraff. Domen överklagades till landsretten, som fastställde den tidigare domen. (DX-Fokus)

TV Stop filmade spektakulär rymning

I slutet av augusti gick spektakulära bilder ut över världens TV-stationer från en rymning ur ett danskt fängelse. En 26 ton tung caterpillar brakade i full fart in i fängelsemuren och rev upp ett stort hål. Föraren hoppade ur fordonet och försvann i ett buskage och 13 fångar rusade ut genom hålet. En greps snabbt. Två som stal en bil på en bensinmack kunde också infångas sedan de krockat under polisens jakt. Övriga tio fångar undslapp.

Kim Folke på lokalstationen TV Stop i Köpenhamn filmade fångarnas flykt. En av de utrusande vakterna täckte för ett kort ögonblick för kameran. Kort därefter blev Folke anhållen för delaktighet i flykten.

Lördagen den 26 augusti fick Kim Folke ett anonymt tips om att det skulle genomföras en demonstration vid Vridlöslille fängelse i Albertslund, väster om Köpenhamn. Den anonyme tipsaren ringde på nytt på kvällen och sade att demonstrationen var inställd, men att "ett eller annat" skulle ske vid fängelset mellan klockan 16 och 17 nästa dag.

TV Stop har nära band till alternativrörelsen "de autonome", husockupanter och andra som ställer sig utanför samhället. De autonome brukar åka till Lund och slåss mot grupper som hyllar Karl XII:s minne. Stationen har tidigare filmat när en ministers trädgård skövlat. Då dömdes TV Stop i tingsrätten för olaga intrång, men friades i högre

instans. En gång tidigare har stationen fått sina bilder spridda över världen, när en demonstration på Rådhusorget i Köpenhamn spårade ur.

TV Stop är en liten gräsrotsstation som företrädesvis sänder sent på kvällarna på kanal 23. Den har inga avlönade medarbetare utan alla arbetar frivilligt. De flesta lever på arbetslöshetsersättning och andra bidrag.

Söndagen den 27 augusti stals en Caterpillar skopplastare i ett grustag några kilometer från fängelset och sågs av vittnen köras av en orutinerad förare. Inne på fängelset hade en grupp fångar under eftermiddagen en grillfest på gården. Därefter tog de på sig jackor. De tre vakterna trodde att fångarna skulle

rensa upp efter sig, men de gick istället till kapellet utanför övervakningskamerornas räckvidd och väntade på caterpillars ankomst. Övriga fångar på anstalten ställde sig vid fönstren mot muren för att kunna beskåda utbrytningen. Hjärnan bakom kuppen antas vara narkotikabrottslingen Lars Hitchinson Hansen, som tidigare rymt åtta gånger.

Kim Folke förnekade att han i förväg visste vad som skulle hända vid fängelset. Han hade förväntat sig en demonstration. När väl caterpillaren kommer sker allt så snabbt att han inte hinner meddela polisen. Folke släpptes ur häktet efter en dag. Då hade filmbilderna redan dragit in stora summor i roaylties från andra TV-stationer runt om i världen.

Classic Radio expanderar

Under 1995 har Kinneviksägda Classic Radio expanderat. Redan nu sänder Classic Radio på två frekvenser i Köpenhamnsområdet, Gladsaxe 100,9 MHz och Brøndby 104,9 MHz.

Stationen har även börjat sända på 104,3 MHz i Fredensborg-Humblebæk och inlett ett samarbete med Radio Nord i Græsted-Gilleleje. Classic Radio hörs därför även på 106,7 och 107,3 MHz. Roskilde når man på 106,6 MHz och i Greve söder om Köpenhamn

strömmar den klassiska musiken ut på 101,2 MHz.

De flesta danska lokalradiofrekvenser delas mellan flera tillståndshavare, så Classic Radio kan inte höras hela dygnet i Köpenhamn. I Greve delas frekvensen med den nynazistiska stationen Radio Oasen.

Danmarks Radio har börjat sända klassisk musik hela dagarna på Hovedsändaren i Roskilde på 102,2 MHz (P2) som ett svar på Classic Radios expansion.

Dator styr klassiska Midtlandskanalen

Midtlandskanalen i Jels på södra Jylland sänder dygnet runt, saknar discjockeys och spelar huvudsakligen klassisk musik. Allt sköts av en dator.

Då stationen startades var grundarna medvetna om att de måste göra något annorlunda för att lyckas. Eftersom invånarantalet i täckningsområdet är lågt så gäller det att vara kostnadseffektiv.

Att konkurrera om lyssnarna i Röddings och Grams kommuner är inte det lättaste. I omgivningarna finns det en uppsjö av lokalstationer, som Radio Kolding, Midtlandets Radioer och Radio Vojens. Konkurrenten från de tyska stationerna på andra sidan gränsen är hård. Musikprogrammen från NDR, Delta Radio och framförallt Radio Schleswig Holstein är mycket uppskattade. Radio Schleswig Holstein är den populäraste utländska stationen i Danmark med 10 procent av befolkningen som lyssnare. I södra Jylland är andelen betydligt högre. Den amerikanska arméstationen AFN i Flensburg är ännu en konkurrent om radiopubliken.

Lokalradiodöden härjar för närvarande i Danmark, fler stationer upphör än det startas nya. Speciellt i glesbygder har radiostationer det svårt att överleva. En anledning är de höga avgifter som upphovsrättsorganisationerna KODA och Gramex kräver av tillståndshavarna. Prissättningen är satt så att det inte lönar sig att samla allt på en ortslicens för att få ned kostnaderna. KODA och Gramex har progressiva taxor. Därför försöker stationerna dela upp sändningstiden på flera tillstånd, vilket ger dem en lägre totalkostnad. Midtlandskanalen sänder på två till-

stånd. Eftersom stationen satsat på klassisk musik har man lägre kostnader för upphovsrätten än stationerna som spelar populärmusik.

Midtlandskanalen sänder inslag som servicemeddelanden, anrop och reklamblock på bestämda tider varje timme. Stationen har inga discjockeys som mixar musiken eller talar påträngande. Allt sköts av datorn (en äldre Commodore modell 3032) som lägger in ett par sekunders paus mellan de spelade verken. Före reklamblocken kommer alltid en avstressande signatur på 30 sekunder. Avsikten är att stationen skall vara en harmonisk kanal.

Musiken ligger på CD, som datorn spelar slumpvis. Ett nytt verk som matas in i systemet körs ofta i början. Senare avtar frekvensen tills verket plockas bort och ersätts av ett nytt. Modulatorn vid sändaren är modifierad med en AFX-maskin, som ger en klar diskant och en stabil bas där man klippt bort området under 20 Hz för att undgå resonansproblem. Resultatet blir att lyssnarna kan avnjuta orglar och liknande instrument med en ren och klar ton.

Personalen har möjlighet att bryta datorns automatik när de vill och gå in med direktreporter i sändning. Då ringer de upp stationen och slår in en kod på telefonens knappar. De kan välja mellan att gå in direkt och bryta sändningen eller mata in ett inslag i systemet för senare utsändning. På det här sättet kan man hela tiden hålla programmen rykande färska.

Trafikanter i stationens område får regelbundna rapporter från Tarco Vej. Detta är en

sponsor som utför vägarbeten och finansierar de trafikrapporter som ursprungligen kommer från Vejdirektoratet

Midtlandskanalen högkvarter ligger i Jels. Vid huset har man en länksändare på 106,9 MHz till huvudsändaren på 104,4 MHz. Sändaren är på 30 Watt och står på en höjd i Rangtang (namnet låter snarare indonesiskt än danskt). Stationen har ytterligare en sändare på 96,6 MHz i Lögumskloster.

I Danmark är lokalradiosändarna genomgående på 10 Watt. Stationerna får själva välja antenner och placera dem var de vill. Reglerna maximerar ERP:n till 30 Watt och antennhöjden till 40 meter. Är antennen högre måste effekten minskas i motsvarande grad.

Midtlandskanalen har valt att stå utanför de regelbundna publikmätningar som Gallup genomför. Istället har man en koll på publiken genom de rapporter man får från annonsörerna om ökad försäljning efter en kampanj. Stationen anser att man har samma genomslagskraft som en lokaltidning på 70.000 lästa exemplar. Under 1991 omsatte stationen 3 miljoner danska kronor.

Annonstaxan är låg, 25 kronor för varje påbörjad enhet på 15 sekunder. Intresserade kunder kan kontrollera att stationen uppfyller sina förpliktelser genom att ringa ett speciellt nummer. Då får de höra reklamblocken som är 3 minuter långa och sänds två gånger varje timme.

Radiostation tystnar

Radio 89,1 i Helsingör upphörde med sina sändningar den sista juni. Ägaren, Helsingör Dagblad, lyckades inte sälja stationen. Inte ens när man försökte ge bort stationen nappade någon på kroken!

Stationen har under hela sin livstid plågats av dålig ekonomi. Den startades av stadens andra tidning, Fredriksborgs Amts Avis, och var en dålig affär för dem. I samband med en tidningssammanslagning knoppades radiostationen av. Helsingör Dagblad tog över driften och förlorade två miljoner kronor. Ett glädjeämne är att stationen har varit en viktig grogrund för journalister som fortsatt sina karriärer på Danmarks Radios TV-Avisen och TV2 Nyhederne.

Kanske sändningarna hade kunnat fortsätta om Radio 89,1 lagt ut en trevare i Helsingör. Stationens sändare täcker Helsingör med en stereosignal även om man inte kostat på sig en stereoledning från studion.

Tidigare hade stationen ett dagligt svenskt program på en timme varje kväll. Det var flera intressenter i Helsingör som inte kunde hänga med upp i de höga miljonbud på tillstånd i lokalradioauktionen 1993. Radiokanalen i Helsingör kunde vara en genväg in på den svenska marknaden. Även om musikavgifterna är höga i Danmark har man här en sändare som inte delas av andra grupper, som närradion i Sverige. Man behöver inte betala några koncessionsavgifter för de danska radiotillstånden.

Det finns bara en Edith Tango

Radio Tango skiljer sig från andra radiostationer. Nej, stationen spelar inte oavbrutet smäktande argentinska tangorytmer. Namnet är taget efter stationschefen och ordföranden Edith Tango. Hennes röst har gjort stationen berömd, eller snarare beryktad.

Sedan april 1988 har Radio Tango på 104,3 MHz i Fredensborg-Humblebæk, norr om Köpenhamn, bjudit lyssnarna på mycket originella program. Enligt stationens målsättning skall utbudet vara kulturellt, allmänt och brett. Programmen består till stor del av musik och reportage. Fast musiken är inte sådan man hör på andra stationer. Den är instrumental och verkar vara inspelad på elorgel, glada trudelutter med melodislingor som ofta upprepas.

Musiken bryts av med reportage och intervjuer som Edith Tango gjort. Hon kan bege sig till en konstutställning på biblioteket och där beskriva tavlorna och intervju gästerna. Hon kan gästa pensionärsföreningens sammankomster och rapportera om vad som utspelat sig där.

Intervjuerna verkar hon göra med en enkel kassetbandspelare med paustangent. Man hör ett rejält "sklurk" när intervjuerna startar. Följaktligen bryr hon sig inte om att re-

digera originalbandet utan kör det direkt ut i eteren.

Men Edith Tango nöjer sig inte bara med reportage. Hon har lett en serie med engelska språkkurser i eteren. Hon kan ägna sig en kväll åt högläsning ur en bok. Lyssnarna kan få höra om sådana intressanta ämnen som sniglars sexliv uppläst av Edith Tango.

En av de mest originella sändningarna skedde i våras då hon var på filmvisning. En globetrotter visade amatörfilm utan ljud från en resa till Seychellerna. Filmaren berättade för åskådarna vad bilderna föreställde, vilket spelades in av Edith Tango. När filmvisningen sedan spelades upp i eteren var problemet att rasslet från projektorn hördes minst lika kraftigt som resenärens berättelse. Det hela avslutades med några egna kommentarer från Edith Tango och publikens frågor till resenären. I vanlig ordning avslutade Edith Tango bandinspelningen med att säga "This was a Radio Tango production".

Alla inslag är allvarligt gjorda, säkert med stor omtanke om lyssnarnas allmänbildning. Resultatet blir dock inte det avsedda. Man har skoj när man lyssnar på Radio Tango. Seniradio skulle kanske elaka tungor kalla utbudet.

AVLYSSNAT

Radio Q i Stockholm kunde inte längre fortsätta sända eftersom verksamheten gick med förlust och man fick inte tag på några som ville skjuta till mer kapital. Stationen stängde kl 18 den 30 juni på frekvensen 104,7 MHz. En av de bidragande orsakerna till förlusterna är enligt stationsledningen koncessionsavgiften på 1,7 miljoner kronor om året.

Programmen var en blandning av reportage, musik, intervjuer och studioprat med en kvinnlig vinkel. Familje- och relationsfrågor var självskrivna. Författare läste egna verk. Längre intervjuer gjordes med gäster. Lyssnare fick såväl trädgårds- som aktietips. Karolinska sjukhuset hade egna program om sjuk- och hälsovård. Barn och ungdomar fick sitt i "Qulan" och man hade en generös bevakning av kulturlivet.

Reklamen var inte så omfattande som på andra stationer. Radio Q förlitade sig huvudsakligen på sponsorer, som Posten, SJ och Apoteksbolaget. Programmen lyckades aldrig nå ut till mer än 1 procent av lyssnarna i Stockholm. En förklaring kan vara att man vände sig till kvinnor intresserade av samma slags program som P1 och Radio Stockholm/P4 producerar. Dessa lyssnare har varit sina kanaler mycket trogna och minst benägna att byta till någon kommersiell station. Det är främst de yngre som upptäckt reklamradion.

De mest namnkunniga programledarna var **Thomas Botvid** från Riksradiation och **Monica Björk** från Radio Stockholm. Efter stängningen kunde vi på nytt höra Thomas Botvid på P6 när han ledde programmet på fredags-eftermiddagen den 14 juli.

Radio Q:s koncession har tagits över av CLT (Compagnie Luxembourgeoise de Télédiffusion) i Luxemburg. Bolaget är ett av Europas största medieföretag med radiostationer i flera länder. Hittills har man hållit sig borta från den nordiska marknaden. Den av CLT-stationerna som varit mest känd för oss svenskar är engelskspråkiga Radio Luxembourg på 208 meter, som slutade sända 1991 (se Frekvens nr 1/92). CLT sänder radiokanaler på franska och tyska sedan lång tid tillbaka. Bolaget driver också Country 1035 i London, Atlantic 252 i Irland, Fun Radio i Frankrike, Radio Contact i Belgien och City Radio i Tjeckien.

Under hösten har CLT spelat nonstopmusik på frekvensen, en blandning av AC/CHR och dansmusik. Av formatet av döma skulle man kunna tro att CLT tänker flirta med NRJ:s lyssnare.

Flera stationer i Stockholm hakade på Rolling Stones premiärkonsert på Europatouren lördagen den 3 juni. **Radio Stockholm** spelade bara Stoneslåtar under ett par timmar på lördagen. En dag uppmanade **Carolina Norén** och **Linda von Essen** sina lyssnare att ringa in de bästa Stonesskämten, majoriteten var av den snuskiga typen.

Radio City grävde ner 10 paket med Stones-CD och biljetter till konserten. Lyssnarna fick veta var i Stockholm paketen fanns och uppmanades ta med sig en spade. Under helgen spelades en önskelåt av Stones varje timme. Radio City sände från Stadion timmarna före konserten (från klockan 17) och

kunde bjuda sina lyssnare på två låtar live från själva konserten: "Not Fade away" och "I go Wild". Sändningen gick under namnet "Stones in the city" och innehöll utdrag ur intervjuer med Rolling Stones som också gick på FilmNet på lördagsnatten efter konserten, inklusive de två ovanstående låtarna. **Dave Nerge** från **Bandit Radio** var programledare i FilmNets inslag från Stockholm.

Jesse Wallin, **Martin Loogna** och **Ina Jönsson** gjorde **Radio Citys** sändning från Stadion. Stationen råkade ut för ett avbrott från Stadion: plötsligt spelades en massa skivor nonstop utan programledare. När de kom tillbaka var det telefonlurskvalitet på talet. Efter ett tag fick de på nytt kontakt mellan Stadion och studion. Ina Jönsson ställde en fråga på presskonferensen tidigare i veckan som vållade stor munterhet. Hon bad Stonesmedlemmarna beskriva hur deras fruar karakteriserade dem. En fråga som Radio City hade fått av sina lyssnare.

NRJ arrangerade en "Energy Starts You Up"-fest på Berns den 2 juni. Man lottade också ut en Volkswagen Golf Cabriolet ur Rolling Stones Collection. Mellan kl 16 och 15 på lördagen sände stationen en "exklusiv" intervju med Rolling Stones. Den inleddes med att Mick Jagger sa ett par meningar på franska eftersom Energy/NRJ är en fransk radiokedja.

I P6 den 1 juni fick lyssnarna ringa in och berätta minnen från rockkonserter med anledning av Stones-konserten i **Niklas Levys** och **Anna Teljfors** program på eftermiddagen.

Bandit Radio delade ut CD-skivor av Stones under veckan före konserten.

Klassiska Hits delade ut biljetter till Stoneskonserten till lyssnare som ringde in, som det sjätte samtalet. Stationens svarta bilar, black thunders, stod utanför Stadion under konserten där man kunde hämta "klassiska hits konsertkort" som gav lyssnarna chansen att vinna Rolling Stones samtliga CD:ar i sändning under söndagen.

Martin Loogna skickas varje dag ut på ett uppdrag som direktsänds i **Radio Citys** morgonprogram. Den här morgonen var det USA:s nationaldag den 4:e juli. Man tänkte låta Martin fira högtidsdagen på McDonalds. Martin tog med sig flaggor in på McDonalds på Vasagatan. Där var inte personalen på något firarhumör, utan körde ut Martin på gatan i direktsändning. **Jesse Wallin** fällde några syrliga omdömen om restaurangen.

Bandit Radio presenterade sin Top 105,5 under drygt nio timmar på midsommardagen den 24 juni. Lyssnarna hade röstat fram listan över de 105 populäraste låtarna. Här är de 20 populäraste låtarna på topplistan:

1. Stairway to Heaven, Led Zeppelin
2. Smells Like Teen Spirit, Nirvana
3. Alive, Pearl Jam
4. All Along the Watchtower, Jimi Hendrix
5. Sympathy for the Devil, Rolling Stones
6. Wish You Were Here, Pink Floyd
7. The Passenger, Iggy Pop
8. Purple Haze, Jimi Hendrix
9. L A Woman, Doors
10. Come Out and Play, Offspring

11. Creep, Radiohead
12. Hotel California, Eagles
13. Light My Fire, Doors
14. Paint it Black, Rolling Stones
15. Lightning Crashes, Live
16. Pride in the Name of Love, U2
17. Angie, Rolling Stones
18. Jeremiah, Pearl Jam
19. Paradise City, Guns 'n' Roses
20. Iron Man, Black Sabbath

Led Zeppelin fick in 8 låtar på listan, Rolling Stones 7, Jimi Hendrix 6 och Pearl Jam 5.

Radio- och TV-verket har beslutat att NRJ inte får ha identiska namn på olika orter. NRJ borde kunna komma runt detta genom att, som de numera gör, sätta koncessionens namn efter "NRJ", som "NRJ Stockholm", och "NRJ Mahmö". Vad skall verket säga om P6-stationerna, där man trycker på att P6 är en nationell radiokanal och inte har några lokala stationsnamn överhuvudtaget.

Tidningarnas Telegrambyrå (TT) kommer att minska personalen på sin radioredaktion med fem tjänster till hälften när **Sveriges Radio** upphör att sända TT-nyheterna och helt förlitar sig på sin egen eko-redaktion. De resterande fem tjänsterna behövs för att göra nyhetssändningar till kommersiella radiostationer.

Även på det kommersiella radioområdet har konkurrensen ökat om nyheterna. Många av de stationer i SRAB-nätverket som från början anlätade TT:s nyhetstjänst har gått över till TV4:s radionyheter, som har gjort en stor inbrytning bland reklamradiostationerna. TV4 kunde erbjuda ett lägre pris än TT.

Även NRJ-stationer anlitar TV4. Stationerna i P6-kedjan får sina nyheter från **Scannews** i Kinnevikkoncernen. RIX-stationerna sänder som tidigare nyheterna från **RIX** i Göteborg 5 minuter före heltimmen.

Fransmännen stärker kontrollen över NRJ. **Jerome Segond** är ny styrelseordförande, som skall leda arbetet i Sverige. Segond hade tidigare hand om NRJ:s nätverk i Frankrike och var chef för radioföretagets teknikbolag. Segond tar över ordförandeposten från **Alan Weill** som står kvar i styrelsen. Fransmännen vill ha en egen man i toppen så att deras idéer kan få ett snabbare genomslag i Sverige.

Bertil Damberg är fortfarande VD för NRJ Sverige, men kommer inte längre att leda det dagliga arbetet. Han skall syssla med övergripande frågor.

Dominik Henzel och **Karin Pettersson** satte en speciell prägel på **Z-Radios** eftermiddagsprogram när stationen startade som reklamradiostation i Stockholm hösten 93. Ingenting var heligt för dem. Bägge slutade på Z-Radio i samband med att stationen ändrade sin image till en mer traditionell popstation under 94. Karin blev sedan programledare i **Sievert Öholms Nattcafé** i **Sveriges Television**. Dominik hamnade på P3. Den 4 augusti återförenades de för några minuter i programmet "Radiohuset" på P3. Dominik hade bjudit in Karin till programmet. Där tog de upp de klagomål Karin får på sitt hår från tittare, vådan av att bjuda italienare på "fika" och homosexualitet.

Radio Stella i Helsingborg kommer att anställa en nyhetsreporter som "skall klara balansgången mellan underhållande reportage och journalistiskt fristående arbete". Bevakningsområdet sträcker sig från Lands-

Forts på sidan 17

Kajsa och Johan sätter fart på morgontrötta stockholmare

Frukostteamet Kajsa Lindh och Johan Grenner väcker tusentals stockholmare varje vardag mellan 06 och 10. De leder morgonprogrammet på Klassiska Hits, 107,6 Mhz. En show fylld med tävlingar och olika upptåg.

Klassiska Hits ägs av Dennis O'Brien och ingår

i en radiokoncern med stationer i bland annat Dublin och Prag. Förebilden är Classic Hits 98FM i Dublin.

Hur har två discjockeys från Göteborg respektive Lund kunnat hamna på en irländsk station i Stockholm?

Johan började sin bana inom radiomediet som så många före honom på Radio P4 i Lund där han gjorde ett redaktionellt inlägg redan 1990. Han var kvar på stationen när de och Radio Nova började köra kommersiell reklam i radio 1993, men slutade där i samband med att han började göra lumpen 1992. Efter värnplikten började han på Radio AF i Lund och var verksam där i ett par år. Efter det sökte han en del sommarjobb.

Radio City i Gävle nappade, men han tackade nej till det erbjudandet. I stället började han på FM City i Kalmar som då var en närradiostation. Den stationen blev senare en lokalradiostation. Johan var rätt nöjd med sitt arbete där när han i maj månad fick ett telefonsamtal från Klassiska Hits.

– Det ringde en person härifrån och frågade om jag ville söka jobb för att arbeta med ett morgonprogram tillsammans med Kajsa. Det gjorde jag och jag fick jobbet.

Varit med sedan starten

Kajsa har ett förflutet från Radio City i både Borås och Göteborg. Hon började med radio i början av 1994. En tid dessförinnan hade hon arbetat som radioreporter, så helt obekant med radiomediet var hon inte. Kajsa har varit med på Klassiska Hits sedan starten den 14 november 1994. Hon är också den av de båda som under längst tid arbetat med morgonprogrammet.

– Jag tycker att de har en bra policy på vår station, berättar hon entusiastiskt. Titlar man på ett känt företag som McDonalds

så vet alla vad de står för: att sälja hamburgare. Och det skall egentligen vara samma sak med radio. Säger man Klassiska Hits så skall man veta vad man får. Man kan inte hålla på och hoppa som P6 (Z-Radio) har gjort för då vet inte lyssnarna från den ena dan till den andra vad stationen är för något.

Dessutom uppskattar hon det sätt som stationen coachar sin personal och den positiva attityd som ledningen har till att de anställda tar egna initiativ.

Uppstyltat på Radio City

– Jag har jobbat på två stationer förut och där har jag känt att det kvittar om jag visar framfötterna eller ej, om jag engagerar mig och försöker göra programmet bättre. Inom Citykoncernen är det så himla uppstyltat. Försökte jag komma med egna förslag så sade de bara "Jaja, javisst, skitkul att du är intresserad, men gör nu det du är ombedd att göra!" På den här stationen kan jag gå in och säga "Jag tror att vi skall fundera på att göra så här". "Ja, det är bra!" säger de. Så tar man upp det och vi har möten varje vecka och även om det kanske inte händer över en natt så kan man i alla fall påverka saker och ting.

Johan uppskattar också de regelbundna mötena som inkluderar folk från alla avdelningar inom företaget.

– Det är skillnad för jag har inte jobbat på en så här stor station tidigare, utan det har varit en fem till sju personer som man har cirkulerat bland och pratat med mest hela tiden. Här möts folk från stationens olika av-

delningar så att man vet vad som händer på promotion, hur försäljningen går eller om de har något särskilt som är på gång.

Med jämna mellanrum kommer folk från utlandet och undersöker formatet, diskuterar med programchefen, går igenom alla låtar och sätter att programmera musiken och lyssnar på olika programledare. Är det inte är jobbigt i längden att känna sig påpassad på det viset? Dessutom kan ju inte utlänningarna känna till vad som är gångbart i Sverige.

– Både och kan man säga, svarar Johan. Ett problem är att språket hela tiden är en barriär som alla har olika lätt att överbygga. Även om vissa lyckas bättre än andra så finns det alltid hinder. Man kan aldrig sitta och prata så här som vi gör nu.

En kulturkrock i början

Kajsa är mer positiv.

– Det är en kulturkrock, säger hon. Men det där var ju värre i början, tyckte jag, för då hade de ingen förståelse för när man sade att "så där fungerar inte svenskarna och det där kommer aldrig att gå hem". Då kunde de framhärda och beordra oss; "Gör nu så här som vi säger". När de sedan märkte att, "Ja, det var nog sant det som de sade jockisarna" så blev de lite mer ödmjuka.

Kajsa menar att de själva som svenskar är bättre skickade att avgöra hur lyssnarna kommer att reagera på idéer och uppslag

– Problemet måste vara detsamma på NRJ, men de verkar inte jobba så mycket med det. De gör inte så mycket utåt. De har många sponsorer och deras logo syns på en massa ställen, som i filmer och på konserter, men så värst mycket mer är det inte. De jobbar liksom på ett helt annat sätt. Våra grejer är däremot mer jippobetonade. Vi har jippon på gång hela tiden och hur svenskarna reagerar på dessa kan vi svara på bättre än vad någon från Frankrike eller Australien kan göra, för där har man en helt annan mentalitet.

Fikar med lyssnare

Klassiska Hits månar om kontakten med lyssnarna. I sin strävan att upprätthålla bra lyssnarkontakter skickar man till och med efter morgonprogrammets slut ut frukostteamet för att fika med folk. Lyssnarna får ringa och anmäla sig. Sedan kommer Kajsa och Johan med fika. Detta är ett av många exempel som Kajsa tar fram för att visa att stationen engagerar sig i sin publik.

– Jag tror att vi engagerar oss mycket mer i lyssnarna än vad andra stationer gör. Varje enskild lyssnare är otroligt viktig för oss. Det är alltid en lyssnare som man tar från kon-

Kajsa Lindh och Johan Grenner framför en av stationsbilarna.

Johan i livestudion med en mikrofon på vardera sida om mixern.

kurrenterna och som har kompisar och vänner som de kan värva att lyssna på stationen.

Johan håller med och påpekar att det är lite extra speciellt för dem som programledare eftersom inga andra jockeys är ute hos lyssnarna på det sättet. Det är ytterligare ett uttryck för att det satsas väldigt mycket på musiken och morgonshopen.

Viktigt att synas ute

– Det satsas mycket på oss som personer, vilket bland annat innebär att ju mer vi syns och ju mer vi träffar folk och säger "Hej! Lyssna på oss" desto bättre är det. Det är också därför vi marknadsförs med våra förnamn.

Dessutom vinnlägger man sig om att försöka få med sig lyssnare per telefon i sändning. Naturligtvis låter man inte vilka fyllskallar som helst komma ut i eteren, men inför varje tävling eller skivönskning där en lyssnare medverkar per telefon försöker man vara så familjär som möjligt.

– Det är viktigt att få ut lyssnarna i eteren för det tycker de är skitkul. Så fort någon är med så blir det "God Morgon Johan och Kajsa", att det blir liksom "tjena kompis", berättar Kajsa.

Hon påpekar också att det där med familjäriteten kan ha sina avigsidor, framför allt i samband med att stationen arrangerat "After Work Parties" – små bjudningar där stationens kunder och lyssnare får komma och där man bjuder på lite mat, öl och underhållning. Syftet är att lyssnarna skall få chansen att träffa ansiktena bakom stationen

Lyssnare kastar sig över Kajsa

– Det tycker jag är en jättehärlig satsning, men det är ju problem ibland för det är många som springer omkring privat och säger "Ja, jag känner ju Johan och Kajsa på Klassiska Hits". Då skall man vara så himla tjänis, och framför allt jag blir bombarderad av folk som formligen kastar sig över mig, oftast är det män.

Johan tror att en annan avgörande skillnad mellan Klassiska Hits och andra stationer är att man har med långt flera lyssnare i sändning och att det händer någonting hela tiden. Som exempel nämner han att man varje halvtimme har en tävling i vilken en lyssnare deltar. De har ett särskilt tema varje dag och

förutom allt detta sänder man givetvis nyheter och trafikinformation. Han tycker det är roligt att kolla in vad de andra stationerna sysslar med. Johan noterar att Megapol överhuvudtaget inte verkar ta in lyssnare i sändning.

– Jag vet ärligt talat inte om de har någonting. Även om det givetvis händer saker även på de andra stationerna hör man inte så mycket lyssnare ut i eteren i alla fall. Det skall vara Z-Radio i så fall som satsar på det, men som de gör det är det smått jobbigt. Vi försöker i alla fall hålla det lite kortare än vad de gör.

Stationerna har samma format

Lyssnar man en tid på Klassiska Hits märker man att de formatmässigt ligger väldigt nära Radio City, Stockholm. Ser de stationen som deras huvudkonkurrent och försöker de medvetet ta efter Radio City?

– Ja, eller så är det de som påminner om oss, svarar Kajsa. Det beror ju på hur man vill se saken. Man märker ju ganska snart att när vi kommer med en kampanj eller ett nytt uppslag, så tar det två dagar och sedan kör de samma sak!

Johan tror att det till stor del beror på att alla stationer bevakar varandra.

Kajsa kan bekräfta detta då det ringt folk från såväl City, Bandit som Megapol och velat prata om allt på stationen. Inte så att man delar med sig av viktig information till sina konkurrenter, men nyfikenheten på Klassiska Hits tycks vara stor.

Bevakar trafikinformationen

– Det där med att ta efter varandra är ju speciellt kul just med trafiken för där bevakar folk verkligen varandra och lyssnar på varandra väldigt aktivt, ibland lite för aktivt. Vi har flera bilar ute på stan "Black Thunder" 2, 4, 6 och 8 och en egen helikopter nummer 10, påpekar Johan, som tycker sig ha märkt hur de andra stationerna hakar på deras egna rapporter.

Helikoptern ägs av Helikopter-Assistans, som hyr ut den till stationen. Visserligen är det dyrt, men den är en viktig beståndsdel i promotion-delen som stationen verkligen månar om.

– Det är väldigt viktigt att skapa sig ett bra rykte och ha en bra trafikinformation, säger

Johan. Vi och Radio Stockholm kan vara väldigt snabba. När det har hänt en trafikolycka kan vi ofta efter några minuter vara över platsen och se hur köer bildas, vad som har hänt och hur sorteringsarbetet efter det hela förloper. Ibland har vi till och med kunnat ha en bil på plats som har kunnat se saker och ting från marken. Det är idealiskt!

Trafikrapporteringen går under samlingsnamnet "Ögonvittnesstrafik". När det gäller ordvalet i trafikrapporteringen är man mycket noggranna. I programmen talas vid trafikolyckor inte om att bilar har krockat, utan en krock benämns "sammanstötning".

Försvenskade ögonvittnen

– Begreppet "Ögonvittnesstrafik" kommer från en studiochef som inte är kvar längre. Jag vet inte hur de kom på det men det var från engelskans "Eye Witness Traffic" som låter otroligt bra på engelska, men blir ganska så töntigt på svenska. Nu har jag vant mig för jag har sagt "Nissan Ögonvittnesstrafik" ungefär tio till tjugio gånger om dagen i åtta månader, suckar Kajsa.

Johan påpekar att alla stationer tycks ha sitt sätt att uttrycka saker och ting. Megapol har uttrycket "den korrekta trafiken", City har "tidsbesparande trafik". Kajsa påpekar att hon trots allt tycker bäst om "Ögonvittnesstrafiken" eftersom exempelvis "tidsbesparande trafik" låter en aning krystat.

När vi kommer in på olika sätt att uttrycka saker och ting kan jag inte låta bli att undra hur stationen har kommit fram till sin slogan "Mer variation" som pumpas ut som ett bärande budskap i de flesta jingel-övergångar.

Kajsa suckar uppgivet och svarar: "Jag säger bara City då". Johan fortsätter med att förklara den olyckliga omständigheten att det hela egentligen är en översättning av en irländsk jingel som råkar sammanfalla med Radio Citys budskap.

– Det var inte meningen att den skulle kopieras från någon annan i Sverige. Vi har påtalat det, men vi kör med den ändå.

En irländsk slogan

Kajsa fyller i och berättar att man tidigare körde med sloganen "Klassiska Hits med bättre musik från 60-, 70-, 80- och 90-talen". men i takt med att den tjtades ut behövdes det en ny och då tog man vad som fanns av det irländska materialet. Vill man vända på diskussionen så kan man ju säga att City i sin tur antagligen plagierat någon utländsk motsvarighet. Eftersom musikformatet är på väg att ändras så kommer ju även liners och slogans att göra det, så på sikt ser de inte det som något problem.

När det gäller musiken finns det inga särskilda styrparametrar för att åstadkomma det varierade utbud som liners och slogans ger uttryck för, utan det mesta baseras på regelrätta publikundersökningar. Det är australiensaren Andrew Dower som är ansvarig för musiken och han har en svensk medhjälpare som rent formellt är musikproducent vid stationen. Han heter Peter Franck och har ett förflutet på P4 i Lund, Z-Radio och East-FM i Norrköping.

Några närmare detaljer om spellistans tillkomst (såsom A-B/listor, artist/låtseparation, proportionalitet gammalt/nytt) vill man av naturliga skäl helst inte gå in på utan nöjer sig med att konstatera att det mesta styrs utifrån "research".

– Vi spelar mycket riktigt inte så många nyare låtar, men å andra sidan är det inte så värst många nya låtar som har hunnit bli "klassiska hits" heller. Det är väl lite svårt att vara en "klassisk hit" om man släppts i år, konstaterar Kajsa lite ironiskt.

Jag kontrar med att konstatera att Bryan Adams "Have you ever really loved a woman" är en låt som släppts i år men lik förbannat spelas även den på Klassiska Hits.

Adams, Roxette och Lennox

– Det är väl det som är tanken med stationen att vi först och främst skall spela "klassiska hits". Sedan finns det vissa låtar som man inte har råd att låta bli att spela för att folk är otroligt förtjusta i dem. Bryan Adams nya är en sådan där typisk låt som Svensson gillar. Andra i samma kategori är Roxette och Annie Lennox. Ganska intetsägande musik, tycker jag. Skulle jag själv välja station, men där jag inte gillar snacket riktigt, så är det Bandit. De är lite mer vågade än de andra stationerna. P3 är ganska kul också när det gäller musiken för de har råd att våga.

Johan försvarar stationens format genom att konstatera att de dagliga lyssnarundersökningarna nästan helt och hållet styr musikkvalet. I princip har alla de låtar som spelas researchats och kollats om och om igen. Har en låt inte fått jättebra ratings i undersökningsgruppen kommer den inte med. Då spelar det kanske mindre roll vilket år låten har släppts.

Under en period några månader tillbaka i tiden (febr/mars/april) föreföll det som om stationen koncentrerade sig på att spela mer uppåt musik, glada låtar och nästan inga ballader. Har det nu skett en policysvängning mot fler ballader?

Ballader för kvinnorna

– Man skall bli glad av att lyssna på våran station och av att höra musiken, svarar Kajsa. Det fanns en tid när vi inte spelade "Imagine" med John Lennon eftersom den inte var tillräckligt uppåt. Nu spelar vi den och andra ballader igen, helt enkelt för att ballader attraherar de kvinnliga lyssarna.

– Tittar man på de låtar som varit hits under 90-talet så är de flesta låtar ballader eller ganska lugna. De kanske kommer upp i tempo med Eric Gadd's "Why don't you why don't I", men där ligger också de flesta, konstaterar Johan, som tillägger att han till skillnad från Kajsa tycker ganska bra om musiken även om den är lite väl "mainstream".

Publikundersökningarna utgör alltså en viktig del av stationens arbete. Classic Hits i Dublin började med det redan för fem år sedan och det är i stort sett detta koncept som importerats hit. Undersökningarna görs varje kväll. Folk ringer runt till en lyssnarpanel och spelar upp tjugo sekunder av ett antal låtar och frågar vad lyssnaren tycker. Som svarsalternativ finns det ett antal olika graderingar. Utifrån resultatet/graderingarna görs det sedan upp ratingslistor av låtarna.

Varför man bytt station

Publikundersökningarna består inte bara av en värdering av olika låtar. Lika viktigt är att undersöka vilka olika stationer som folk lyssnar till, varför de säger sig lyssna till en viss station, om de bytt station och varför.

– De låtar som har fått bäst ratings är de som vi får höra i radio dagen efter. Det är

Kajsa Lindh var radioreporter innan hon blev programledare.

lyssnarna som väljer våran musik helt enkelt, konstaterar Kajsa. Undersökningarna sker fortlöpande och det kommer ut nya rapporter varenda vecka. Det är inte 100 procents utan 150 procents maximal ambitionsnivå på den här stationen.

Klassiska Hits målgrupp ligger i åldersgruppen mellan 25 och 44 år med några års variation både uppåt och nedåt. Med tanke på att de båda programledarna förefaller vara ganska unga så undrar jag om det inte är svårt att sända till en så pass gammal publik.

Kan bara utgå från sig själv

– Jag hamnar ju precis vid den nedre gränsen, konstaterar Kajsa. Min chef sa till mig vid något tillfälle på följande sätt: "Kom ihåg att du sänder radio till en person som är mellan 25 och 30 år och du skall försöka nå fram till den personen. Tycker du själv att det du gör är roligt, om du själv skulle lyssnat på det. Ja, då tycker förmodligen den lyssnaren det också". Jag vet inte om jag är representativ för Stockholms 25-åringar, men många av mina kompisar är äldre än jag och de har faktiskt samma humor som jag. Man kan bara utgå från sig själv.

Johan tror att om man som programledare är en sympatisk och trevlig människa så är man det både för dem som är lite äldre och lite yngre. Men visst är det en stor utmaning.

Kajsa uppskattar mycket att man som programledare har ganska stor frihet att själv utvecklas efter sina intressen och inom de områden som man har fallenhet för att utvecklas på Klassiska Hits.

Inga kommer med pekpinnar

– Det är positivt, det är mycket bra. Det är ingen som kommer med pekpinnar och säger hur vi skall göra. Visst får vi tips på vägen, men hittills är det ingen som har lagt locket på. Tvärtom, tror jag. Friheten är faktiskt väldigt stor så länge man bara gör något vetigt av den.

Klassiska Hits verkar lägga stor vikt vid presentationerna och på att programledarna skall låta pigga och positiva. Hur pass medvetet arbetar man med detta på stationen?

– Målet är inte att vara lustig hela tiden. Är man inte rolig i sig själv så kan man aldrig bli rolig genom att försöka vara det, konstaterar Kajsa.

Hon menar att detta ju egentligen är något

ganska självklart. Johan tror att det är andra egenskaper som är mer utmärkande för en bra programledare än att han/hon just skall vara rolig.

– Nyckelorden är snarare att man låter varm och trevlig.

– Skulle man uttrycka det på engelska, så skulle man kunna säga att vi som programledare inte är "funny" utan att vi är "fun", fyller Kajsa i. Det är en egenskap som kommer inifrån och antingen har man "det" eller har man det inte. Det är egentligen det samma med att vara rolig, men rolig det är varken Johan eller jag även om vi kan vara ganska skojiga ibland.

Vänliga och morgonpigga

– Till skillnad från många andra radiostationer där programledarna nästan verkar sova sig igenom timmarna så är vi "vänliga" och "pigga" (Johan hittade två nyckelord till). Men sover oss igenom programtimmarna, det gör vi i alla fall inte!

Det är heller ingen tillfällighet att programledarna på morgonen och under resten av dagen låter som de gör utan snarare ett uttryck för stationens policy. Man skulle kunna tycka att det är förvånande att en relativt nystartad station som Klassiska Hits vågar ta ut svängarna så mycket. På framför allt Radio City styr man upp jocksen i detalj och till och med bestämmer vad de skall säga.

– Nej, det är ingen slump, understryker Kajsa. Det är liksom uttänkt. I början hade vi också kraftiga restriktioner på vad vi fick säga och kanske framför allt hur vi skulle säga det. Vi har fortfarande vissa restriktioner, som att vi alltid skall börja våra pratörer med att säga stationsnamnet. Men det är faktiskt någonting som man efter ett tag inte känner sig tvingad att göra utan det kommer automatiskt. Men vi var väldigt toppstyrda från början. De sade åt oss att "Vi vill påpeka hur vårt format skall vara. Sedan när det sitter i ryggmärgen, var så goda och lek!".

Modigt av stationsledningen

Johan tycker att det är ganska modigt av stationen att släppa programledarna så fria när andra styrs upp så i detalj.

– Det är himla skönt bara skall jag säga dig. Förhoppningsvis märks det också att programmen blir lite mer levande.

Att programledarna är så unga jämfört med

den musik som spelas är inte heller något problem. Det torde ligga nära till hands att förmoda att det skulle vara svårt för de yngre programledarna att förhålla sig på ett naturligt sätt till musik som i många fall var hits långt innan programledaren ens var född.

– Jag skall berätta en hemlis för dig om du lovar att inte berätta den för någon. Vi är så upptagna medan låtarna spelas så att vi hinner nästan aldrig höra dem. På det sättet klarar vi oss utmärkt, skrattar Kajsa.

– Vi konstnar inte till något särskilt förhållningssätt till musiken, lägger Johan till. Vi försöker inte anpassa oss särskilt efter någon speciell målgrupp i tänkande och prator utan vi är rätt mycket oss själva. Det är nog det som är själva grejen. Vi är oss själva helt enkelt.

Formatsvängningar

Dessutom bör ju programledarna vara ganska neutrala i förhållande till formatet för stunden. Plötsligt förändras musikformatet i en annan riktning och då vore det barockt om man bara för det skulle få slänga ut de gamla programledarna. En del formatsvängningar har redan skett sedan sändningsstarten i november 1994.

– Vi körde the Beatles dygnet runt veckan innan vi kom igång. Det gjorde att alla trodde att vi skulle ha ett renodlat Beatles-format, berättar Kajsa skrattande. Det tyckte jag var kul!

Ofta väver man in aktiviteter i programmet som är sponsrade. Helikopter Assistans står för trafiken, Raider, "gott som räcker längre", sponsrar tävlingar och andra sponsorer står för kaffet och tårtan som Kajsa och Johan åker ut med. Blir det inte jobbigt i längden som programledare när sändningarna är så genomkommersialiserade?

Styr inte programmen

– Det är helt och hållet en sak för försäljarna. De dealrar fram olika reklam- och sponsringspaket med kunden och kommer fram till den bästa lösningen utifrån kundens perspektiv. Det går ju inte till så att företagen kommer till oss och säger vad man vill sponsra och hur, utan det är ju helt och hållet upp till oss som station att styra utformningen. Därför kan man knappast påstå att annonsörerna och sponsorererna styr programinnehållet. Visst kan det finnas en övre gräns för hur mycket sådant man kan ha, men jag tycker det är mycket värre när man hör stationer som sänder regelrätt reklam i pratorna i stället för att ha förproducerade spots.

– Detta har jag bland annat hört på East-FM, som mitt i en övergång mellan två låtar kan låta jockeyn gå in och uppmana lyssnarna: "Gå nu dit och köp det och det. Det kostar bara 99:50". Så skulle vi aldrig göra. Det blir dessutom svårt att skilja mellan reklam och program.

Tänjer på gränserna

– Man tänjer ju på det där en del också. Det närmsta vi kommer i den vägen är ju med "Raider – Gott som räcker längre" och "I dag kan du köpa en helikopterfärd från Helikopter Assistans". Men det är än så länge en hel del goodwill från stationens sida. Sedan gör vi ju det hela till vår egen grej på något sätt med Raider i och med att vi har börjar rulla på r:en typiskt engelskt när vi säger "Rraider – Gott som rrräcker längrrre!"

– Ja det är ju ingen regelrätt reklam. Vi har ju till exempel "Geisha – Silkeslen choklad med krispig nötougat", men det tycker vi ju också bara är roligt.

Sammanfattningsvis är följande inslag i tävlingar och kringaktiviteter sponsrade: tårtan som de bjuder på till fikan, själva fikan, trafikrapporterna (Telia Mobitel), badortstemperaturer (Vagabond) och Black Thunder Nr 10 (Helikopter Assistans). Målet är att så många tävlingar som möjligt på morgonen skall vara sponsrade.

Fler tjejer med radiatoröster

En betydande andel av den reklam som sänds ut produceras på stationen. I synnerhet en av diskjockeyarna, Janne Forsman, är med i produktionen. Han beskrivs av de båda som en otroligt duktig jingelproducent. Kajsa påpekar dessutom att det är skönt att det har kommit fler tjejer med just radiatoröster till stationen så slipper hon själv göra alla tjejratorerna!

En mindre andel reklam kommer fortfarande utifrån, som SJ, Telia och Gröna Lund. Det är kanske lite mer än hälften av all radio-reklam som sänds ut som stationen producerar själv.

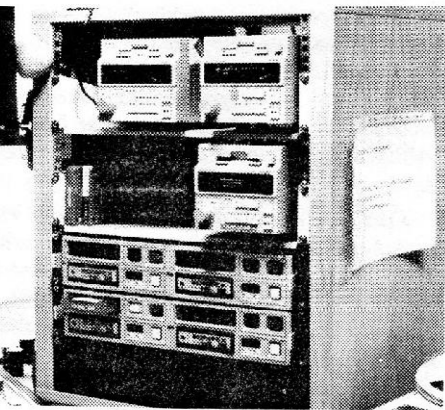
Förutom all research så satsar stationen mest på det som syns och hörs utåt, som de fyra "Black Thunder"-bilarna. Det är stora svarta Nissan vans, som det står "Klassiska Hits" på med den typiska logotypen. Baktill på bilarna står det "Trafik Nu – i Black Thunder Nr 10 – i luften ovanför Stockholm". Bilarna är ute och rullar dagarna i ända. Under sommaren var de ute från klockan sju till nitton varje dag. Bilarna brukar köra i kolonner om två till fyra stycken.

När det gäller det här med att följa med och lyssna på andra radiostationer och följa vad konkurrenterna gör så skiljer det sig mycket mellan de båda. Johan lyssnar på i stort sett allt som rör sig medan Kajsa inte lyssnar så mycket. Det innebär inte att hon för det saknar förebilder att se upp till.

Respekt för Erik Blix

– Jag har vissa favoriter som jag tycker är nedrans bra. Det där går i vågor som med så mycket annat, men jag har väldigt stor respekt för Erik Blix. Jag tycker att det han och många gånger det som Pontus Enhörning gör är ganska kul. Pontus kan dock bli ganska påfrestande ibland. Däremot Erik Blix kan, som när de gjorde programmet "Riskradio", vara hur sprallig och oseriös som helst och sedan i nästa sekund ha ett jätteallvarligt program. Han är otrolig bred när det gäller, väldigt påläst och bryr sig väldigt mycket.

– En av mina gamla idoler är absolut Kjell

Minidisc- och cartmaskiner.

Alinge som jag tycker jättemycket om, influerar Johan. Jag tycker fortfarande att han är storartad. Det är bara det att han är lite pragtig ibland. Men han har ett fantastiskt sätt att använda sin röst, tycker jag. För han kan byta röslägen och prata och få det att låta som olika personer, och han har en utpräglad stil. Han hackar sönder allting och börjar på nya meningar mitt i den första och har ett sätt att måla med språket som ger nya associationer hela tiden.

– Sedan finns Jesse (Wallin) som har en fantastisk röst, påtalar Johan.

Jesses röst för påfrestande

Han tror inte att den uppfattningen delas av Kajsa.

– Nej, jag tycker den är för amerikaniserad. Den är alldeles för påfrestande. Den är för "gjord" för att vara radio. Jag gillar inte det där hesa hela tiden. Märk väl att jag inte tycker illa om honom som radiopratare men däremot tycker jag väldigt illa om hans röst. På City i Göteborg, där jag jobbade innan, fanns det en kille som hette Mårten Söderström och som också har lagt sig till med den här amerikaniserade stilen. Jag tycker det känns 80-tal. Det liksom skriker amerikansk 80-talsradio om det.

Jag påpekar att det var i mitten av 80-talet som amerikansk radio var som bäst, så om man nu inte direkt tycker illa om amerikansk radio så är det märkligt att angripa just det.

– Ja, men låg det verkligen i rösten? Var det inte programmen som gjorde radion till det den var.

Nej, givetvis låg det i hela programpaketet varav discjockeyns röst givetvis var en oskiljaktig del.

Fostrats på journalisthögskolan

Kajsa tror att hennes inställning till diskjockey-pratande kan ha att göra med att hon fostrats på journalisthögskolan där man mer fokuserade på de journalistiska aspekterna av yrket.

– Jag fick lära mig att konsten att låta bra i radio är att inte anstränga sig, att inte låta som om man försöker förstå rösten eller anstränga sig.

– Jamen, det kan å andra sidan bli jättråkigt, bryter Johan in. Jag tycker det är jättebra med sådana som Jesse och hans högenergiradio.

Fast Radio City går inte längre att förknippa med högenergiradio. Programledarna får knappt prata och när de öppnar munnen låter de mycket formaliserade.

Säg det med ett leende

– Jag tror att City tappat mycket lyssnare på detta. Den första tiden vi var i etern så hade vi noggranna instruktioner från våra chefer att förmedla glädje i radio. Varenda gång vi öppnade för mikrofonen skulle det stå SMILE med stora bokstäver i pannan på oss. Vi hade till och med en skylt med ett stort leende på och detta budskap uppsatt i studion. Vi stod i två veckor och tränade för att köra in oss att säga "Klassiska Hits Hundra..." med ett leende. I början kändes det bara stelt och konstigt, men efter ett tag när det började lossna blev det en aha-upplevelse.

Johan och Kajsa hetsar kontinuerligt varandra för att göra bättre morgonprogram.

– Sedan har vi ju Mr Dower som hejar på

oss, berättar Johan. Det kommer idéer och uppslag från framför allt Dublin och Prag. Det är musikformat, trailers, jinglar och annat programinnehåll. Det finns inga förebilder i Stockholm som gör att vi låter så här.

– Jag tror inte det behöver vara så ballt. Det sätt att göra radio som jag bland annat tycker Jesse står för. Man kan göra högtrycksradio i alla fall, skjuter Kajsa in.

– Fast NRJ är högtrycksradio för småbarn. Vi gör högtrycksradio på vårt eget sätt och de andra har lagt locket på, fortsätter Johan.

Högtrycksradio för småbarn

Vad är det för något som skiljer NRJ:s högtrycksradio för småbarn från det som de själva gör?

– Högtrycksradio för småbarn var kanske lite drastiskt, men musikformatet gör att de som lyssnar mest är litet yngre. Dessutom är det sättet som de genomför sina tävlingar på som för tanken till yngre lyssnarkategorier. Det är karaoke-tävlingar till technolåtar och sådant som kategoriskt riktar sig till de som är yngre och känner igen låtarna.

Kajsa berättar om sitt favoritprogram på Z100, "Morning ZOO", som ett exempel på hur bra morgonradio kan låta.

– När det är bra är det exempel på kul radio. Det kommer in ljudeffekter och de vet precis när den andra skall ta vid. De har jobbat så mycket med varandra så att de vet precis vad de skall säga och göra. Det är en samhörighet som är enorm och då får man nog en megakick av att sända. Jag tycker det är jättekul när vi står i studion och sänder. Vi skratrar, tjoar och tjimmar och hetsar på varandra mellan låtarna.

Precis som deras amerikanska förebilder på Z100 arbetar de aktivt med "dropins" (särskilda ljudeffekter som läggs in i programmet).

Förbud mot fjöntiga ljud

– Vi får göra det till en viss del bara det inte är fjöntiga ljud. Pruttar och sådant skulle vi inte få lov att lägga in, berättar Johan.

Kajsa kompletterar beskrivningen med att konstatera att det sysslar man bara med när mikrofonen är avstängd.

– Vi har ganska mycket carts som vi försöker få att smälta in för att få showen lite mer levande. Det är fejkade skratt, applåder och tjo och tjim. På så sätt påminner det väl en smula om amerikansk radio. Jag tror inte att någon annan svensk station sysslar med det, men vi gör det hela tiden. Det är dock bara tillåtet under morgonprogrammet och även om det är mycket musik och högt tryck genom detta hela tiden så är formatet lite mera laid back under dygnets övriga timmar.

Stationens programledare

Programledarna på Klassiska Hits är förutom Kajsa Lindh och Johan Grenne:

* Kristian Martinsson, som många tycker låter litet grand som Jesse Wallin. I likhet med denne har han ganska mörk röst.

* Leif Jitelius även kallad "Jitte". Han kommer närmast från NRJ Stockholm där han under en period hade hand om morgonprogrammet.

* Claes Anding har närmast "brottsligt förflutet" från City i Göteborg och han hade varit på stationen i en dryg vecka vid mitt besök. Han har hand om programmet "Kärlekslinjen" mellan klockan tjuo och midnatt. I

detta program får lyssnarna hälsa till sin käraste med en speciell låt varje vardagskväll.

* Kalle Ekman vikarierade för Kristian under dennes semester.

* Daniel Alsén brukar sända på nätterna.

* Mikael Örijansberg sänder på helgerna tillsammans med Eva Larsson som kör i helikoptern "Black Thunder No 10" på vardagarna. Det var lite osäkert hur mycket hon numera är i eteren på helgerna eftersom hon arbetar så många timmar i veckan på vardagarna.

Bemannat på helgerna

Klassiska Hits drar till skillnad från många andra kommersiella lokalradiostationer inte ned på antalet bemannade timmar under helgerna. Däremot får programledarna köra pass på sex timmar på helger mot fyra timmar på vardagar. Det blir mer traditionell musikmatning och litet mindre prat än på vardagarna enligt mottot "Mycket musik – mindre prat". Det händer dock en massa saker och ting på helgerna också. "Black Thunders"-patrullerna är ute på helgerna också och gör en massa saker. Behövs det så har man trafikrapportering även på lördag/söndag.

De är ett 35-tal anställda på stationen (de var en bit över 40 i starten). Nio är fast anställda programledare och tre spinners. En spinner kör jinglar, reklam och musik, men pratar inte.

Alltid någon i studion

På Klassiska Hits är det alltid en person i studion som ser till att musiken går ut på ett korrekt sätt. Dels är det en fråga om säkerhet. De har haft tre inbrottsförsök på stationen. Dels är det en trygghet att inte behöva förlita sig på CD-växlare och skicka folk genom hela stan för att sätta igång den när den lagt av. Johan angriper Megapol för missar han hört i samband med automatiken.

– För ett par morgnar sedan, lite över fem, kom det rätt som det var in en trafikjingle

och sedan var det tyst i ett par sekunder. Där-efter kom det igång en låt som mitt i refrängen avbröts av en avslutningsannonsering för trafikrapporterna "och den korrekta trafiken presenterades av Telias butiker". Efter ytterligare någon låt avbröts musiken av en väderjingle och så fortsatte det. Sådant händer inte när man har bemannat, om nu inte någon somnar förstås.

Kajsa Lindh formulerar slagkraftigt stationens policy i det avseendet: "Klassiska Hits – stationen som aldrig sover".

Johan och Kajsa vill inte gärna peka ut någon speciell programledare som höjer sig över de andra i skicklighet. De är ganska jämna när det gäller presentationerna även om det finns en del saker som vissa är särskilt duktiga på.

– Överlag är det nog ingen som alla går och ser upp till eller som fungerar som förebild för de andra, förklarar Kajsa.

Hon drar sig till minnes att när hon var ny på stationen såg hon upp till sin medarbetare Johan Robertson.

Fick henne att slappna av

– Jag sände tillsammans med honom i början. Jag respekterade honom inte för hans ålder (32 år) eller för att han hade sänt så många år i radio utan framför allt för att han agerade så otroligt lugnt. För mig var han en person som kunde få mig att slappna av och koncentrera mig på det vi skulle göra.

– I dag är det samma sak med Johan Grenner, fortsätter hon. Han bad mig i början att styra upp honom efter de regler som vi arbetar efter på stationen. Det kan vara väldigt jobbigt att behöva säga till en människa som man inte känner riktigt att "Hör du, nu gör du på det här viset i stället". Det har funkat väldigt bra.

– Ja, så är det inte längre utan nu kommer vi överens om allting. Numera diskuterar vi tillsammans hur vi skall göra och var och en av oss talar utan omsvep om vad han eller

Johan Grenner har tidigare jobbat på radiostationer i Lund och Gävle

hon tycker är bra, inflikar Johan.

På sant irländskt manér är studion traditionellt manuellt uppbyggd med carts och dylikt. Skall man köra helautomatiskt skulle det behövas ett helt studiosystem till. Efter som man inte litar tillräckligt mycket på automatiken så föredrar man att köra manuellt.

– Tekniken är väldigt basic, förklarar Kajsa. Tekniken kan gärna få vara lite sekundär, bara programledarna är tipp topp.

Satsas på morgonshowen

Johan påpekar att det satsas väldigt mycket på morgonshowen och på dem båda som programledare. Dessutom har de bra betalt.

– Fast jämför man med Ulf Elfving så är vi otroligt dåligt betalda! skrattar Kajsa

Kajsa berättar att det minsann var ordentligt underbetalt, särskilt om man skall räkna in arbetsinsatsen under den veckan efter att hon och Johan började sända tillsammans. De började köra tillsammans den 8 maj och under en vecka då Kajsa var på semester fick Johan göra morgonprogrammet ensam.

– Stackars Johan, skrattar hon.

– Ja då fick jag göra allting själv, konstaterar Johan lite uppgivet alltmedan Kajsa fortsätter med att berätta hur bra det är när de arbetar tillsammans.

Bollar över till den andre

– Att vara två i morgonshowen är mycket bättre än att jobba ensam, påpekar Johan. Har man för tillfället inget speciellt att säga kan man bolla över till den andre för alltid är det någon som har något aktuellt eller lustigt infall.

– Ja, och så gäller det att man är väldigt samspelade och att man förstår hur den andre tänker. Det där är en utmaning, inflikar Kajsa. Det är svårt i början, men det blir allt lättare efterhand som man lär känna varann.

Problemet när man är flera programledare och det är relativt oplanerat brukar vara att man pratar i mun på varandra.

– I början var det problem med det, erkänner Johan. Men nu är det bättre. Det blir bättre för varje dag som går.

Har de några restriktioner om vad de får lov att ta upp och hur mycket de får prata?

– Det finns inga restriktioner på hur mycket vi får prata utan det är mera det sunda förnuftet som avgör, förklarar Johan. Vi får komma ihåg att det ju inte är någon talk show som vi gör utan det är musikradio som skall vara kul. Nästan varenda dag har vi ett speciellt tema som vi samlar oss kring och vi har ju det vanliga paketet med liners och live-promos.

Struntprat duger inte

Kajsa anser också att det är det sunda förnuftet gäller. Att prata strunt eller larva sig duger inte.

– Vi ställer oss inte och pruttar och svär i direktsändning, säger Kajsa.

Eva Larsson gör trafikrapporterna på morgnarna.

– Nej, då har man nog inget jobb efter ett tag, tror Johan. Vi har en annan inriktning på pratet än NRJ som vänder sig till en annan målgrupp än vi. Vi måste få målinriktat vårt prat på vår målgrupp också.

Mellan sex på morgonen och klockan nio händer det någonting mellan varje låt, som tävlingar, telefonsamtal och live-promos. Efter klockan nio ändras formatet, vilket gör att det inte blir lika tätt. I de övriga passen pratar man inte mellan varje låt utan det är musiken som gäller. Det finns inget förbud mot prat i musiken, som i intron.

Låtar får inte tonas

– Nej, däremot finns det en gyllene regel som säger att man blir hängd från Essingeledden eller Tranebergsbron om man skulle råka tona en låt. Det gäller inte minst inför nyheter och viktigare "stop sets". Det är typiskt där som City, Megapol och de andra stationerna går in och snackar eller kör en jingel. Om lyssnaren nu råkar få höra sin favoritlåt så skall man inte förstöra nöjet genom att gå in och tona i den.

– Det innebär att vi får räkna ut hur lång tid vi har att prata och hur långt reklamblocket blir så att vi säkert får plats med hela låten. Är låten en minut för lång får man gå in till musikproducenten och be om en lite kortare låt, berättar Kajsa

– Vi får lov att använda "fadar" och placera in intron och "flexa" på en fem till tio sekunder men inte tona. Det är väl en grej som är lite originell för Stockholm. En sådan grej som irländarna tycker att bara för att alla andra gör så i Sverige skall vi inte haka på det när det är dåligt, tror Johan.

Kan hetta till ibland

De båda programledarna försöker hålla sig ganska städa och inte köra med underbältet humor, men ibland kan det dock hetta till riktigt ordentligt.

– Vi har råa saker under det att låtarna går när inte mikrofonen är på. Det händer, men det är ganska få taskiga eller sådana där bitande saker som går ut i etern, erkänner Johan

På tyk torsdagarna (från Göteborgskans "tyken") får folk ringa in och berätta sina värsta vitsar som förbandas innan de går ut i etern. Under dessa pass berättas det fullt med roliga historier hela morgonen med mer eller mindre sexuella anspelningar.

– Dessa kan komma ut som på pärlband efter varandra i etern och det är också något

som ingen annan vågar göra, fortsätter Johan med illa dold stolthet.

En veckas specialinslag

Här är en sammanfattning av hela veckans specialinslag under morgonprogrammen:

* På måndagar sänder man "modiga måndagen", då folk får berätta om sina mest pinsamma upplevelser. Den som vågar berätta det mest pinsamma för den dagen vinner en middag för två.

* Tisdagar är det dags för "gratisdagen" där stationen blir sponsrad av en skiva eller till exempel "Gröna Lunds Gröna Kort". Alla som är med i tävlingarna får ett litet pris oavsett om man vinner eller inte

* Onsdagar är "aukti-onsdagar". Då auktionerar man ut lite udda saker, som en fotboll signerad av hela Hammarbys fotbollslag, en ballongfärd med frukostteamet eller en helikopterfärd med trafik-Eva.

* På torsdagar har man den ovan nämnda "tyk-torsdagen"

* På fredagar har man en 60-minuters-utmaning. En lyssnare får en uppgift som skall lösas på en timma. Priset är 2000 kr.

– Vi har alltså teman varje dag, påpekar Kajsa. Det är alltid någonting som händer. Förutom all trafik, alla tävlingar, jippon och grejer.

Många tävlingar blir det

Bland de många tävlingarna märks:

* "Pop på sängkanten" (en anspelning på mjukporrfilmerna Mazurka på sängkanten). Man tar en bit text ur en låt och kastar om ordningsföljden på orden och raderna. En tjej läser den omkastade texten med sexig röst ackompanjerad av ett cocktail-piano i bakgrunden. Lyssnarna skall gissa vad det är för låt

* I "Dragspelsinfernot" spelar man en klassisk hit på dragspel och lyssnarna får gissa vad det är för låt

* Kvart i varje heltimme (under morgonshowen) sänds den "Mystiska viskningen". En känd person viskar "Klassiska Hits" och lyssnarna skall lista ut vem det är. Två nya biobiljetter läggs i potten varje gång en deltagarna gissar fel. En lyssnare har vunnit 20 biobiljetter.

* "Man mot kvinna". En man och en kvinna får duellera mot varann och besvara olika frågor i direktsändning. Den som klarar flest frågor vinner.

* "Vad kommer sen". Ett avsnitt av en låt spelas upp och rätt vad det är avslutas den abrupt varvid deltagarna skall sjunga fortsättningen.

* "Tre blir en" är tre låtar från samma årtal som spelas upp och lyssnarna skall gissa vilket årtal som åsyftas.

Uppslagen från Irland

De flesta idéerna och tävlingsuppslagen kommer direkt från Classic Hits i Dublin. Blir det inte i längden för många tävlingar och inslag?

– Det är ett inslag i kvarten ungefär och en tävling per halvtimme, svarar Kajsa. Ibland känns det som det är för mycket och ibland inte. Johan och jag försöker strama upp det så att det inte blir för traggligt. Det är en utmaning att variera det så att det inte blir för jobbigt för lyssnarna.

– Det gäller att hålla sig kort så att det inte

Forts på sidan 19

Bengt Bengtsson sände redan 1963 sitt första piratprogram. Under de senaste åren har han sänt ut program från flera svenska piratstationer. Bengts tjänster blev eftertraktade då han hade Sveriges starkaste piratsändare på kortvåg genom tiderna och höll rimliga priser. Han har också provat sin lycka på andra radioband från sitt hem på Gotland.

Till sist blev det för mycket för Post- och

telestyrelsen, särskilt sedan han framträtt i lokal-tidningen och berättat om sin illegala verksamhet. En dag i mars tog äventyret slut. Nu riskerar han böter eller fängelse.

Frekvens berättar historien om Bengt Bengtsson och hans "radiomission". Vi skärskådar också anklagelserna mot honom att han skulle ha stört radiotrafiken till havs och därför utgjort ett hot mot sjöräddningen.

Polisen tystade den starkaste kortvågspiraten i Sverige

Den här lördagen den 18 mars 1995 börjar som så många andra lördagar hemma hos Bengt Bengtsson på Gotland. Föga anar han att det lugna Barshage i Othem snart skall bli en del av den svenska radiohistorien. Män med ett speciellt uppdrag har nämligen kommit till ön.

Bengt Bengtsson fortsätter med sina förmiddagssysslor. Han sätter in en kassett från piratstationen Radio Nord i bandspelaren och sänder ut programmet. När han inte sänder egna program under namnet Radio Baltic International reläer han andra piratstationers program.

Tio över elva lämnar han huset för att göra inköp. Under tiden går Radio Nords program ut i eter över stora delar av Europa på frekvensen 6206,5 kHz. Fem minuter senare närmar sig några personer Bengtssons hus. De tar sig in i huset. Där låter de Radio Nords band fortsätta sändas ut tills det tar slut klockan 12.

Sändaren tags i beslag

När Bengt kommer tillbaka möts han av två personer från Post- och telestyrelsen och en lokal polisman. Han uppmanas att plocka ned sändaren, som tas i beslag tillsammans med Radio Nords kassett. Antennen får dock stå kvar.

Bengt Bengtsson är misstänkt för illegal radioverksamhet. Ett brott som renderar honom böter eller fängelse i högst sex månader. Vid tidigare tillslag mot pirater i Sverige har man nöjt sig med dagsböter.

Åklagare Sven Modin i Visby säger att Bengtssons sändningar stör sjöfartens lufttrafik på radiobandet och att det kommit klagomål från utlandet. Han jämför med Estoniakatastrofen där det kan ha förekommit störande radiotrafik på nödanropsfrekvensen. Enligt Modin har Bengtsson fler gånger uppmanats att sluta sända.

En allvarlig anklagelse

Bengtsson tillbakavisar påståendet att han skulle störa sjöfartens radiotrafik och anser att jämförelsen med Estoniakatastrofen är en mycket allvarlig anklagelse. Han säger också att det är fel att han skulle ha fått flera uppmaningar om att sluta med sändningarna.

Enligt honom har han bara fått ett brev från Post- och telestyrelsen i november 1994. Han besvarade brevet omgående och frågade samtidigt vad som gällde för den slags sändningar som han bedrev. Fem och en halv månad senare, vid tiden för raiden, hade han ännu inte fått något svar från myndigheten.

Bengt Bengtsson har sänt radio till och från under 32 år, vilket måste vara ett rekord i Sverige. Hans första sändning på FM gick i luften den 25 juni 1963. Han sände sedan sporadiskt under 60- och 70-talet och gjorde ett uppehåll under 80-talet.

Fram till 1972 bodde han i Slite på Gotland, då han flyttade till Barshage i Othem. I 30 år jobbade han som bilsmed. Nu är Bengt Bengtsson dödgrävare.

Skeppsändare på kortvåg

Sommaren 1994 dök han upp på kortvåg och testade frekvenserna 6225, 6230, 6240, 6268 och 6301 kHz innan han slog sig ned på 6206,5 kHz. Han använde en skeppsändare med det kända röret 4CX350, som ger en maximal effekt på 350-400 Watt. Ett problem var att sändaren använder smalbands-AM, som ger en något undermodulerad signal. För att köra bredbands-AM skulle han behövt ha en starkare modulator.

I början kunde man höra Radio Baltic International (RBI) under nästan hela veckan med enstaka egna program eller relän av satellitkanaler som RTL Radio. Eftersom

detta var den starkaste kortvågspiraten någonsin från Sverige fick den snabbt uppmärksamhet i piratkretsar. Snart började RBI sända ut band från andra stationer mot betalning. Priserna var rimliga och betydligt lägre än vad andra jämförbara stationer tog, som till exempel Radio Orang Utan i Holland och IRRS i Italien. Dyrast var det på söndagar att hyra sändningstid över RBI; 10 DM per timme. Lördagar mellan kl 9 och 19 kostade 8 DM/timme och måndag-fredag kl 18-23 6 DM/timme. De första sändningarna startade den 10 juni.

Samarbete med Radio Nord

Radio Baltic International fick snabbt igång ett samarbete med Radio Nord. Stationen drivs av Lasse Karlsson, som var tekniker på offshorestationen Radio Nord i början på 60-talet. Nu är det radio i mindre skala som gäller i värmländska Hagfors.

Lasse har sänt över närradion i Hagfors och sedan september 1991 via Radio Northsea International i Halden i Norge. Denna station drivs av holländaren Henk de Jong, som tog namnet från den holländska offshorestationen med samma namn på 70-talet.

Snart började Henk de Jong även med satellitsändningar på underbärvågen 7,74 MHz under TV Norge. Förutom sina egna program reläade de Jong Radio Nord och en del tyska stationer, som Radio Telstar med rötter i kortvågspiraten Radio Valentine.

Radio Syd-serie

Några av de program som de Jong sände ut från Radio Nord var "Här är Radio Nord", "Nordiskt Mediamagasin", "Dance On" och "Melodispeglarna". Senare tillkom programserien "Radio Syd i våra hjärtan" av Radio Syd-teknikern Georg Gråmark i Malmö. Sex delar gick ut innan Radio Northsea International tvingades upphöra på grund av pengabrist i mars 1994.

Då Radio Baltic International startade några månader senare var detta ett utmärkt sätt för Radio Nord att nå ut till en bredare publik. Radio Nord hade en fast tid på RBI, två timmar på lördag respektive söndag. De här programmen gick ofta i repris när inga andra hade bokad tid på RBI den veckan.

GLADA TONER FÖR GLADA MÄNNISKOR !

RADIO NORD Box 65 S-68322 HAGFORS
Tel / Fax 0563-12699.

GLADA TONER FÖR GLADA MÄNNISKOR !

Radio Nord fortsatte med de program som tidigare gick ut över Radio Northsea International. "Nordiskt Mediamagasin" var ett fylligt program med DX- och satellitnyheter och information om de svenska kommersiella stationerna. Det producerades gemensamt av Lasse Karlsson och Stig Granfeldt och har nu också börjat komma ut i en tryckt upplaga, som samtidigt fungerar som klubbtidning för Karlstads Radiosällskap.

Radio Nord i Hagfors är en av de intressenter som lämnat in en ansökan om att få sända på mellanvåg.

Bengt Bengtsson trädde fram i ett reportage i Gotlands Tidningar i augusti 1994. Han visade sin studio och sade sig vara spekulant på en av de två kommersiella radiokoncessioner på Gotland som skulle auktioneras ut senare på hösten. I reportaget framkom det att han sände sporadiskt på FM-bandet och att han tänkte höja sin mast med 10 meter till 80 meter över havet och därmed nå 70

procent av befolkningen på ön. Bengt hade även möjlighet att köpa en TV-sändare på 5 kW, men valde att skjuta de planerna på framtiden.

Uppmanades sluta sända

Under hösten reagerade kontrollmyndigheten i Sverige. Post- och telestyrelsen uppmanade honom i ett brev att sluta sända på 6206 kHz eftersom han inte hade någon rundradiolicens. Han upplystes också om att det är olagligt att reläa satellitprogram. Bengt hade då reläat Holland FM, RNI och RTL Radio för att fylla tiden mellan de bandade programmen. Sändaren hade gått de flesta dagarna i veckan.

Bengt Bengtsson hade ett provningstillstånd på frekvenser över 26,1 MHz. Därför hade han kunnat testa på FM utan problem. Eftersom tillståndet inte sade något om frekvenser under 26,1 MHz hade han optimistiskt tolkat det som att det inte fanns några

hinder att använda lägre frekvenser.

Hans omedelbara åtgärd efter brevet från Post- och Telestyrelsen var att byta frekvens till 6212,5 kHz, sluta sända på vardagar och upphöra reläända satellitstationer. Han varnades dock för att han kunde störa trafiken på 6215 kHz och återvände till 6206,5 kHz.

Sändningarna förlöpte som vanligt och under julen var stationen mycket aktiv med många relän av andra kortvågspirater. Bengt sände också ut ett band som en skolklass hade ställt samman.

I januari försökte Post- och Telestyrelsen slå till mot Radio Baltic International. Bengt blev emellertid varnad när pejlbussen körde av färjan i Visby och ställde in den veckans sändningar. Pejllarna fick återvända till fastlandet med oförrättat ärende.

Två månader senare hade myndigheterna större framgång.

Karl-Erik Stridh

Kraftigare störningar från de legala stationerna på kustradiobanden

Under de senaste 25 åren har olicensierade stationer sånt på kortvåg till radiointresserade runt om i Europa. De flesta sändningarna, 90 procent, har skett på 48-metersbandet i området 6200-6300 kHz på söndagsmorgnar.

I början av 70-talet slog det svenska televerket till mot stationer som Radio Tiffany International och Radio Baltic International, vilka bägge hade sin bas i Linköpingstrakten. Därefter har åtskilliga andra svenska piratsändare varit aktiva i detta frekvensområde utan att myndigheterna gjort några tillslag.

Låg profil utan slagord

Ett genomgående kännetecken för dessa stationer har varit deras låga effekter (100 Watt eller mindre), oregelbundna sändningar, korta sändningstider (1 timme eller mindre) och låga profil utan slagord som "fri radio från Sverige". De har ofta använt utländska kontaktadresser och undvikit känsliga frekvenser.

Området 6200-6525 kHz är ett kustradioband, med det är inte förbjudet för rundradio-stationer att sända på bandet då det finns en ITU-regel (ITU = Internationella Teleunionen) som tillåter rundradio utanför rundradiobanden om inga menliga störningar uppkommer.

För att förstå detta måste man veta exakt vad som finns på detta band. Vi koncentrerar oss på området 6200-6300 kHz. I delområdet 6200-6230 kHz finns 3 kHz breda talkanaler för SSB-trafik från skepp till kustradiostationer.

Två olika frekvenser

Inom sjöfarten kör man nästan undantagslöst med duplextrafik där ett frekvenspar har ett bestämt kanalnummer. Båten sänder på en frekvens som kustradiostationen lyssnar på och kustradiostationen svarar på en an-

KOMMENTAR

nan frekvens i ett angränsande band som båten avlyssnar. Med detta arrangemang kan man ha trafik utan att behöva slå av sändarna för att kunna avlyssna motstationen. Detta sliter mindre på utrustningen och ger en snabbare trafik. De kustradiostationer som berörs i detta område ligger i spannet 6501-6522 kHz. Detta motsvarar kanalerna 6200-6221 kHz.

Kanalerna 6224, 6227 och 6230 kHz används i simplextrafik mellan båtar, till exempel inom en fiskeflotta. Här måste motstationerna slå av sina sändare när de ska höra svaret.

Området 6233-6300 kHz används för teleprintertrafik (RTTY) och morsetrafik. Mellan 6200 och 6300 kHz finns det några känsliga frekvenser som till varje pris måste undvikas: 6215 kHz är en sekundär nöd- och anropsfrekvens för SSB-trafik och 6288 kHz har en motsvarande funktion för teleprintertrafik.

Störningskänsligheten

Innan vi går in på störningar måste vi se på olika trafikslags störningskänslighet. Rundradiosändningar på kortvåg, långvåg och mellanvåg sker med AM, som är en förkortning för amplitudmodulering. Detta innebär att stationen sänder en bärvåg, som innehåller 50 procent av effekten men ingen information, och två sidband, som är spegelvända och vardera innehåller 25 procent av effekten från sändaren.

De båda sidbanden innehåller identisk information och egentligen behövs bara ett sidband för att överföra informationen i sändningen. Bärvägens enda uppgift är att göra det lätt för mottagaren att detektera signalen. Följaktligen slösar man bort 75 procent av energin och belägger 50 procent större

frekvensutrymme än vad som är nödvändigt.

Fördelen är att mottagarna kan byggas med enkla komponenter och spridas i massupplaga. Det lär dröja en bit in på nästa sekel innan AM-sändningarna försvinner från kortvågen och ersätts med SSB eller enkelt sidband med reducerad effekt på en bärvåg. Vissa stationer har sådana experimentfrekvenser i bruk vid sidan om de ordinarie frekvenserna.

Får bara avvika 20 Hz

AM-sändningar stör varandra om de ligger lite snett i frekvens. Störningen uppkommer först i mottagaren där kretsarna inte förmar separera de båda signalerna utan alstrar en pipton som är identisk med frekvensskillnaden mellan stationerna. En station som ligger 1 kHz snett orsakar en gäll ton medan en station som ligger 100 Hz snett orsakar ett brum på kanalen. Enligt internationella normer får därför en AM-sändare bara avvika 20 Hz från den nominella frekvensen.

Inom nyttotrafiken har man för länge sedan gått över från AM till SSB, och man använder konsekvent det övre sidbandet. Då det inte sänds någon bärvåg har man mottagare som alstrar en konstgjord bärvåg, som man sedan kan detektera signalen mot.

Höga krav på mottagaren

Detta ställer mycket höga krav på att mottagaren är rätt inställd i frekvens. Det heter att mottagaren skall nollsväva. Bara någon Herz fel och det uppstår distorsion i mottagaren. Samtidigt innebär detta system att man är mycket okänslig för störningar från stationer som inte ligger exakt på samma frekvens då dessa undertrycks.

Detta tillämpas även i vissa frekvensband som utnyttjas av både kustradio och andra brukare av nyttotrafik, vilka delar banden med amatörradio som i 80-metersbandet.

Nyttotrafiken sänder på det övre sidbandet och amatörerna på det undre sidbandet. Mottagarna är konstruerade att bara detektera det valda sidbandet. Amatörerna och nyttotrafiken kan därför inte störa varandra.

Samma fenomen uppstår i de band som delas mellan nyttotrafik i Europa och rundradio i tropikerna, som 60-metersbandet. Här använder nyttotrafiken i huvudsak teleprinter och morse, precis som i den övre delen av 48-metersbandet. Eftersom dessa båda trafikslag bara upptar kanaler på 0,5 Khz, medan en rundradiostation upptar ett område på 2x5 Khz, är det lätt att konstatera att inte heller här störs nyttotrafiken då deras smalbandiga mottagare inte kan detektera en rundradio-signal.

Den som lyssnar efter rundradiosignalen får däremot på sin bredbandiga mottagare in flera nyttsignaler som trasar sönder radioprogrammet. Har lyssnaren en trafikmottagare kan han få en bättre mottagning av AM-sändaren genom att koppla om till SSB-läge. Han kan välja det sidband som är minst störst för att få en läsbar signal.

Svårt störa kustradiotrafiken

Vi har nu klargjort att det är mycket svårt att störa kustradiotrafiken på 48-metersbandet. Radio Baltic International använde två frekvenser på detta band, 6206,5 och 6212,5 kHz. Då vi konstaterat att kanalerna är 3 kHz breda och att en AM-sändare har två sidband, där det lägre sidbandet inte detekteras av en SSB-mottagare inställd på det högre sidbandet, drar vi slutsatsen att två kanaler skulle kunna bli störda.

RBI:s sändare var av smalbands-AM-typ, varför sidbanden var maximalt på 3 kHz. De två frekvenserna ligger dessutom 0,5 kHz högre än kustradiokanalerna, vilket medförde att Baltics signaler blev kraftigt dämpade i en mottagare inställd på kustradiokanalerna 6206 och 6212 kHz.

På 6206 kHz sänder fartyg som vill komma i kontakt med Lyngby Radio, Malta Radio, Reykjavik Radio, Göteborg Radio, Budapest Radio, Athinai Radio, Cyprus Radio, Haifa Radio, Tripoli Radio, Boufarik Radio (Algeriet) och ytterligare några stationer längre bort i Afrika, Mellanöstern, Asien och Amerika.

På 6212 kHz sänder fartyg som vill nå bland annat Lyngby Radio, Saint Lys Radio, Göteborg Radio, Budapest Radio, Ismail Radio (Ukraina), Rousse Radio (Bulgarien), Rijeka Radio (Kroatien), Alexandria Radio, Benghazi Radio och Boufarik Radio.

På 6203 kHz, som påverkas minimalt av det undre sidbandet, sänder fartyg som vill nå bland annat Scheveningen Radio, Oostende Radio, Gdynia Radio, Roma Radio, Lisboa Radio och Rijeka Radio.

På 6209 kHz, som påverkas lika lite som 6203 kHz, sänder fartyg som vill nå bland annat Szczecin Radio, Madrid Radio, Roma Radio, Varna Radio, Haifa Radio och Istanbul Radio.

Klagomål från utlandet

Post- och Telestyrelsen fick klagomål från Storbritannien och Holland. Det senare landet kan rent formellt anse sig störst då Scheveningen Radio bevakar 6203 kHz, även om det skulle vara ytterst marginellt. Storbritannien har däremot ingen kustradio på dessa

frekvenser, även om diskanten från 6215,5 kHz skulle nå 6215 kHz skulle det vara synnerligen marginellt.

Radio Baltic International avrättades från att använda 6215,5 kHz just på grund av närheten till 6215 kHz och återvände därför mycket snabbt till 6206,5 kHz. Stationen har också gjort några tester på 12025 kHz. Här kan ingen klaga då området 11650-12050 kHz är ett rundradioband.

Dagtid på helgerna

Bortsett från den första tidens höga aktivitet begränsades sändningarna till dagtid på lördagar och söndagar — den tid då de flesta har tillfälle att lyssna på stationen. Samtidigt är det den tid på dygnet då en sändare på 48-metersbandet har som kortast räckvidd. Först under de mörka timmarna stiger signalstyrkan och reflektionspunkterna hamnar längre bort från sändaren. Detta var anledningen till att stationen experimenterade på 12025 kHz eftersom en högre frekvens ger en bättre räckvidd på dagtid.

Med en sändare på maximalt 400 Watt och en rundstrålantenn, i form av en inverterad V-antenn, på norra Gotland blir signalstyrkan i Holland och Storbritannien inte särskilt stark. I samma frekvensområde på 48-metersbandet sänder ett flertal internationella rundradiostationer utlandsprogram på hög effekt med riktantenner till europeiska lyssnare.

Här följer ett litet axplock: Radio Sweden på 6200 kHz med 500 kW, HCJB Andernas Röst på 6205 kHz med 500 kW, Radio Bulgarien på 6210 och 6220 kHz med 500 kW, Radio Cairo på 6230 kHz med 250 kW, Trans World Radio, Monaco på 6230 kHz med 100 kW, Vatikanradion på 6245 kHz med 80 kW och ERA, Grekland på 6260 kHz med 100 kW.

Skulle ändå ha stängts

Radio Baltic International har inte haft någon licens att sända och skulle förr eller senare ha stängts av myndigheterna, oavsett vilken frekvens man valt. Myndigheterna stängde ju ett otal FM-stationer på 70- och 80-talet.

Det intressanta i det här fallet, förutom yttrandefrihetsfrågan, är den dubbelmoral som härskar på kortvåg. Små olicensierande

AVLYSSNAT forts från sidan 8

krona i söder till Höganäs i norr och Klippan i öster.

En rysk ubåt ligger vid Wasamuseet i Stockholm. Mot en avgift får man gå ombord. På ubåstornet står det "105,9", Radio Citys frekvens. Kanske vi kan förvänta oss nya slogans från stationen, som "Radio City dyker upp där du minst anar det", "Radio City, din navigatör till den bästa musiken" och "Vi går på djupet för att ge dig det bredaste urvalet av gamla och nya låtar".

Svenska reklamradiostationer på mellanvåg kan komma i eter under 1996. Tre frekvenser är aktuella på den övre delen av mellanvågsbandet. Frekvenserna, 1485, 1584 och 1602 kHz, är sådana som används av lågeffektade stationer i Europa. Effekten skulle bli en 1 kW, täckningsradien 20 kilometer och sändarna ställas upp med åtmins-

stationer stängs med hänvisning till störningar som oftast inte är påvisbara. Länderna som klagar på dessa stationer låter sina nationella licensierade stationer sända i samma frekvensområde med tusen gånger så hög effekt med riktantenn under dygnets mörka timmar då signalstyrkorna blir som störst — då uppstår det plötsligt inte några störningar. Har dessa nationella stationer likt James Bond "A license to kill"?

Radio Sweden och kustradion

Låt oss som ett exempel se vilka kustradiostationer som Radio Sweden påverkar på 6200 kHz: Nordeich Radio, Reykjavik Radio, Budapest radio, Athinai Radio, Tripoli Radio, Boufarik Radio, Damman Radio, Basrah Radio och ytterligare några stationer. Kustradiostationerna på 6203 påverkas också marginellt. Det kanske var så att Post- och Telestyrelsen slog till mot fel störningskälla när Holland klagade!

Åklagare Sven Modin i Visby säger att Radio Baltic International sände på ett kustradioband och att brottet kan vara allvarligt om nyttotrafik störts. Han hänvisar till Estoniakatastrofen där störningar förekom. Men störningarna kom inte från en amatör-radiosändare, som kvällstidningen Expressen påstod, utan från en rysk kustradiostation vid Viborg som inte slagit av sin bärvåg på VHF — ett annat band med ytterst begränsad räckvidd.

Snabbare hjälp med gränsvåg

Estoniakatastrofen hade kunnat bli något mindre om båten haft en radiooperatör ombord som använt gränsvåg (området ovanför mellanvåg), som ger en räckvidd över större delen av Östersjön på natten. Då hade hjälpen kunnat komma snabbare.

Radio Baltic International kan inte beskyllas för menliga störningar och ITU förbjuder inte rundradio utanför rundradiobanden. Den svenska lagen säger att sändning utan tillstånd är förbjuden, men ingen lag förbjuder innehav av sändare (den lagen försvann när televerkets monopol på sändare upphörde). Så rent teoretiskt borde operatören kunna kräva tillbaka sin sändare, vilket irländska stationer gjorde på 70- och 80-talet.

Karl-Erik Stridh

tone 12 mils mellanrum i Sverige.

Under hösten skulle grannländernas telemyndigheter ge sina synpunkter på de svenska frekvenserna. Dessa fick tre månader på sig fram till årsskiftet att studera frekvensplanen och föreslå ändringar. När eventuella ändringar gjorts i planen kommer information om koncessionsområdena att skickas ut till alla som lämnat in en intresseanmälan till Radio och TV-verket.

Teracom har mätt signalen från EAST FM:s och Gold 105:s sändare i Norrköping och kommit fram till att stationerna använder 12 kW istället för tillåtna 1 kW.

Hit FM i Blekinge har satt upp en illegal reläsändare på vattentornet i Karlskrona. Sändaren stör Telias mobiltelefontrafik, vars antenn sitter på samma vattentorn. Hit FM:s legala sändare är placerad i Ronneby.

James Mollan

Från improviserad radio till ett kontrollerat AC-format

I det förra numret av Frekvens skrev James Mollan: "Folk i min omgivning säger följande om reklamradion i Stockholm: "tråkigare än någonsin".

De flesta av mina vänner från Sverige säger det samma. De talar om "AC-träsket" och att "det är värre än före närradion och Radio Nord".

Lars Lundeberg i Los Angeles

Visst minns vi hur tråkig Melodiradion kunde vara ibland. Den var det etablerade Sveriges bleka kopia av Radio Nord. Det var just den tråkiga svenska radion på 60-talet som inspirerade mig att skapa något roligare. Det blev SBC.

Men det var också erfarenheterna från SBC och inspiration från USA som fick mig att vilja skapa något mer välorganiserat, driftsäkert... och tråkigt? Det blev SAF Radio från 1986 till 88. Föregångaren till Radio City.

När jag idag hör de svenska stationernas program-intentioner kan jag konstatera att dessa överensstämmer med vad jag predikade på SAF Radio, men när jag får band från dessa stationer låter det inte kul. Rent tekniskt är programmen i ordning, men var är livsgnistan?

Hur har det blivit så? Denna krönika handlar om "programning".

Plågsamma ljudförsök

I slutet av 60-talet, med minnen från Radio Nord och nattlig lyssning på europeiska MV-pirater, började jag och mina lekamrater utföra plågsamma ljudförsök med familjens stolta stereo. Jag högg upp Hasse Tellemar i, för den tiden, konstnärlig mosaik. Inte visste jag väl att detta var avantgarde! Jag tyckte bara att det svängde så. Det var häftigt, ett löfte om frihet för en tonåring med trasig moped.

Vi experimenterade med musik, ljud-effekter och innehållslösa liverapporter. Vi sålde band till boutique, spelade upp band för kompisar och sände lite piratradio (vilket brukade sluta med att alla som hörde oss kom över till studion). Jag provade mina alster på luckan i lumpen. Det blev på köpet också en marknadsundersökning. Jag lärde mig vad folk gillade kontra vad jag ville skapa.

Det satt i väggarna

Under 70-talet började jag skicka demo-band till Sveriges Radio utan framgång. När jag senare arbetade på Radiohuset som ljudtekniker diskuterade vi ofta vad det var "i väggarna" som hindrade spontaniteten. Vi satt ofta och diskuterade om vi skulle starta en ny offshore station eller försöka med satellitradio, eller något annat.

Men en vanlig FM-sändare i stan vore ju det bästa. Så när närradion kom 1979 installerade jag oss där. Jag hade tio års träning och det blev en flygande start. SBC-Ljudmixarna gjorde en dundersuccé från början.

Vi hade energi, livsgnista och ett professionellt sound. Men till stor del var det det nergångna monoopolet som bidrog till att kontrasten blev så stor. SBC fick till min glädje många efterföljare. Jag njöt av att träffa alla nya jockeys.

Tekniken för att producera SBC var enligt den "gamla" DJ-traditionen. Vi improviserade och producerade i direktsändning. Vi valde nästa skiva när den pågående började ta slut, svarade på lyssnarsamtal live utan förkoll, garerade efter behag med jinglar och sketcher och så plötsligt över till en liverapport från stan. Inget var förberett. Detta gav naturligtvis stor dynamik.

Vi var ofta ett helt gäng, och stämningen i studion hörs ju ofta ända hem till lyssnaren. Jag gillade att prova programstilar. Ofta kändes det som om mina program var demos över hur radio kunde göras. Många stationer förmedlade livsgnista under dessa år. Det var ofta riktigt spännande att lyssna på radio! Vad skulle hända härnäst.

Slumpen avgör för mycket

Att producera på detta sätt är inte alltid så tillfredsställande. Det ger ojämn kvalitet och slumpen istället för intentioner bestämmer alltför mycket. En upprepning av lyckade improvisationer.

Under slutet av SBC-tiden började jag experimentera med olika sätt att styra upp det hela: banda telefonsamtal (under skivans gång), formatisera musikflöde och jinglar, förenkla tekniken med carts och formatisera snacket. På detta följde också idén att låta musiken göra jobbet.

Jag styrdes av en vilja att skapa något med en hög och jämn kvalitet. Jag ville erbjuda lyssnarna en tillförlitlig produkt. Med denna radio kan man också få fler lyssnare, men sällan bli "Talk of the town". En form av bruksradio som folk har på många timmar, men inte minns.

Reagerar när något händer

Under alla mina år med radio har jag märkt att folk inte har koll på dessa program. Men om något uppseendeväckande händer — ett misstag eller en stor nyhet — är det plötsligt många som har hört det direkt på radion. Låt mig jämföra med Radio Stockholms "Nattståndet", som alla talade beundrande om fast programmet hade låga lyssnarsiffror. Många hade hört Nattståndet någon gång och gillade det, men få kunde inrätta sitt liv på söndagskvällen till att passa sändningstiden

Under SBC (som bara var några få timmar utspridda över veckan) var min högsta önskan att kunna arbeta med långa och jämna tider, helst dygnet runt. Från att göra häftiga program blev det mer intressant att skapa en kanal.

1986 hade alla dessa popstationer med strulande DJ:s och sju års jinglande tröttat ut även de mest förlåtande fans. Samma år ville SAF (Svenska Arbetsgivareföreningen) att jag skulle göra ett tre timmars söndagsprogram å la SBC. Vid denna tid hade ett

antal nya närradiosändare startats. Dessa utnyttjade bara en bråkdel av programtiden. För mig var det nästan för bra för att vara sant! Nu när luften var full av spridda radioprogram från olika sändare var det viktigare än någonsin att skapa en jämn kanal, och SAF hade fliset och tillståndet.

Skapa en hel kanal

Jag funderade över vilket format som skulle vara bäst. Jag funderade också på att skapa en välproducerad daglig show med mig själv som presentatör och ha producent och assistent. Då skulle man kunna ta det bästa av planering och spontanitet. I P3 skulle 1986 en välproducerad och snyggt gjord show på tre till fyra timmar fungera utmärkt. Men i närradion hade showen kommit bort på en för övrigt tyst eller usel sändare. Jag var tvungen att skapa en hel kanal.

Det hade passat SAF att bygga ett nytt "P1" med intelligenta program om samhället. Men det tar en journalist en dag att göra tre minuter (som kan klippas ned till 2:10) med styrning från en redaktion och markservice från teknik. Då har jag inte ens berört hur många års arbete som krävs för att få stil på en slik talkkanal. Det hade handlat om hundratals personer under flera år. Jag skippade den idén efter två minuter.

Kanske en talk show

Nästa tanke var mer jordnära; en talk show kanal. Färre människor krävs och det är fortfarande samhällsdebatt "på heltid".

Sedan jag talat med många inom SAF-familjen blev jag dock tveksam till hur jag skulle få dessa experter att fungera i direktkontakt med lyssnarna. Min erfarenhet av talk show värdar är att de bästa kommer från DJ-världen. Kanske därför att de är fokuserade på programmet och lyssnarna och dessutom har vana att tala med dem. Ett minus för talk shows var att under sju år hade så många närradioprogram kört telefonprogram med så låg kvalitet att det fanns en överkänslighet för dåliga sådana program.

Vi hade varit tvungna att presentera ett pangbra program från början. Lyssnarna skulle inte ha tålmod med att låta oss bygga upp något bra under ett par år. Jag var inte övertygad om att vi skulle lyckas snabbt nog. Det var säkrare att skapa något som jag kunde göra själv med hjälp av jockeys istället för att sitta i ändlösa sammanträden. Dessutom kändes det bättre att skapa något som jag visste kunde bli bra istället för att ge mig ut på lite osäker talk show mark.

Det blev en AC-station

Jag bestämde mig för en "typisk amerikansk" CHR med dragningskraft åt AC. Fördelarna var:

– En mer oberoende station fokuserad på lyssnarna med mer än information från SAF (för att höja lyssnarsiffrorna enligt idén, att det är bättre att nå många med lite information istället för att få med mycket).

– Hög och jämn kvalitet.

– Många sändningstimmar i förhållande till kostnaden, vilket är nödvändigt för att nå maximalt antal lyssnare.

– Fortfarande "Talk of the town", då denna stil var ny för Sverige.

Stationen hade många och jämna sändningstimmar, ett formatiserat musikflöde datorstött med Selector, liners och formatiserat snack.

Forts Klassiska Hits från sidan 14

bara blir snack och bullshit. Det ska vara glatt och snabbt men ändå trevligt och mysigt, inflikar Johan. Ibland är man själv inte på bästa humöret eller så har man en tråkig lyssnare med sig i telefonen. Lite berg och dalbana är det, men för det mesta blir det riktigt roligt.

Med Johan från Skåne och Kajsa som jobbat i Göteborg undrar jag om de inte upplever sin dialekt som ett problem när de sänder för lyssnare i olika landsändar.

Johan pratar rikssvenska

– Jag har bott hela mitt liv nere i Skåne och Blekinge, svarar Johan. Dessutom har jag bott i Umeå ett par år. Mina föräldrar har emellertid en ganska neutral dialekt och därför pratar jag rikssvenska.

Kajsa upplever inte heller dialekten som ett problem bara man pratar rikssvenska.

– Helst skall det inte vara några dialekter, men Jan Lumholt tycker jag är jättegod för han har så hes röst. Ibland kan man dessvärre irriteras sig över en viss dialekt. Kommer man från gnällbältet så kan det bli jobbigt att lyssna på. Vissa Stockholmare har svårt att förstå folk från Skåne och norrlänningar kan vara otroligt sävliga.

Johan tror att diskjockeyn helst skall vara så neutral som möjligt och då är det inte bra om dialekten är för extrem. Diskjockeyn skall kunna prata länge utan att iritera lyssnaren. Råkar man däremot få med sig en lyssnare i telefon som har en lustig dialekt så är det bara kul.

Nöjda med resultatet

Jag undrar om stationen så här långt är en framgång och om de känner sig nöjda med vad stationen har åstadkommit hittills. Johan skruvar litet på sig och påpekar att stationen är ganska nystartad, att det skeit vissa formatändringar som fortfarande inte är riktigt klara, så det är svårt att säga något bestämt. Men med tanke på dessa omständigheter ligger stationen relativt stabilt.

Kajsa påpekar att stationen efter redan två månader lyssnarmässigt var den fjärde största radiostationen i Stockholm och efter det har det inte hänt så mycket. Detta tror hon har att göra med formatändringen och andra förändringar.

– Dels har vi förändrat musikformatet, från att tidigare ha spelat väldigt mycket 60- och 70-tal spelar vi numera otroligt mycket 80- och 90-tal och dels har vi bytt programledare bland annat i morgonprogrammet. I framtiden kommer fokuseringen väldigt mycket att ligga på 80-talet.

Ingen vinst ännu

De båda kan inte svara på hur stationen går ekonomiskt.

– Vi får väl in inkomsterna, men än så länge har vi inte börjat gå med vinst. Men Dennis O'Brien, som står bakom den här stationen,

Närdraden hade efter sju långa år fått rykte om sig att vara så fylld av tekniskt strul att det inte var roligt längre. Därför var det extra viktigt att undvika tekniska tabbar. Jag automatiserade tekniken i hög grad och för- enklade DJ-miljön kraftigt.

Kanske dagens AC-operatörer kör som jag gjorde av samma anledningar (med reguljär reklam istället). Men jag såg SAF Radio som

Ställ med bl a carts hänger på väggen bakom programledaren.

är ganska pengastark.

Han är irländare, som förutom radiostationerna, har ett E-sat telekommunikationsbolag för mobiltelefoner. Företaget förmedlar teleförbindelser via det europeiska satellitprojektet E-Sat. I radiodivisionen, där Klassiska Hits ingår, finns det ytterligare fem stationer.

Ovanlig ihärdighet

Inte heller kan de båda svara på huruvida det finns några konkreta planer på expansion i Sverige. Det blir allmänna formuleringar om hur företaget hela tiden jobbar för att bli bättre, vilket i och för sig är något som de båda framhåller att stationen driver med en ihärdighet som man inte träffat på någon annanstans.

– Det viktigaste för oss är att sätta en ny standard på marknaden genom vårt koncept "Klassiska Hits". Det där kör ägarna stenhårt med, och har de väl gett sig tusan på något så kör de på det tills det brakar ihop.

När det gäller framtiden för svensk kommersiell radio är de dock ganska övertygade om att åtskilliga stationer kommer att få problem. Station Q som efter Storstadsradion var nästa i raden av de nya kommersiella stationerna att gå omkull var de inte med och bjöd på.

– Dennis har i en intervju gett uttryck för att Malmö och Göteborg är intressant för företaget på sikt, men eftersom det inte finns så många koncessioner att tillgå på dessa marknader så får man avvakta tills något blir ledigt.

Nedtonade konkurrenter

Johan tycker att det är intressant hur City och Megapol hela tiden försöker tona ned allting, som han uttrycker det. Det gäller musikformatet och inte minst snacket.

– Megapol låter så otroligt slimmade hela tiden. Det är absolut ingenting som sticker ut och irriterar med den stationen, vilket i sig kan vara irriterande. City sticker dock ut lite mer med sina sweepers, men håller sig ändå ordentligt på mattan med det typiska Barry White-mikrofonljudet på pratet. Megapol verkar ha med en hel del musik som de

ett skelett, en grundkoncept att utgå ifrån och förbättra. Tänker dagens AC-stationer också göra det? Vet de varför de kör som de gör? Eller har de bara hoppat på en trend.

Lars Lundberg arbetar som radiopresentatör i USA. Han skapade SBC och SAF Radio samt har verkat många år inom Sveriges Radio.

inte har reserchat. Jag vet inte om det är för att försöka få det att verka mera spännande.

– Det är trist att det finns så få nischade stationer och därför är det kul med Bandit även om jag aldrig lyssnar på dem själv. Det är roligt att de finns och uppskattas av många och de lyssnare de har blir så otroligt hängivna. Det skulle behövas fler sådana stationer, men det blir nog svårt i framtiden. Om det finns elva stationer i stan, där några specialiserar sig på 60- och 70-tals-oldies, så kan ju inte alla andra spela Mike & the Mechanics och Annie Lennox.

Vågar sticka ut

– Vi har i alla fall saker som sticker ut. Musikformatet är inte nedtonat. Det är mer energi i musiken och dessutom så finns rapporter från våra Black Thunders. När det är väder så har vi jinglar för det som sticker ut mycket mer än Megapol även om inte är några vågade saker direkt. Vi får väl se vem som vinner.

På frågan om det fortfarande finns kvar tio kommersiella koncessionstationer i Stockholm om ett år är de också ganska osäkra. Kajsa tror att även om det inte finns tio kommersiellt gångbara stationer så kommer det nog att finnas så många stationer i eteren om ett år, inte minst för att det alltid finns tillräckligt många intressenter med kapital att pumpa in i nya projekt.

– Situationen är förmodligen annorlunda om tio år, tror hon dock. Om det inte är små nischade stationer med helautomatik typ Golden Hits som kommer att växa upp när de flesta har pumpat slut på kassan.

Väntar på motreaktionen

Vi är dock rörande överens om framtiden för musikformaten, programledare och intervjuare, att det för eller senare måste komma en motreaktion mot att alla spelar samma musik alltid. Att stationerna imiterar varann och tar efter varandras idéer håller de med om, och det gäller inte bara Klassiska Hits och City Radio.

– Till viss del gäller detta Megapol också, påpekar Johan. De har lite mer soulmusik, men annars är det detsamma. De enda som avviker i någon utsträckning (förutom avsomnade Q och Bandit) är P6 – Z Radio. De har bytt format efter format så att ingen riktigt längre vet var de står. Sedan köper de in Ulf Elfving och kör en massiv reklamkampanj med honom. För att inte nämna Kinneviks-ägda Metro (gratis dagstidning) som varit överfull med Elfving-propaganda. Frågan är hur länge det håller. Det måste kosta otroliga mängder pengar bara i koncessionsavgifter.

Text: Robert Olsson

Foto: Olof Olsson

Intervjun gjordes i juni 95. I Frekvens nr 1/92 finns ett reportage om Classic Hits 98FM i Dublin.

Tre små TV-kanaler på marginalen

Tre privata TV-kanaler lever på marginalen. De har för få tittare och måste därför ge annonsörerna kraftiga rabatter för att dessa skall bli intresserade av att köpa reklamtid. En 30 sekunders spot på Z-TV kan kosta under 100 norska kronor. De två andra kanalerna, TV6 och TV+, får ta till samma metoder för att locka annonsörer.

Kinnevik står bakom Z-TV och TV6, som har samma programutbud i Norge som systerstationerna i Sverige, fast med norska produktioner och programledare. TV+ drivs av Schibsted-koncernen, som är en av de dominerande massmedieföretagen i Norge. Kanalen har ett basutbud av utländska tv-serier i sina tablåer.

Alla tre kanaler startade i våras och alla går med miljoner i förlust. Det spekuleras hur länge ägarna är villiga att ta förlusterna. En lösning skulle kunna vara att minska på

egenproduktioner i kanalerna och låta TV6 respektive TV+ bli ett slags avlastningskanaler för ägarnas andra och mer framgångsrika TV-kanaler. Kinnevik driver också norska TV3 och Schibsted är en av ägarna bakom den största privata TV-kanalen, TV2, i Norge.

Ett gemensamt problem för de tre kanalerna är att de bara når en mindre del av de norska hushållen som har kabel-TV. Ett par månader efter starten kunde drygt 30 procent av hushållen ta in TV+ medan Z-TV bara nådde ut till 13 procent. Av de anslutna hushållen är det en minoritet som bryr sig om att ställa in kanalerna på sin TV och försvinnande få som dessutom tittar på deras utbud. TV+ har sällan haft över 10.000 tittare, oftast ner mot 2-3.000. Av dessa är de flesta över 55 år, en åldersgrupp som annonsörerna inte är så intresserade av.

Z-TV:s målgrupp är betydligt yngre, 12-25 år, och mer attraktiva för annonsörerna. Men kanalen har inte kunnat visa hur många tittare som programmen lockar och har svårt att övertyga annonsörerna. Samma problem hade svenska Z-TV i början (se Frekvens nr 1/94). I de traditionella publikundersökningarna i MMI:s regi med ett urval på 500 personer försvinner nischkanaler som Z-TV. Bolaget har därför börjat samarbeta med norska Gallup om en annan slags publikundersökning som tar hänsyn till Z-TV:s målgrupp.

Under hösten 94 har samtliga kabel-TV nät i Norge låtit de anslutna hushållen välja vilka kanaler de vill ha i utbudet. Dessa val är avgörande. Kommer de tre TV-kanalerna in på fler kabelnät har de en chans att överleva.

Dansk TV distribueras via satellit till norska kabelnät

Norska TV-tittare skall nu få möjlighet att se de två danska TV-kanalerna Danmarks Radio (DR) och TV2.

Under det nordiska ministermötet på Grönland i augusti kom statsministrarna från Danmark och Norge överens om att norska Telenor skall få vidarebefordra signalerna från de danska kanalerna till norska kabelnät. Premiären blir i december. Då skall 500.000 hushåll få tillgång till dansk TV.

Sedan tidigare distribueras de två svenska TV-kanalerna i norska kabelnät. Ny digital teknik möjliggör en fördubbling av antalet grannlandskanaler. Hyran för en analog kanal på en satellit kostar omkring 30 miljoner norska kronor om året. Med digital teknik

får man plats med 6-8 kanaler på samma frekvensutrymme som en analog kanal kräver.

Telenor kommer att ta lika mycket betalt för de fyra kanalerna som man tidigare krävde för enbart de två svenska kanalerna, 178 norska kronor om året. Upphovsrättsavgiften för respektive dansk kanal ligger på 3,27 norska kronor per månad.

Under flera år utredes en gemensam nordisk satellit som skulle distribuera de nordiska ländernas TV-program. Men politikerna kom aldrig överens. Kanske den här modellen som tillämpas i Norge kan appliceras i de övriga nordiska länderna.

Bolag för radio- och TV-teknik

Det norska televerket, Telenor, och NRK har planer på att bilda ett gemensamt aktiebolag, som skall ta över sändare och distributionsnätet för radio och TV i Norge. Förebilden är Teracom Svensk Rundradio, som gjorde samma sak i Sverige för ett par år sedan.

Bolaget skulle ha 200 anställda, varav 150 kommer från Telenor. När bolaget grundas är det tänkt att NRK skall äga 60 procent och Telenor 40 procent. På sikt kan Telenor bli den dominerande ägaren.

Flera faktorer ligger bakom planerna. Regeringen har föreslagit att NRK skall

Folkeparabolen succé

Under 1995 kommer 60.000 parabolantennor att säljas i Norge mot 39.000 94. Den så kallade Folkeparabolen har gjort stor succé. Vid årsskiftet beräknas 230.000 norska hushåll ha parabolantenn. Av landets 1,8 miljoner hushåll är 660.000 anslutna till ett kabelnät.

ombildas från en stiftelse till ett aktiebolag. Då ligger det nära tillhands att också lägga ansvaret för utsändningarna i ett aktiebolag. Den 1 januari 1998 kommer telemonopolet (distributionsnät, sändare och annan infrastruktur) att upphöra i Norge. Då öppnas den norska telekommunikationsmarknaden för andra aktörer. Genom att bilda ett eget aktiebolag vill NRK och Telenor stå starka när konkurrensen släpps fri.

Stortinget kommer att besluta om ett sådant bolag får bildas och under vilka former det skall ske.

P4 ökar sina intäkter

Den rikstäckande radiokanalen P4 ökade kraftigt reklamintäkterna under 1994. De blev tio gånger så stora jämfört med 1993. Under 94 fick kanalen in 81 miljoner norska kronor i reklamintäkter (8,1 miljoner 1993). Driften gav ett överskott 94 på 4,7 miljoner mot ett underskott på 10,1 miljoner 1993.

NRK vill starta en ny TV-kanal och bilda aktiebolag

Regeringen vill göra om NRK till ett aktiebolag och låta det sätta upp en andra TV-kanal, NRK 2. NRK kan starta den nya kanalen redan under första halvåret 96 om Stortinget går på regeringens linje.

NRK 2 skulle kosta 150 miljoner norska kronor om året. Större delen av denna summa tänker NRK täcka genom en effektivare indrivning av licenspengar. Man investerar 20 miljoner i ett nytt datasystem som skall få åtminstone hälften av tjuvtittarna, som utgör 17 procent, att betala sin licens. Detta skulle ge NRK ökade årsintäkter på 160 miljoner kronor.

Den 16 mars föreslog NRK i ett brev till kulturdepartementet att göra om företaget till ett aktiebolag och låta företaget starta en ny TV-kanal. I brevet understryker NRK att licensen inte behöver höjas på grund av den andra TV-kanalen.

Konkursdrabbad station åter i etern

Radio Kvinesdal återuppstod i augusti efter ett par månaders uppehåll i etern. Närradiostationen gick i konkurs i mars. Den hade då sänt i tio år.

Efter konkursen har man arbetat hårt för att få tillbaka stationen i etern. Kvinesdal Sparbank och kommunen har skjutit till 400.000 kr i nytt aktiekapital. Kommunen köpte också den tekniska utrustningen från konkursboet för 90.000 kr för att ge Radio Kvinesdal möjlighet att sända på nytt.

Under månaderna fram till årsskiftet räknar stationsledningen med en förlust på 50.000 kr. Nästa år hoppas man att verksamheten skall gå ihop. Stationen får sina intäkter från reklam, bingo och frivilliga licensavgifter från lyssnarna.

Radio Kvinesdal satsar mycket på lokala nyheter och information.

Han vill befria lokalradion från all politisk styrning

Claes H Nydahl slutade i våras på Radio Nova i Vagnhärad. Radiostationen har under hans ledarskap fungerat som en spjutspets för fri radio. Claes H Nydahl vill befria radion från all slags politikerstyrning och betecknar de aktuella

fördelningsmodellerna av koncessioner som ett val mellan pest och kolera. Han varnar för att DAB-tekniken kan drabba de kommersiella stationerna på ett sätt de inte kunnat föreställa sig.

Genom Claes H Nydahl och Radio Nova har Vagnhärad blivit en välkänd ort i de svenska radiokretsarna. Stationen på den lilla sörm-ländska orten har ständigt utmanat myndig-heter i en strävan efter liberalare radiolagar.

– Idén till stationen föddes genom att jag kände att det behövdes ett alternativ till Radio Sörmland, som på den tiden väckte sörmlänningarna till ackompanjemanget av en halvtimmes finländska program på morg-narna.

Arbetet med att dra igång stationen inled-des redan 1985 och pågick till december 1987 då de första programmen gick ut i eter. Under denna uppbyggnadstid jobbade Claes inte heltid med projektet utan det kom att bli en successiv övergång från hans tidigare yrke som journalist.

En annan typ av närradio

– Vi såg en möjlighet att utveckla den här tanken genom den dåvarande närradio-lagstiftningen. Vi fick igång det hela den vägen. Vi började dock göra en helt annan typ av närradio än vad man var van vid i Sörm-land, eller någon annanstans för den delen, på den tiden.

Formen som föreningsradio var vare sig något självändamål eller nödvändigt ont för att kunna sända som närradiostation.

– Vi hade det kommersiella formatet hela tiden. Det har aldrig varit några stora sjuk med föreningsinformation. Att man gör före-ningsradio utesluter inte att man har ambi-tionen att folk skall lyssna. Det var inte bara ett sätt att komma ut i eter utan också att redan då ta tag i den publicistiska ambition som jag åtminstone haft hela tiden: att infor-mera även om annat än föreningar.

– Vi ville vara en riktig lokalradio med rik-tigt lokala nyheter och information till skill-nad från de då existerande länstäckande lokalradiostationerna. Jag vet inte vad de kal-lar sig för nu, men jag har alltid kallat dem för regionalradio, för riktigt lokala har de aldrig varit.

Komma närmare lyssnarna

– Genom att vara en riktigt lokal station med lokala publicistiska ambitioner och med en aktiv föreningsinformation skulle vi komma ned en bit i undervegetationen och komma närmare lyssnarna. Det fungerade också.

I samband med att man övergick från närradiostation till kommersiell lokalradio ropade man in ett sändningstillstånd på

lokalradioauktionen hösten 93.

– Vi startade som kommersiell konces-sionsstation på 105.7 MHz för Nyköping. Koncessionen täckte även städerna Söder-tälje, Mariefred, Flen och Katrineholm. Skall man se det krasst så var det den 1 april 1993 som stationen startade som lokal kommer-siell station, men vi kom ju inte igång förrän vi lyckades muta staten med mest pengar för att få koncessionen. Det var ju det som det handlade om egentligen, även om vissa före-drog att kalla det för auktion. Men i prakti-ken så är det alltså så att den som mutar sta-ten med mest pengar har rätt att utnyttja sin grundlagsskyddade yttrandefrihet. Det är ju jävligt besynnerligt att det skall behöva vara så!

Sändare i slalombacke

Det innebar dock inte att närradiosändaren i Vagnhärad på 92,9 MHz försvann ur etern. Bakgrunden var att man från telestyrelsen rent fiktivt hade placerat 105,7 i en slalom-backe i Nyköping. Den sändaren hade om man hade sparkat igång den från den place-ringen inte alls kunnat nå koncessionsom-rådet.

STOR SATSNING PÅ NÄRRADIO i Östra Sörmland

Mångmiljonöverskott i Nyköpings kommun

Löpsedel om närradiostationen Radio Nova i Vagnhärad den 24 mars 1988.

– Vi lyckades faktiskt med telestyrelsens hjälp i det här fallet att få loss ett antal slav-frekvenser i Södertälje och Katrineholm sam-tidigt som vi kunde behålla den gamla Vagn-häradssändaren på 92.9 MHz. Närradio-stationen försvann ju och det fanns inget be-hov av en närradiofrekvens i området. Efter-som vi redan hade frekvensen så var det väl-digt lätt att förvandla den till en slavsändar-frekvens. Idag finns det ingen närradio i Vagn-härad och jag tänker inte starta någon heller, skrattar Claes.

Fria Media tog över

Efter detta har mycket hänt. Radio Nova köptes upp av Fria Media (ett nätverk inom SRAB). Ett övertagande som snabbt kom att få konsekvenser för ledningen av stationen. Claes avgick nämligen som VD för företa-get. Han var stationens grundare och en av de mest namnkunniga radiopionjäreerna i den svenska radiovärlden.

– Jag hade ensam kontrollen över statio-nen. Det var på mitt initiativ vi tog in nya delägare. Alternativet hade varit att smälla hela faderasket. Det kostar trots allt en hel del att driva en radiostation med upphovs-rättskostnader, licensavgifter, koncessionsav-gifter med mera. Sedan är det ju så med alla sådana här projekt som man bestämmer sig för att genomföra tillsammans, att det låter väldigt bra vid beslutstillfället. Sedan går det en liten tid och då upptäcker man skillna-derna i synsätt och då spricker det. Det är väl i och för sig inget konstigt med det.

Claes avgick som VD i maj.

En totalrock

– Det var en totalrock mellan mitt sätt att se på hur den här verksamheten skall bedri-vas och den sedan ett halvår tillbaka nya majoritetsägaren till stationen som ville nå-got annat. Det gick helt enkelt inte att jobba tillsammans. Vi hade bland annat delade me-ningar om vad kompetens är för något i det här fallet. De ansåg att tyngdpunkten på kompetensen personellt borde finnas på sälj-sidan. Jag kände då att vi borde jobba mera för lyssnarna och ville ha en balans mellan säljare och redaktionell personal och utöka det journalistiska inslaget på stationen.

Claes märkte att ekonomifolket tog över till förfång för det redaktionella innehållet på radiostationen. Han är inte sen att dra pa-rallell med hur det ser ut och fungerar på en dagstidning.

– Det ena behöver givetvis inte utesluta

det andra, men det skall vara en balans mellan de båda och jag upplevde att det blev det inte. Jag brukar citera Expressens före detta chefredaktör, Bo Strömstedt, vars stora käpphäst var: "En tidning består till lika delar av siffror och bokstäver". Med det menade han att det måste finnas både en kameral del, som ser till att tidningen fungerar ekonomiskt och har en solid bas att vila på, samtidigt som redaktionen måste se till att materialet som tidningen består av, bokstäverna, har sin naturliga plats i verksamheten. En balans mellan dessa båda sidor måste finnas och det är lika sant för en radiostation som för vilken dagstidning som helst.

Claes är lite tveksam när det gäller att uttala sig om stationen som den låter idag, efter formatändringen och efter det att han slutade som VD.

– Jag vet inte. Jag vill inte jämföra med stationen som den låt innan. Det är som att sitta och snacka om smaken och baken. Jag kan säga att stationen definitivt inte har den layout som jag skulle velat ha.

Saknar publicistiska ambitioner

Framför allt är det de publicistiska ambitionerna som Claes menar är alltför blygsamt representerade i den nuvarande utformningen. Det innebär dock inte att gamla Radio Nova var en önskedröm i det avseendet. Man hade inte lokala nyheter i någon större utsträckning jämfört med vad de kanske har i dag.

– Nej, det skall jag inte påstå att vi hade, men möjligen hade vi med hjälp av nytt kapital kunnat få det dithän att vi hade kunnat anställa fler journalister. Vi sände förvisso lokalyheter, men de kom samtidigt som saker och ting inträffade. Det var inga fasta tider på de där grejerna utan det funkade så att om det hände det något så hörde antingen polisen eller lyssnarna av sig eller så märkte vi eldsvådan i gården intill.

– På det sättet var det ju en ganska direkt verkande radio. Idag har jag en känsla av att de tycker, att om de springer omkring på varuhuset i Nyköping eller Södertälje och gör intervjuer, ja, då har de uppfyllt kvoten av de lokala nyheter som behövs. Jag får en obehaglig känsla av att det är vad man menar med lokala nyheter på stationen i dag.

Läser högt ur lokalpressen

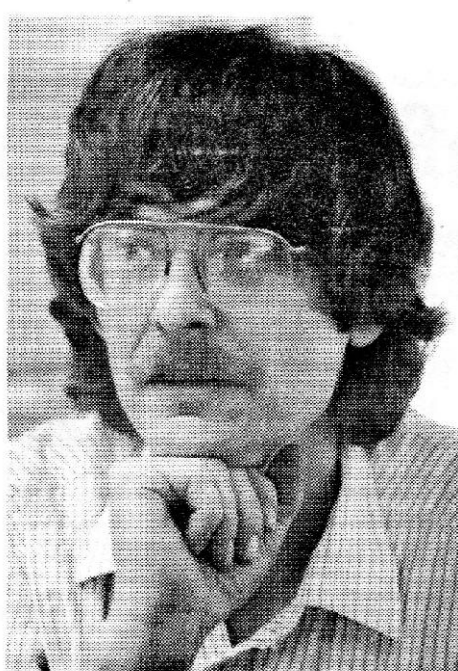
– Att försöka rädda det hela genom att ha icke-journalistiskt utbildad personal, som man sätter att läsa högt ur lokalpressen, tycker jag är för jävligt, inte minst ur upphovsrättsynpunkt. Det går väl till dess att journalistförbundet börjar vakna, men sedan.

Jag påpekar att det knappast är något som de kommersiella lokalradiostationerna är ensamma om och sannerligen inte Radio Nova. Det förekom redan under närradiotiden. Claes håller inte med om att detta gör det till en oförarglig företeelse.

– På närradiotiden var kanske det där lite mer oförargligt eftersom det var ideella förningar utan ekonomiska resurser. Men nu pratar vi ju om professionell radio och då bär man sig verkligen inte åt på det viset!

Claes berättar att musikformatet inte ändrades på något avgörande sätt i samband med att Radio Nova fick koncession som kommersiell lokalradiostation.

– Vi var ju igång som en riktig lokal kommersiell station sedan flera år så det var mest

Radio Nova kunde ha blivit en countrystation enligt Claes H Nydahl.

(Arkivbild)

en formell historia. Vi körde reklam redan sommaren 1990. Nej, det fanns inget skäl att ändra formatet. Men nu har formatet ändrats och det är naturligtvis de nya ägarnas rätt att forma stationen så som de vill ha den. Man smalar in den på en yngre målgrupp uppenbarligen.

Claes kan inte svara på vem som ligger bakom den senaste ändringen av musikformatet på Radio Nova.

– Jag har faktiskt ingen aning. Det har skett successivt under de senaste månaderna efter att de nya ägarna tog över.

Det är inte säkert att stationen hade haft ett annorlunda musikformat även om Claes suttit kvar eftersom hans huvudintresse ligger på det editorielle innehållet. Hur skulle han velat utveckla stationen och hur hade den i så fall sett ut?

Hög hushållstäckning

– Man kan säga så här: som en jävligt bra lokal tidning med hög hushållstäckning. Det var åt det hållet jag ville arbeta och dit kommer man inte utan intäkter, att du måste sälja in annonser. Det kan man heller inte göra om man inte har tillräckligt med lyssnare. Det är precis samma fenomen som med den berömda upplagespiralen (den stora tidningen drar till sig allt fler läsare och annonsörer som ger inkomster att expandera medan den mindre tidningen tappar läsare och annonsörer, vilket minskar inkomsterna och gör det svårt att satsa för att motverka nedgången).

Claes beklagar att man från ägarhåll inte haft det tålamod som krävs för att bygga upp en struktur för att upprätthålla en hög editorielle standard och han tror att det är de stationer som agerar på det sättet som på sikt kommer att överleva.

Vad gäller musiken tror han möjligen att han också med tiden skulle ha ändrat på formatet.

– Ja, det tror jag säkert att jag skulle gjort eftersom alla åtgärder man vidtar, och det här är det precis analogt med hur det fungerar på en tidning, gör man för att få en så hög upplaga som möjligt. Det är något som dels redaktionen tycker är intressant (journalisterna

får så många läsare som möjligt) och det är också en ambition som delas av annonsavdelningen (man kommer att kunna sälja fler annonser). Det är precis samma som gäller för en radiostation.

Claes understryker hur viktigt det är att man vid varje tidpunkt på dygnet ser till att få så många lyssnare som möjligt till stationen, och att det inte heller här skiljer sig nämnvärt från jämförelsen med en tidning. På en tidning jobbar man med layout och innehåll på sidorna. På en radiostation fintrimmar man bland annat musiken.

Känna med fingret i luften

Han tror att det vore möjligt att stationen efter fem år hade varit en renodlad countrystation eftersom det var countrymusiken som gav stationen mest lyssnare i den konkurrensbild som fanns då. Han understryker dock att här gäller det att sitta med fingret i luften och känna av hela tiden och inte ha några förutfattade meningar.

– Men jag tror att man måste göra det från lokal horisont. Man kan inte sitta och göra det långt bort i tjoahiti och slå i några amerikanska statistikböcker eller kolla hur de gör i Frankrike (med tydlig adress till Radio City och NRJ). Gör man det så bortser man ifrån att det finns folk som har ett rätt gediget publicistiskt kunnande och som kan jobba utifrån en lokal horisont.

Han anser dock inte att lyssnarnas musiksmak eller synpunkter på programinnehållet skulle skilja sig mellan olika delar av landet eller från den ena staden till den andra.

Radio Nova hade brett utbud

– Nej, jag tror inte det. Snarare får du se smaken hos oss som mera nordeuropeiskt betonad. Du kan inte se det alltför lokalt. Däremot kan man kanske få förändringar om det finns många stationer inom ett lokalt område som börjar profilera sig på ett visst sätt. Men så långt kom vi aldrig med Radio Nova utan vi befann oss mer i trattens mynning; vi var väldigt breda i musikurvalet för att kanske så småningom successivt nischa in oss någonstans.

Det skulle ju innebära att de som förespråkar en ökad centralisering av stationerna i linje med de stora nätverken som växer upp i dag har rätt. När vi pratar kommersiell musikradio har det ingen betydelse att det sitter personer i Stockholm och bestämmer vad hela landet skall höra. Då finns det ju inget behov av lokal differentiering, utbrister jag upprört.

– Okej, jag tycker att man kan få göra det också, men då är det en kommersiell riksradio och inte en lokalradio. Det jag tycker är speciellt tråkigt är att man har lagt rabarber på en massa lokala sändare som man egentligen använder som slavar för en Stockholmsfeed eller en feed från Göteborg. Man borde kunna få göra det, men då skall man sända över ett annat nät och inte sno åt sig det som var avsett för lokalradio.

Stationen blev ett begrepp

Även om Radio Nova inte var den första svenska kommersiella radiostation som sände radoreklam så blev den snabbt ett begrepp inom svensk massmedia. I hur hög grad har Radio Nova påverkat framväxten av nya radiolagar och utformningen av den nuvarande kommersiella lokalradion?

– Jag är ödmjuk nog att inse vi kom inte så

långt med stationens innehåll på grund av att vi hade inte resurserna för det och att de nya ägarna hade en annan åsikt om det hela. Vad vi uppnådde, var att vi påskyndade processen till att ordentligt bryta upp det gamla radiomonopolet, och det var väl i alla fall något konkret. Därmed inte sagt att vi på något sätt gjorde det ensamma. Det var väldigt många som hjälpte till.

Dröjt ytterligare tre år

– Men jag tror att hade vi inte tagit fajten 1991 då hade det förmodligen dröjt ytterligare ett par tre år innan vi hade fått den nya typen av radio i Sverige. Nu blev vi i alla fall distanserade av Albanien med några år!

Med fajten menar Claes att stationen, trots att den dåvarande närradiomyndigheten dragit in deras sändningstillstånd efter brott mot reklamreglerna, fortsatte att sända utan formellt sändningstillstånd. Radio Nova hade dittills undgått myndigheternas sanktioner genom att formellt sända på olika föreningars sändningstillstånd. När ett sändningstillstånd drogs in på grund av brott mot reklamreglerna började stationen genast sända på en annan förenings tillstånd.

När Radio Nova bestämde sig för att ta fajten, hade man bara utnyttjat en mindre del av det antal föreningars sändningstillstånd som man hade till sitt förfogande. Man hade kunnat kringgå lagstiftningen ytterligare en tid om det bara handlade om att driva stationen vidare och undvika en direkt konfrontation med myndigheterna.

Smart politiskt drag

– Ja, men då sade vi det, att nu tar vi den här fajten. Det innebar då att rent juridiskt så hanterade man det ur politisk synpunkt så jävligt smart. Det låg till så att i och med att vi sände utan sändningstillstånd så bröt vi och jag som ansvarig utgivare mot radiolagen. Men det märkliga var då att i de juridiska processerna så gick man aldrig in på frågan varför sändningstillståndet var indraget (för att Radio Nova sände reklam). Den striden vågade man aldrig ta i ett juridiskt forum.

Vad Claes menar är att myndigheterna aldrig öppet vågade ta strid om den svenska yttrandefriheten även omfattar rätten att sända kommersiell reklam. Det var hans syfte att få igång en sådan diskussion genom att öppet ta strid i frågan.

– Av samma skäl som en lokal tidning måste ha annonser för att kunna bedriva sitt journalistiska arbete. Frågan kom upp på dagordningen ändå genom att vi fick ny lagstiftning.

Fega jurister i landet

Claes anser att anledningen till att ingen vågade ta striden öppet var uppenbar.

– Det finns en jävla massa fega människor i det här landet, inte minst jurister. Speciellt när det gäller högre jurister, som oftast är tillsatta på politiska meriter. Det ligger en hel del i uttrycket att "man biter inte den hand som föder en".

Det rent juridiska avgörandet ledde till att Claes blev dömd för brott mot radiolagen och bötfälld. För Claes är dock sambandet mellan vad som hände med Radio Nova och den sedermera tillkomna lagstiftningen klar.

– Det blev ett sådant tryck rent opinionsmässigt på politikerna att de blev tvingade att ändra på lagstiftningen. Det är så politi-

ker fungerar. Upptäcker de att folk slutar rösta på dem ändrar de politik.

– I det här fallet blev det också ett internationellt tryck och det skrevs rätt mycket i internationell press om det. BBC var över och gjorde reportage och engelska Independent skrev ett par tre vändor om historien. Sådant rapporteras till svenska pressattachéer på ambassaderna och tillbaka till Stockholm, och sådant tycker man ju inte om.

– Sedan såg den nytillträdde borgerliga regeringen en möjlighet att knipa lite politiska poänger. Birgit Friggebo drog igång en process som så småningom gav oss den nya lagen. Men den blev inte bra!

Vill inte överdriva

Även om Radio Nova påskyndade reklamradions etablering är Claes mycket försiktig med att överdriva stationens betydelse.

– Radio Nova hade viss betydelse för att få igång den principiella diskussionen, men det är nog mer på grund av det som stationen kommer att lämna avtryck i radiohistorien än att vi skulle ha åstadkommit en alldeles fantastiskt märkvärdig radio. Det var snarare kampen än själva innehållet som var viktigt.

När nu Sverige tagit ett steg mot en internationalisering av lagstiftningen på etermediaområdet bland annat för att kunna leva upp till FN:s deklaration om mänskliga fri- och rättigheter (en fråga som Claes försökt göra till ett stort nummer i debatten), kan man fråga sig om vi nu nått det målet med tanke på de konkurrensbegränsningar som den nya lagen trots allt inrymmer.

Fortfarande långt kvar

– Nja, möjligen har vi kommit litet närmare målet. Men det är mycket långt kvar och jag tror inte egentligen att det finns något land som fullt ut har den friheten som beskrivs i dessa rättigheter. Men varför skulle inte Sverige kunna vara först på det här området? Vi har varit oerhört långt framme när det gäller tidningslagstiftningen och pressfriheten, som vi allihop är stolta över. Varför inte överföra de tankar som omfattar tidningarnas arbetssätt till att gälla även eterburna media så att vi får jämställda medier?

Det var inte bara den borgerliga regeringen som försökte knipa politiska poänger på mediaområdet. När televerket stoppade Radio Nova genom att klippa av sändarledningen var ny demokrati på plats och gjorde ett stort propagandanummer av ingreppet.

– Ja, det är också en sån här historia där politiska partier ser möjligheter att skära pipor i vassen.

Claes anser inte att det var en belastning för stationen att förknippas med ny demokrati när partiet engagerade sig för saken.

Enda partiet som ställde upp

– Nej, jag tycker att det hedrade dem. De var det enda politiska parti som ställde upp. De hade ju inte heller så mycket att förlora. De var helt nya på det här. Det var rätt just gjort av dem och de var skickliga.

Televerkets/Teracoms aktion mot Radio Nova fick endast en begränsad effekt.

– De klippte av våra kablar, men på fyra dygn hade vi hittat en egen länk bort till sändaren. Vi var igång igen innan de visste ordet av och sedan var det ett jävla liv när Teracom skulle hämta sin utrustning. Hela tiden förhalade vi det. När vi passerade juli

1992 så upphörde deras monopol och då köpte vi omedelbart en egen sändare.

Claes ser Teracom, Telia och Sveriges Radio som en enda stor sammansvärjning för att bevaka varandras intressen och att vidmakthålla monopol situationen.

– De lever sedan många år i symbios med Sveriges Radio och Telestyrelsen. Det är en triangel som är oerhört svår att bryta upp med myndigheten och Sveriges Radio som bas. Hela tiden håller de varandra om ryggen. Det där hänger ju också samman med diskussionen om det stora problemet att få fler frekvenser.

Ljuspunkter i mörkret

Claes verkar inte ha mycket till övers för de nya lokala kommersiella stationerna, även om det finns ljuspunkter i det kompakta mörkret.

– En del stationer funkar ju bättre än andra. Generellt är det så att man mycket väl skulle kunna tro att man är i ett varuhus och lyssnar på kundradion i det här varuhuset. Det finns undantag. Stationer som har ambitioner att göra något annat, men de har det inte lätt. Ta Radio Q eller Bandit som i alla fall försöker göra något annat än den här jävla karbonpapper-radion.

Det är en händelse som ser ut som en tanke att kort efter vår intervju så upphörde Radio Q med sina sändningar och Bandit Radio har köpts upp av starkare ekonomiska intressen samt fått ett annat format. Claes tycker att Inte ens Radio Q har lyckats fullt ut med de publicistiska ambitionerna.

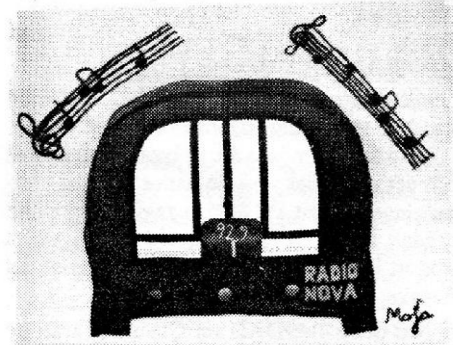
– Jag tror att stationerna hade haft större möjligheter att klara det här om inte finansvärlden/instituten i Sverige varit så förbannat byxis. Man inser inte att när det gäller radio så räcker det inte att plocka in en kille eller tjej från handelshögskolan och sätta i ledningen. Utan den kompetens en sådan person tillför verksamheten måste balanseras med en person som har en publicistisk, journalistisk eller motsvarande utbildning.

Kompetens bland vinnarna

Återigen hänvisar Claes till tidningarna, med en VD som svarar för siffrorna och en chefredaktör som svarar för bokstäverna. Den balansen är till och med viktigare på en radiostation än på en tidning. Claes tror att det i framtiden är de stationer som satsar på kompetens som kommer att vara vinnare.

– Idag är det alldeles för många direktörer på banan. Det dräller av Nilegårdare. Det fattas också publicistisk kompetens. Men den kommer, för kompetens kommer lyssnarna att kräva. Det är till syvende och sist lyssnarna som avgör vilka som kommer att överleva under de närmaste åren.

Jag invänder att det torde vara ganska lätt för stationerna att avfärda den här kritiken

med argumentet att bara man är tillräckligt kommersiella så räcker det med att ge lyssnarna vad de vill ha. Men Claes skrattar sarkastiskt åt detta.

– Det är möjligt att de resonerar så. Du kanske trivs väldigt bra med en station de första gångerna du skruvar in den. Men sedan vågar stationen inte ändra på sig och leva med i tidens förändringar, att förändra innehåll och form. Det slutar med att du tröttnar som lyssnare och i stället hittar på något annat.

Efterlyser ett samspel

Claes efterlyser ett samspel mellan lyssnare och stationsledning, som inte finns idag. Han tror att det kommer att ta ett par tre år innan det börjar att fungera. Idag är alla beroende av någon slags facit på förhand och försöker gömma sig bakom konsulter och utländsk expertis utan att fatta egna beslut, menar han.

– Visst saknas det tradition och det är den man försöker kompensera från stationsledningarnas sida genom att kolla hur det funkar i andra länder. Men jag tycker att vi borde haft en ägare med en uthållighet som tillät oss att utveckla radion efter svenska förhållanden i stället för att sno modeller utifrån.

Claes tror att radio hade sett helt annorlunda ut om Sverige hade fått kommersiell radio redan när diskussionen om den började, till exempel efter Radio Nord i början på 60-talet.

– Då hade vi haft 30 års erfarenhet att falla tillbaka på och kommit 30 år längre i vår utveckling än de två år som den kommersiella lokalradion har existerat idag.

Britt Wadner en förebild

Claes pekar på Britt Wadner som drev Radio Syd som en stor förebild.

– Hon försökte i alla fall ta fajten och åkte in på Hinseberg med anledning av detta. Kotschak och Radio Nord gav upp tidigare, men han var väl för mycket affärsman för att våga riskera något. Det hedrar dem i alla fall att de gjorde väldigt bra radio. Det var synd att man inte tog fajten ordentligt. För hade både Kotschak och Wadner kört det här lopet tillsammans så hade det säkerligen också gått vägen.

Melodiradion i Sveriges Radio skulle bli en ersättare för Radio Nord.

– De första åren lät Melodiradion väldigt nära Radio Nord, men sedan blev det ju mindre och mindre Melodiradio av det hela, speciellt sedan det hamnade i P3. Det verkar som om P4 får mer och mer lyssnare.

Claes tror att nyhetens behag med reklamradio har lagt sig och att lyssnarna är trötta på framför allt den "utomordentligt dåligt gjorda reklamen". Detta kan vara en bidragande orsak till att lyssnarna går tillbaka till P3 och P4.

Förstår sig inte på P6

Vad det är som P6 (Z-Radio) håller på med kan han inte riktigt förstå.

– P6 kommer inte att ta lyssnare från P4, om det nu är det som de håller på med. Anledningen är att P4 är den regionala radion medan P6 är en rikstäckande kanal, vilket gör att P6 mer får slåss mot P3 även om det kanske inte stämmer formatmässigt.

När det gäller DAB ser Claes en fara i att myndigheterna kommer att utnyttja tekniken

för att stärka Sveriges Radios ställning.

– Det är ju Sveriges Radio som trycker på för att man skall få utveckla frekvenser för DAB. Jag tror att man från politiskt håll i samband med omläggningen till DAB-tekniken, som man räknar med kommer någonstans vid sekelskiftet, också får möjlighet att säga till alla som redan har koncessioner för analog kommersiell radio: "Nu har vi en helt ny teknik, ni kommer inte att få förnyade koncessioner".

Claes grundar detta resonemang på skrivningarna i den nuvarande lagtexten, som säger att förutsättningen för en förlängning efter sekelskiftet är att det inte skett några genomgripande tekniska förändringar. Men då kan man hävda att sådana förändringar inträffat eftersom DAB finns med i bilden.

Slår vad om en pilsner

– Det innebär att det inte blir någon automatisk förlängning av de nu gällande koncessionerna. Det sätter jag en pilsner på. Då blir det skönhetsstävlingar. Precis enligt den modell som man kommer att vilja kräva för de koncessioner som skall ta de första DAB-teserna, förutom Sveriges Radio.

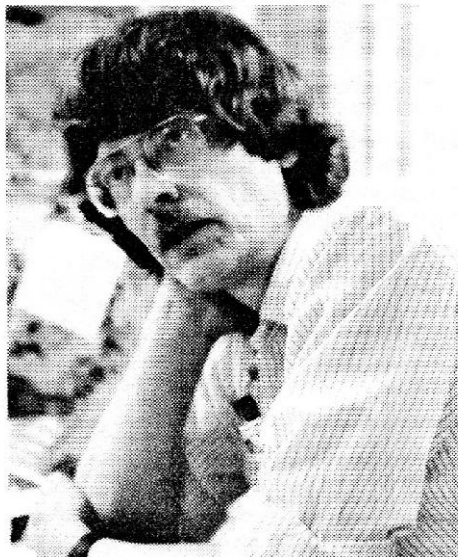
Claes tror att detta återigen är ett smart politiskt drag för att förändra spelreglerna. Men en sak har inte politikerna räknat med och det är att DAB-tekniken och digital överföring av ljud väl lämpar sig för satellitdistribution.

– Genom att du kan packa ihop en oerhörd massa kanaler på en enda satellitfrekvens får du ett billigt medium som gör att snart sagt vem som helst kommer att ha råd att använda det. Det innebär att du inte behöver ha en massa marksändare för att kunna jobba med lokal radio utan att satellitradio med tiden blir allt billigare. Det blir ett alternativ som är så attraktivt att en radiostation i Sörmland eller var som helst kan använda sig av det.

En revolution för radion

Detta kommer att innebära den revolution av radiomediet som vi verkligen behöver i Sverige. Samma revolution som satelliterna innebär för TV för tio år sedan. Radiomediet kommer då att befrias från politikernas inflytande. Allt enligt Claes visioner av framtiden.

– Det kräver ju givetvis att alla köper nya

Claes H Nydahl tror att DAB-tekniken kan stärka Sveriges Radios ställning. (Arkivbild)

mottagare som klarar det här, men där ligger ju branschen klar och apparaterna finns idag.

Claes är föga optimistisk när det gäller politikerna och deras förmåga att forma medialagstiftningen på ett sätt som han själv skulle vilja ha den. Framför allt är det respekt för det fria ordet som inte står särskilt högt i kurs trots alla stolta formuleringar som politiker brukar hänge sig åt. Claes tror helt enkelt inte på något annat när det gäller våra folkvalda, än en omvändelse under galgen.

Måste markera förändring

– Ja, nu har vi en annan regering än den som skapade lagen. Med politiker fungerar det nu en gång så att de hela tiden måste markera förändring och ge intryck av egen handlingskraft. Vad som nu kommer att ske med lagstiftningen är svårt att säga. Jag lyssnade på Margot Wallström i slutet på april och hon hade när regeringen var ny en del synpunkter, men det har stannat vid det. Det blir tystare och tystare.

Det paradoxala är att detta är ett problem som drabbar även Sveriges Radio, trots alla stolta utfästelser om att public service-företaget skall värnas.

– De vet ju inte ens hur de skall hantera Sveriges Radio, suckar Claes. Det är ju det som egentligen är kärnan i hela problematiken, politiker har inte ett skit med det här att göra egentligen. Radion måste få leva sitt eget liv och utvecklas efter sina egna förutsättningar.

Av samma skäl som politikerna inte har med tidningarna och deras arbetssätt att göra.

Kampen för pressfrihet

– Fajten för pressfriheten fördes för 160 år sedan och det var exakt samma fenomen då som nu. Efter tre år och 27 utgivningsbevis gav politikerna upp och sedan den dagen har vi pressfrihet. Det har inte föresvävat mig förrän efteråt att Aftonbladet bevarade sin utgivningsrätt på exakt samma sätt som vi bevarade vår sändningsrätt när vi bytte sändningstillstånd.

Claes hävdar att den lagstiftning som blev följden av det hela och som vi fortfarande lever med, framför allt inom radio och TV, värnar om en oerhörd hård politisk kontroll över mediet, inte minst genom koncessionsförfarandet och den frekvensplanering som man har.

– Ett ofta återkommande argument är att det inte finns tillräckligt med frekvenser. Det är skitsnack för att man vill att folk skall tro att det handlar om något slags naturlag, att det är extra speciellt trångt i den svenska etern jämfört med vad det är i andra länder. Okej, det är kanske extra trångt i den svenska etern beroende på hur man räknar. Det beror främst på vilka planeringsdirektiv politikerna ger sin egen myndighet, som skall förvalta frekvenserna. Det är i så fall direktiven det är fel på.

Angriper statliga verk

Ett annat fenomen som Claes angriper med stor inlevelse är granskningsnämnden för radio och TV och radio- och tv-verket. Återigen drar han paralleller med tidningsvärlden.

– Tänk dig tanken att motsvarande skulle gälla för tidningar, att vi skulle haft ett "Tidningsverk" och en "granskningsnämnd" för tidningar. Då upptäcker man hur in i hel-

vete snett det här är. Det har vi inte tack och lov. Vi har pressfrihet!

Även här måste radiomediet erövra samma villkor och Claes jämför med Frankrike. Där har man också en radiomyndighet men med något annorlunda arbetsuppgifter: Conseil Supérieur de l'Audiovisuel (CSA), som inte skall granska radiomedia utifrån en represiv utgångspunkt utan tvärtom tillförsäkra etermedia så stor frihet som möjligt.

Etern en allmän egendom

– Etern i Frankrike betraktar man som någon slags allmän egendom. Man talar om "l'espace publique" (allmänt utrymme). Den är lika fri som luften vi andas och jag tror inte ens att man tar ut några koncessionsavgifter. Det skulle möjligen vara några rent administrativa avgifter, men det är inte som i Sverige där de 70-80 stationer som idag finns pytsar in 100 miljoner i statens svarta hål.

Det är en beskattning utav helvete man har kommit på, en beskattning av det fria ordet. Problemet är att Margot Wallström inte lyssnar på idéer av den typ jag för fram trots att samma tankar redan har sjöatts av hennes eget broderparti i Frankrike.

Claes är övertygad om att "politikerbefrielsen" aldrig kommer att ske på initiativ av politikerna själva eftersom de har andra intressen att bevaka än det fria ordet. Det är en uppgift för tredje statsmakten att själv skapa de förutsättningar man vill ha.

– Vi måste be politikerna att fara åt helvete för de har inte med det här att göra. Men det kommer inte att bli lätt. Speciellt inte när man från politiskt håll betraktar radiomediet som något glassigt, så att man måste in och pilla i spelreglerna så fort en ny regering har tillträtt.

Brist på radiofrekvenser

Men auktionsförfarandet infördes eftersom det var en brist på radiofrekvenser. Man behöver inte se det som en beskattning av det fria ordet, utan mer som ett sätt att ge sändningstillståndet till de som är mest seriöst intresserade, invänder jag.

Ännu en gång skrattar Claes sarkastiskt.

– Ja, men det är ju inte där seriositeten ligger, att hosta upp en massa pengar på bordet, utan på den rent innehållsmässiga sidan och den betvivlar jag att en politiskt tillsatt

församling kan bedöma om den är bra eller dålig. Båda modellerna är lika dåliga.

Här börjar Claes tala om andra fördelningsmodeller, som har tillämpats i utlandet. Han tar Spanien som exempel där det finns radikala tankar som man inte har brytt sig om att diskutera i Sverige.

– När Spanien fick fri kommersiell radio för tio år sedan så upptäckte man att det var för trångt i etern eftersom man gett snäva direktiv för frekvensplaneringen. När man inte kunde få loss fler frekvenser så sade man "Okej, eftersom det finns fler ansökningar än lediga frekvenser så ger vi nya direktiv åt de frekvensplanerande myndigheterna".

Nästan alla fick tillstånd

– Den övergripande principen var att ge tillstånd till så många som möjligt som ansökt om att få sända, vilket man löste genom att tilldela i princip alla som ansökt en frekvens med ganska låg effekt och låg antennhöjd. Sedan sade man: "När två år har gått så kommer vi att kontrollera vilka av er som har överlevt konkurrensen. Dessa kommer då att tilldelas en koncession med högre effekt och antennhöjd".

– Denna modell är fullt genomförbar i Sverige också. Vad man gjorde var alltså att man lät rätt grupp i samhället, lyssnare och annonsörer, välja vilka de ville satsa på. Det är ungefär på samma sätt som det fungerar med tidningar.

– Vad som nu sker är väl förmodligen att man ersätter det dåliga auktionsförfarandet med ett lika dåligt politiskt urval. En slags skönhetstävling på länsstyrelsenivå. Det är inte bättre. Det är som att välja mellan pest och kolera!

Claes sysslar för tillfället inte med radio, men tror inte att han i framtiden kommer att kunna hålla sig borta från mediet.

Vill ha bättre reklam

– Just nu kör jag pausfågel, skrattar han. Man har ju lärt sig en massa under de här åren och det är ju en kompetens som man säkert kan få nytta utav. Vad jag skulle vilja ägna mig åt rent spontant är att försöka lyfta kvalitén på den reklam som görs. För det mesta som produceras är "hej kom och hjälp mig".

Claes tror att det beror på en rädsla och okunnighet främst på köparsidan. Man vet

inte riktigt vad radioreklam är och många gånger vet inte stationens säljare heller vad reklamen är och vad man kan göra med den.

– Men var förvissad om att det går att göra fan så mycket bättre radioreklam än den du hör i radion i dag. Men det kräver ett mod hos köparen att förstå att man måste jobba med radion som det visuella media som det är.

Skapar sig en bild

Med visuellt menar han att lyssnaren skapar sig en egen bild och gör egna associationer av det som han/hon hör. Därför måste man göra oerhört begåvad radioteater på 30 sekunder. Något som både ställer krav på köparen att han törs och att den som skriver text förstår vad det handlar om.

– På grund av den okunnighet som finns kommer det säkert att ta ett bra tag innan man på köparsidan förstår hur bra radioreklam fungerar. Det är för att återigen tala i tidningstermer; Om du tänker dig att man har en fabrik och du vill göra en annons i tidningen, då skall du på en enspaltare 100 mm hög, peta in hela fabriken historia, allt vad ni sysslar med, vad ni säljer plus bild på dig och din fabrik.

– Det är ungefär så litet hårdraget. Man sitter och rabblar gatunummer, telefonnummer, postnummer, faxnummer och så vidare. Vem fan som lyssnar är det som sitter där och skriver ned en massa uppgifter? Så fungerar det inte i verkligheten, utan det är en helt annan sorts reklam du måste göra.

Får inte underskatta lyssnaren

– Man får inte underskatta lyssnarna så grovt som man gör idag, där man mellan raderna intelligensbefriar lyssnarna och lägger alltihop på en 10-årigs mentala nivå. Jag tycker det är rätt föraktfullt. Man måste utgå från att lyssnarna ofta är mer intelligenta än vad man själv är.

– Säljarna är säkert duktiga på att sälja men de är inte riktigt hemma på produkten som de säljer. Det skiljer litet mellan olika stationer, men överlag är det något slags kvalitetslyft som behövs. Annars får hela radion ett dåligt rykte som något slags tönradio och det tycker jag vore synd på den nya reklamradion.

Text: Robert Olsson
Foto: James Mollan

TV-stjärna bombhotades efter radioprogram

En av Radio Brockens studiogäster utlöste ett bombhot. För vissa lyssnare var det väl utmanande att stationen bjöd in skådespelaren Jürgen Holtz till studion. Han har huvudrollen i en kontroversiell tysk TV-serie och retar galleber på många titular.

Holtz spelar änkligen Motzki som flyttat till Östberlin från Västtyskland. Motzki antog att det skulle vara billigare att bo i det tidigare Östtyskland. Men han stöter på en massa problem, som byråkratin i öst.

Motzki beklagar sig över att de "riktiga" tyskarna nu måste beblanda sig med östtyskar och har inte mycket till övers för östtysk standard. Han har ständiga konflikter med sin östtyska kvinnliga släkting som arbetar svart som hushållerska hos honom.

Den här komediserien fungerar som en slags säkerhetsventil där man tar upp konflikterna mellan väst- och östtyskar. I radioprogrammet fick lyssnarna prata med Jürgen Holtz och vädra sina åsikter om TV-serien. Omdömena varierade kraftigt från "toppen" till "hela uppsättningen borde slängas ner från toppen av berget Brocken".

För sent ute

Under Holtz hemfärd bombhotades flygplatsen i Halle-Leipzig. Fast "terroristerna" var lite senfärdiga eftersom Holtz då redan satt på planet i luften.

Radio Brocken sänder kommersiell radio för delstaten Sachsen-Anhalt i östra Tyskland och har dagligen en miljon lyssnare. Stationen har satsat mycket på PR. Bland annat

åker man omkring i en gul Beach Buggy. Gult är också färgen i stationens logo. När den östtyska sekten (mousserande vin) Rotkäppchen (Rödluvan) firade 100-årsjubileum bjöd stationen på ett speciellt vin gjort på Saaledruvor.

Radio Brocken har även dragit sitt strå till stacken för att ena landet genom att ge ut en CD med titeln "Hand in Hand über Brücken geh'n" (hand i hand går vi över bron).

Många av cehfsbefattningarna på kommersiella stationer i öst innehas av personer från väst. Radio Brocken är inget undantag. Dess stationschef, Steffen Müller, åker hem till sin fru i Saarbrücken på helgerna, 70 mil bort. Under vardagarna får telefonen duga.

Karl-Erik Stridh

NRJ utklassar reklamradio-stationerna i storstäderna

Rix är mest framgångsrik på Norrlandskusten

Megapol, Radio City och Klassiska Hits tappar i Stockholm mark till NRJ, som fortfarande är ensam bland reklamradiostationerna i huvudstaden att spela låtar för ungdomar. De tre ovan nämnda stationerna och P6 har ungefär samma musikformat: Adult Contemporary med mer gamla låtar än nya.

I Göteborg ökar NRJ, City, P6 och Rix och i Malmö/Lund-området är styrkeförhållandena ungefär de samma.

Nationellt ökar NRJ, P6, SRAB och Megapol. Rix står kvar på samma siffra.

Det visar en lyssnarundersökning som RUAB publicerade i våras. Vi har plockat en del intressanta uppgifter ur den (se tabellerna här under).

SRAB efter NRJ

NRJ är störst av reklamradiostationerna både nationellt och i de tre största marknaderna, Stockholm, Göteborg och Malmö/Lund, där de flesta lyssnarna finns. SRAB belägger andra platsen såväl nationellt som i

Göteborg och Malmö, men i Stockholm är Megapol den näst största reklamradiostationen. I Göteborg har Megapol ingen station och i Malmö/Lund-området tog Megapol över Big Radio i juni.

Reklamradiostationer med störst andel lyssnare finns utanför storstadsområdena. Rix i Luleå leder denna liga på 29,1 procent. Det är anmärkningsvärt att fyra Rix-stationer på Norrlandskusten ligger bland de 10 första med andelar mellan 20,7 och 29,1 procent. I Göteborg och Malmö har Rix 4,3 procent medan Rix-stationen i Stockholm tidigt kastade in handduken och ändrade formatet till oldies och namnet till Vinyl 107. Kanske tycker lyssnare i landsorten bättre om det bredare Rix-formatet? I flera av städerna på Norrlandskusten har Rix saknat en konkurrerande reklamstation från starten.

De småländska Radio Hit FM och Radio Match belägger 2:a och 4:e plats. Bägge konkurrerar med P6 i Växjö respektive Jönköping. Överlag har Z-Radios/P6s sena start på

verkat siffrorna i två riktningar. Den andra stationen på orten har fått ett stort försprång eftersom den varit ensam i flera månader. Ifall den andra stationen också haft problem har reklamradios samlade siffror blivit låga och SR har inte tappat så mycket. Från de två första auktionsomgångarna hösten 93 är det bara i Stockholm, Göteborg och Sundsvall som Z-Radio/P6 kommit i etern utan stora föreseningar. Sundsvall är också den ort där P6 har störst andel lyssnare, 12,1 procent.

Rebeller i början på Z-Radio

I starten hade Z-Radio ett rockigare format med en rebellartad attityd där man gärna gjorde sig lustig på kungahusets bekostnad. Uppstudsigheten försvann och pratet tonades ner under våren och sommaren 94 för en mer hitinriktad musik med en stor andel oldies. Konsulten Maurice Vass gav formatet en engelsk touche med engelska oldies som inte amerikanska konsulter skulle välja. I oktober inleddes nästa förvandling av Z-Radio

Här följer ett urval av RUAB:s lyssnarundersökning som kom i våras. Den omfattar perioden 6 mars-9 april och 24 april-14 maj och visar hur många procent som har lyssnat på respektive station dagen innan RUAB frågade ut dem. Enbart stationer som har betalat för undersökningen är med i den, därför saknas en del lokalradiostationer i uppställningen.

Sverige

1. SR P4	40,8	(41,4)
2. SR P3	21,1	(21,7)
3. SR P1	12,7	(13,1)
4. NRJ	8,4	(6,7)
5. SRAB	7,7	(7,3)
6. Rix	4,8	(4,8)
7. Megapol	4,5	(3,8)
8. P6	2,9	(2,5)
9. SR P2	2,1	(2,3)

Inom parentes föregående undersökning från mars 1995.

Stockholms län

1. SR P4 Radio Stockholm	24,7
2. SR P1	16,0
3. SR P3	14,9
4. NRJ	13,7
5. SR P4 Stockholm	13,6
6. Megapol	7,3
7. Radio City	7,1
8. SR P2	3,8
9. P6	3,7
10. Vinyl 107	3,2
11. Klassiska Hits	3,1
12. Bandit Radio	2,6
13. Classic FM	1,1
14. Classic Radio	0,8
15. SR Stockholm Int.	0,1

Göteborg

1. SR P4 Radio Göteborg	28,4
2. SR P3	22,5
3. NRJ	16,4
4. SR P1	13,5
5. City 107	11,1
6. P6	7,4
7. Rix	4,3
8. SR P2	1,5
9. Classic Radio	1,3

Malmö/Lund

1. SR P4 Radio Malmöhus	31,8
2. NRJ	20,4
3. SR P3	17,3
4. SR P1	12,7
5. City 107	10,5
6. Big Radio	5,7
7. Rix	4,3
8. SR P2	2,3
9. Radio Sydvest	0,4
10. P6	0,3

P4-stationer med högst andel lyssnare per län

1. Radio Gotland	53,9
2. Radio Jämtland	52,0
3. Radio Värmland	50,4
4. Radio Kristianstad	49,6
5. Radio Blekinge	49,3
6. Radio Dalarna	47,7
7. Radio Jönköping	47,2
8. Radio Norrbotten	46,9
9. Radio Skaraborg	46,3
10. Rado Örebro	46,1

Lokalradiostationer med högst andel lyssnare per koncessionsområde

1. Rix, Luleå	29,1
2. R Hit FM, Växjö	27,9
3. Megapol, Västerås	27,3
4. R Match, Jönköping	27,2

5. Megapol, Örebro	26,9
6. Rix, Skellefteå	26,7
7. Rix, Sundsvall	20,7
7. Rix, Umeå	20,7
9. NRJ, Uppsala	20,6
10. NRJ, Malmö/Lund	20,4
11. Rix, Halmstad	18,8
12. NRJ, Umeå	18,3
13. Rix, Gävle	17,8
14. NRJ, Halmstad	17,4
15. Megapol, Linköping	16,8
16. NRJ, Göteborg	16,4
17. R Hit FM, Karlskrona	15,5
18. NRJ, Kristianstad	15,2
19. Megapol, Skövde	13,9
20. NRJ, Stockholms län	13,7
20. Rix, Västerås	13,7

Reklamradios koncessionsområden där P1 har högst respektive lägst andel lyssnare

Högst	
1. Stockholms län	16,0
2. Umeå	15,5
3. Kalmar	14,5
4. Halmstad	14,4
5. Nyköping	14,1

Lägst	
1. Gävle	7,5
2. Skövde	8,6
3. Helsingborg	9,6
4. Gotland	11,0
4. Kristianstad	11,0
4. Uppsala	11,0

Reklamradios koncessionsområden där P2 har högst respektive lägst andel lyssnare

Högst	
1. Stockholms län	3,8
2. Uppsala	2,6
2. Örebro	2,6

4. Helsingborg	2,5
4. Kristianstad	2,5

Lägst	
1. Gävle	0,7
1. Skövde	0,7
3. Skellefteå	0,9
3. Västerås	0,9
5. Umeå	1,0

Reklamradios koncessionsområden där P3 har högst respektive lägst andel lyssnare

Högst	
1. Skövde	30,6
2. Örnköldsvik	28,8
3. Kalmar	27,5
4. Nyköping	26,9
5. Karlskrona	25,2

Lägst	
1. Helsingborg	13,5
2. Örebro	14,8
3. Stockholms län	14,9
4. Uppsala	15,6
5. Halmstad	16,8

Reklamradios koncessionsområden där P4-stationer har högst respektive lägst andel lyssnare

Högst	
1. R Gotland, Gotland	53,9
2. R Blekinge, Karlskrona	50,8
3. R Gävleborg, Hudiksvall	49,9
4. R Kristianstad, Kristianstad	49,5
5. R Skaraborg, Skövde	47,7

Lägst	
1. R Västerbotten, Umeå	15,5
2. R Malmöhus, Helsingborg	26,5
3. R Göteborg, Göteborg	28,4
4. R Malmöhus, Malmö/Lund	31,8
5. R Västmanland, Västerås	34,3

med mer prat och AC-musik. När Ulf Elfving fem i tre startade i början av 95 och man ett par månader senare bytte namn till P6 var förvandlingen ett faktum. P6 påminner nu om en blandning av gamla P3 och nuvarande P4.

Megapol etablerade sig först i Mälardalen och har högst andel lyssnare i Västerås, 27,3 procent, och Örebro, 26,9 procent.

Sveriges Radios siffror i landet visar att P4 är starkast i de glest befolkade länen. Gotland ligger i topp i P4-ligan med 53,9 procent medan P3 ligger längre ned med 18,9 procent. Lokalradion har under åren byggt upp en lojal publik. Att Gotland är en ö en bra bit ut från fastlandet har säkert bidragit till att lyssnarna väljer de egna sändningarna framför P3-utbudet från Stockholm. Gotland har bara haft reklamradio en kort tid.

Markant skillnad i Skåne

I Skåne ser man en markant skillnad mellan de två P4-kanalernas program. På länsnivå har Radio Kristianstad 49,6 procent och ligger på fjärde plats bland P4-stationerna medan Radio Malmöhus med sina 32,8 procent ligger näst sist. Skillnaden mellan det tätbefolkade Malmöhus län och de mer glest befolkade Kristianstads län förstärks när man jämför P4-siffrorna för de fyra största städerna i Skåne. I Kristianstad har P4 49,5 procent medan städerna på andra sidan länsgränsen i Helsingborg och Malmö/Lund har så lågt P4-lyssnande som 26,5 respektive 31,8 procent.

Det kan finnas flera förklaringar till denna påtagliga skillnad mellan grannlänerna. Radio Kristianstad kan ha slagit an tonen bättre gentemot sina lyssnare än Radio Malmöhus. Tre städer i Malmöhus län har reklamradio mot en i Kristianstads län. Närradion har varit mer framgångsrik och utbredd i Malmöhus län. Av de fem kommersiella koncessionssområden där P4 har högst lyssnande är Kristianstad den enda som inte fick privat lokalradio i auktionsomgången den 24 november

1994. Reklamstationerna fick en dålig start i staden. Radio Nordost lyckades inte så bra och fick sälja sin koncession till NRJ. Den andra stationen, Z-Radio/P6, kom igång mycket senare än reklamradion i Helsingborg, Malmö och Lund.

Reklamradion är stark i Malmö/Lund och speciellt i Helsingborg där P3 har lägst andel lyssnare i hela landet. Radio Stella i Helsingborg borde ha legat högt upp på listan över de populäraste reklamradiostationerna, men stationen valde att stå utanför den här undersökningen liksom East FM och Gold 105 i Norrköping, Radio Nova i Nyköping och ett par andra stationer.

P4 går sämst i universitetsstaden Umeå med 15,5 procent. Där är bägge reklamradiostationerna större än P4, Rix 20,7 och NRJ 18,3 procent.

P3 är starkast i de städer som fått reklamradio senast. Fast Nyköping, som var med i den första auktionsomgången, ligger på fjärde plats i P3-ligan. Dels kan det bero på att Z-Radio kom igång sent med sina sändningar och dels att Radio Nova vänt sig till en bredare och äldre publik än P3:s målgrupp.

P1 saknar konkurrenter

P1 är ensam med sitt format i Sverige och har egentligen inga konkurrenter i landet. Därför kan P1 ha högst andel lyssnare i Stockholms län även om det är den marknaden med flest radiostationer – ingen förutom avsnade Radio Q har utmanat P1. Umeå är den näst mest P1-trogna staden trots att reklamradion där har 40 procent av lyssnarna.

Jag tror heller inte att någon kommersiell station har ekonomiska resurser att ta upp kampen med ett liknande utbud som P1. Det är ett personalkrävande format där det krävs mycket förproducerade program. Tvärtom har de reklamradiostationer som haft egen lokal nyhetsbevakning som närradiostation avskaffat denna när de fick en egen koncession. Fast då är vi snarare inne på P4:s än P1:s område.

Nej, man måste finna andra förklaringar till P1:s siffror i de olika städerna. Vad har de fem kommunerna gemensamt som har lägst P1-lyssnande: Gävle, Skövde, Helsingborg, Gotland, Kristianstad och Uppsala? Inget vad jag kan komma på. Gotland, Kristianstad och Skövde har starka P4-stationer. Möjligen har de mer prat-program än andra P4-kollegor och tar därför lyssnare från P1.

SR sämst i Helsingborg

Helsingborg har däremot svaga P4-siffror och P3-siffror. Staden ligger i botten när det gäller att lyssna på SR-kanaler. Tillsammans har de fyra kanalerna 52,1 procent i Helsingborg mot riksgenomsnittets 76,7 procent. Är det en allmän ovilja mot SR i staden eller kan man finna förklaringen i befolkningens sammansättning (utbildning och yrken)? Gävle har traditionellt varit en stark arbetarstad medan Uppsala är akademikernas högberg.

På P2-topplistan ligger Stockholms län i topp med 3,8 procent. De två konkurrenterna, Classic FM och Classic Radio, har tillsammans 1,9 procent. I Göteborg har P2 1,5 procent och Classic Radio 1,3 procent. Uppsala och Helsingborg finns bland de främsta städerna på P2-listan. Åtminstone en SR-lista där Helsingborg inte ligger bland de sista! Fast skillnaderna mellan städerna i riket är små och P2-siffrorna ligger inom ett spann på 3,1 procentenheter, från 0,7 upp till 3,8 procent.

Skövde och Gävle tillhör på nytt bottenligan (P2) och får sällskap av Skellefteå, Västerås och Umeå. Skövde finns med på samtliga fyra listor över lägst respektive högst SR-lyssnande. Staden toppar P3-listan, är femma på P4-listan, har bottenplatsen på P2-listan och näst sista platsen på P1-listan. Är Skövdeborna skval- och hembygdsälskande lyssnare som skyr finkultur? Och vad har Gävleborna emot P1 och P2?

James Mollan

Fler lyssnar, men under kortare tid

Radolyssnare i procent en genomsnittlig dag/vecka 1994

	Totalt	9-14	15-24	25-44	45-64	65-79 år
Riksradio P1	15	2	4	7	22	35
Riksradio P2	3	1	1	2	4	7
Riksradio P3	23	15	35	35	17	6
Lokalradio P4	40	21	22	35	51	51
Sveriges Radio totalt	71	38	56	69	81	83
Privat lokalradio	12	6	22	18	8	1
Närradio	2	0	4	3	2	0
Mindre än 1/2 timme	16	36	23	13	13	11
1/2 - 1 tim	20	16	19	21	20	19
1 - 2 tim	14	3	12	14	16	18
2 - 3 tim	8	1	6	8	9	14
3 - 4 tim	5	2	4	6	6	6
Mer än 4 tim	18	2	13	22	22	16
Genomsnittsvecka	96	88	97	98	98	94

Radolyssnare i procent en genomsnittlig dag

1992	78	45	72	83	84	83
1993	77	50	74	81	84	80
1994	82	61	77	84	87	84

Radolyssnarnas lyssnartid i minuter en genomsnittlig dag

1993	144	57	152	160	170	143
1994	135	44	110	149	146	137

Källa: Nordicom-Sveriges Mediebarometer 1994 ur Medienotiser nr 1 1995

Andelen svenskar som lyssnar på radio varje dag ökade påtagligt under 1994 med fem procentenheter till 82 procent. Mellan 1987 och 1983 varierade siffran bara med 2 procentenheter, mellan 76 och 78 procent. Den privata lokalradions start i slutet av 93 och under 94 är antagligen förklaringen till att det dagliga radolyssnandet ökat.

Det visar Mediebarometern 1994, som gjorts av Nordicom-Sverige.

Den största förändringen har skett i gruppen 9-14 år, från 50 procent 1993 till 61 procent 1994. Dessa unga lyssnare har historiskt haft ett lågt lyssnande, så sent som 1988 var siffran nere i 35 procent. Med den privata lokalradion har yngsta fått radioprogram som tilltalar dem bättre än det tidigare radioutbudet. Även i övriga åldersgrupper har andelen dagliga lyssnare ökat under 94.

Däremot ägnar svenskarna allt kortare tid åt att lyssna på radio. Lyssnartiden har minskat kontinuerligt under åren. Mellan 1986 och 1992 minskade den från 180 till 155 minuter. En påtaglig minskning har skett på bara ett år i åldersgruppen 15-24 år, från 152 minuter 1993 till 110 minuter 1994. Det är samtidigt den grupp som lyssnar mest på den privata lokalradion.

Under 94 gick P4 om P3 och blev landets mest avlyssnade radiokanal. Den omläggning av de två kanalerna som SR gjorde 93, där P3 skulle vända sig till dem upp till 35 år och P4 till dem över 35 år, har slagit igenom i siffrorna. Över hälften av de äldre lyssnar på P4. Den privata lokalradion tilltalar inte alls de äldre.

James Mollan

P3 och P4 förlorar allt fler lyssnare till reklamradion

Megapol och NRJ ökar mest – Radio Rix minskar

Sveriges Radios två kanaler, P3 och P4, tappat lyssnare efterhand som de kommersiella radiostationernas antal ökar i landet. Bägge kanalerna går bakåt med cirka 3 procentenheter. Det visar RUAB-undersökningen som publicerades i september.

På Gotland har nya Radio Four tagit hela 23 procent av lyssnarna och förpassat P4 Radio Gotland ner till andra plats över P4-stationer med högst andel lyssnare. Radio Jämtland tar över förstaplatsen bland P4-stationerna och har bara tappat knappt en procentenhet. För resten av P4-stationerna i topp har minskningen varit mer dramatisk.

I storstadsområdena går Radio Stockholm/P4 bakåt med drygt 4 procentenheter medan P4 Göteborg och P4 Malmö/Lund bägge ökar sina lyssnarandelar. P3 förlorar andelar i alla tre områden, mest i Stockholm med 3,7 procentenheter. P3 och P4 har tillsammans minskat med nästan 8 procentenheter i Stockholms län.

P1 förlorar också i Stockholms län medan kanalen går uppåt lite nationellt. P2 minskar såväl nationellt som i Stockholms län och Göteborg där kanalen har konkurrens från privata klassiska stationer. Classic Radio ökar i bägge storstadsområden medan Classic FM gör en uppseendeväckande djupdykning i

Stockholms län från 1,1 till 0,3 procentenheter.

Av de kommersiella radiostationerna går NRJ och Megapol starkast nationellt. NRJ ökar med 1,3 procentenheter till 9,7 procent och Megapol med 1,6 procentenheter till 6,1 procent. SRAB är dock fortfarande det näst största privata nätverket i landet efter NRJ. P6 går upp en halv procentenhet medan RIX tappar.

I Stockholms län ökar samtliga privata radiostationer, utom Classic FM, P6 och Radio Vinyl. Mest ökar Bandit Radio och Megapol med vardera 1,5 procentenheter, därefter kommer NRJ med 1,2 och Radio City med 1,1 procentenheter.

NRJ överlägset störst

NRJ är fortfarande den överlägset största privata radiostationen i de tre storstadsområdena. Medan de närmsta konkurrenterna främst slåss inbördes med sina AC-format får NRJ ostört fortsätta med dans, disco och rock mellan AC- och poplåtarna.

I Göteborg går P6 och Rix bakåt, hela 2 procentenheter för P6. I Malmö/Lund går Rix emot den nationella trenden och ökar sin andel. Megapol, som tog över Big Radio i somras, ökar med 0,8 procentenheter i Malmö/

Lund.

Utanför storstadsområdena är det vissa stationer som inte deltagit i den här undersökningen, främst P6-stationerna. Den enda P6-siffran kommer från Kristianstad där stationen har 5,3 procent mot NRJ:s 8,2.

East FM i Norrköping och Radio Stella i Helsingborg deltar i den här undersökningen och tillhör de största i landet. East FM har störst andel lyssnare och är den tolfte mest avlyssnade privata stationen i landet. Radio Stella är den elfte mest avlyssnade privata stationen i landet och har bara Megapol i Örebro framför sig bland de kommersiella stationerna utanför de tre storstadsområdena.

Bland de nio mest avlyssnade privata stationerna kommer fem från Stockholm, två från Göteborg och två från Malmö. Sju av de nio tillhör nätverken NRJ, Megapol eller City/SRAB. På sjunde plats finns Bandit Radio i Stockholm och på delad åttonde plats Klassiska Hits i Stockholm.

NRJ i Stockholm har överlägset flest lyssnare bland de privata stationerna, nästan 90.000 fler lyssnare än tvåan Megapol i Stockholm. NRJ/Stockholm kan väl hävda sig mot de största P4-stationerna och har bara Radio Stockholm och Radio Malmöhus framför sig.

James Mollan

Här följer ett urval av RUAB:s lyssnarundersökning som publicerades i september. Den omfattar perioden 14 maj-21 juni och 24 juli-18 augusti och visar hur många procent som har lyssnat på respektive station dagen innan RUAB frågade ut dem. Enbart stationer som har betalat för undersökningen är med i den, därför saknas en del lokalradiostationer i uppställningen.

Sverige

1. SR P4	37,5	(40,8)
2. SR P3	18,0	(21,1)
3. SR P1	13,1	(12,7)
4. NRJ	9,7	(8,4)
5. SRAB	7,8	(7,7)
6. Megapol	6,1	(4,5)
7. Rix	4,5	(4,8)
8. P6	3,4	(2,9)
9. SR P2	1,9	(2,1)

Inom parentes föregående undersökning från juni 1995.

Stockholms län

1. SR P4 Radio Stockholm	21,3
2. SR P1	15,0
3. NRJ	14,9
4. SR P3	11,2
5. SR P4 Stockholm	11,1
6. Megapol	8,8
7. Radio City	8,2
8. Bandit	4,1
9. Klassiska Hits	3,9

10. P6	2,8
11. SR P2	2,6
12. Vinyl 107	2,0
13. Golden Hits	1,6
14. Classic Radio	1,1
15. Radio Viking	0,7
16. Stockholm International	0,5
17. Classic FM	0,3

Göteborg

1. SR P4 Radio Göteborg	29,4
2. SR P3	21,5
3. NRJ	16,8
4. SR P1	14,8
5. City 107	11,1
6. P6	5,4
7. Rix	3,9
8. Classic Radio	1,6
9. SR P2	1,1

Malmö/Lund

1. SR P4 Radio Malmöhus	33,0
2. NRJ	21,0
3. SR P3	16,1
4. SR P1	11,1
5. City 107	10,6
6. Megapol	6,5
7. Rix	5,7
8. SR P2 + P2 Malmö	3,1

P4-stationer med högst andel lyssnare per län

1. Radio Jämtland	51,1
2. Radio Gotland	49,7
3. Radio Kristianstad	45,5
4. Radio Kronoberg	45,2
5. Radio Värmland	44,6

6. Radio Blekinge	44,1
6. Radio Örebro	44,1
8. Radio Jönköping	43,1
9. Radio Dalarna	42,2
10. Radio Gävleborg	41,8

P4-stationer med flest antal lyssnare per län

1. Radio Stockholm	463.000
2. Radio Malmöhus	219.000
3. Radio Göteborg	189.000
4. Radio Östergötland	116.000
5. Radio Jönköping	112.000
5. Radio Kristianstad	112.000
7. Radio Värmland	107.000
8. Radio Gävleborg	105.000
9. Radio Örebro	102.000
9. Radio Dalarna	102.000

Lokalradiostationer med högst andel lyssnare per koncessionsområde

1. East FM, Norrköping	27,5
2. R Match, Jönköping	24,8
3. Megapol, Västerås	23,9
4. Megapol, Örebro	23,7
5. Rix, Sundsvall	23,3
6. R Four, Gotland	23,0
7. R Stella, Helsingborg	22,9
8. R City, Karlstad	22,6
9. NRJ, Uppsala	21,1
10. NRJ, Malmö/Lund	21,0
11. Megapol, Linköping	20,1
12. Megapol, Skövde	18,7
13. Rix, Gävle	18,2
14. NRJ, Gotland	17,5
15. Megapol, Dalarna	17,4
16. NRJ, Göteborg	16,8

17. NRJ, Stockholms län	14,9
18. Rix, Norrbottens län	14,8
19. Rix, Västerås	14,5
20. Megapol, Trestad	12,2

Kursiv stil anger att området som mätts inte är lokalradiostationens koncessionsområde utan P4-området där den privata stationen inte har full täckning.

Lokalradiostationer med störst antal lyssnare

1. NRJ, Stockholm	213.000
2. Megapol, Stockholm	125.000
3. R City, Stockholm	117.000
4. NRJ, Göteborg	113.000
5. NRJ, Malmö	108.000
6. City 107, Göteborg	75.000
7. Bandit, Stockholm	58.000
8. City 107, Malmö	56.000
8. Klassiska Hits, Sthlm	56.000
10. Megapol, Örebro	55.000
11. R Stella, Helsingborg	51.000
12. East FM, Norrköping	50.000
13. Megapol, Västerås	48.000
14. NRJ, Uppsala	47.000
15. Megapol, Linköping	45.000
16. R City, Karlstad	43.000
17. P6, Stockholm	40.000
18. Megapol, Skövde	39.000
19. P6, Göteborg	36.000
20. Rix, Luleå	34.000

Här har vi tagit den högsta siffran som stationen fått (i koncessionsområdet eller P4-området). Vissa stationer, som NRJ i Göteborg och Radio Stella i Helsingborg har fler lyssnare i sitt koncessionsområde än i P4-området.